تصویر ابو عبدالرحمن الکردی

خەزنەی جەواهێر

کۆمەڵە شیعرێکی ئایینی و ئەدەبی‌یە

لەگەل

مەنزوومەی (اسماء الحسنی) و (سلسلة المشایخ النقشبندیة)

دانراوی:

مەلا ئەحمەدی قازی پێنجوێنی

خەزنەی جەواهێر

کۆمەڵە شێعرێکی ئایینی و ئەدەبی‌یە

لەگەل

مەنزوومەی (اسماء الحسنی) و (سلسلة المشایخ النقشبندیة)

دانراوی:

مەلا ئەحمەدی قازی پێنجوێنی

سرشناسه : قازی،احمد ۱۹۲۰-۱۹۸۳ م.
عنوان و نام پدیدآور : خه زنه ی جه واهیر/دانائی که حمه دی قازی
مشخصات نشر : سنندج:انتشارات شیخی،۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری : ۱۸۵ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۳۵۸-۱۵-۴
وضعیت فهرست نویسی : فیپا
یادداشت : کردی
موضوع : شعر کردی -- قرن ۱۴
رده بندی کنگره : PIR۳۲۵۶/س ۱۳۹۱۷۴۳ ۲۴ق
رده بندی دیویی : ۸فا۹/۲۱
شماره کتابشناسی ملی: ۳۰۰۰۷۳۷

شناسنامه کتاب

نام کتاب : خه زنه جه واهیر
مؤلف : ملا احمد قازی
ناشر : انتشارات شیخی
نوبت چاپ : اول
تیراژ : ۳۰۰۰نسخه
قیمت : ۶۰۰۰تومان

انتشارات شیخی
سنندج.پاساژ عزتی
۰۸۷۱ - ۲۲۵۴۱۵۲

مرکز پخش: سنندج - خیابان شهداء - پاساژ عزتی - طبقه همکف
انتشارات شیخی - تلفن:۲۲۵۴۱۵۲-۰۸۷۱

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی

بەناوی خوای بێهاوتا

زانای بەرز و خواناس و ئەدیب، کەڵە پیاوی هەڵکەوتوو خوالێخۆشبوو مەلا ئەحمەدی قازی کە یەکێک بوە لە پیاوە بە نرخ و گەورەکانی سەردەمی خۆی هەموو ژیانی لە خزمەت بە ئایین و گەل و وڵاتەکەی بەسەر بردووە لە هەوڵدان و تێکۆشان ساتێک درێغی نەکردوە.

ئەم زانا خوالێخۆشبووە ناوی ئەحمەد کوری مەلا محەمەد کوری کەریم لە هۆزی وەستا حسەینە کە یەکێکە لە هۆزە ناودار و سەرەکیەکانی شاری پێنجوێنی سەر بە پارێزگای سلێمانی. باوکی بە دوو نازناو بەناوبانگ بوە یەکەم: بە خواهرزادە چونکە خوشکەزای زانای گەورە مەلا عبدالرحمان بووە کە بە پێنجوێنی بەناوبانگ بووە.

دووەم: قازی چونکە زانایەکی هەڵکەوتوی ناوچەکە بووە و لە لایەن میری ئەو سەردەمەوە کراوە بە قازی و مزگەوتێکی بە ناوی مزگەوتی قازی لە پێنجوێن بۆ دروست کراوە و بووە بە ئیمام و وانەبێژ و مودەریسی ئەو مزگەوتە

ئەم گەورە زانا لە ساڵی ١٩٢٠ زاینی بەرابەر بە ١٣٣٨ کۆچی لە شاری پێنجوێن چاوی بە دنیا هەڵهێناوە هەر لە تەمەنی منداڵیدا دایکی کۆچی دوایی ئەکات.

سەرەتای خوێندنی لە خزمەت باوکیدا دەست پێکردوە و پاشان بە شێوەی یاسای ئەو سەردەمەی کوردستان بۆ فەقێیی و خوێندن کوردستانی ئێران و عێراق گەڕاوە لە ناوچەی سلێمانی و قەرەداغ و

سەنگاو و بیارە و چەند شوێنێکی‌تر لە کوردستانی عێراق خوێندویەتی و ئینجا ڕۆیشتوە بۆ کوردستانی ئێران لە ناوچەکانی بانە و سەقز و موکریان و مهاباد و شنۆ و لاجان خوێندویەتی وە لە مەدرەسەی زانای گەورە خوالێ‌خۆشبوو مامۆستا مەلا سەی حسەن واژی ماوەتەوە یەکێ بووە لە خۆشەویستانی ئەو مامۆستایە. لەپاش تەواو کردنی خوێندن گەڕاوەتەوە بۆ شاری پێنجوێن وە لە خزمەت زانای گەورە مامۆستا مەلا عارف، مودەریسی مزگەوتی پاشای پێنجوێن ئیجازەی مەلایەتی وەرگرتووە و لە مزگەوتی باوکی (مزگەوتی قازی) بوەتە مودەریس و پێش‌نوێژ وە لە ساڵی ١٩٥٩ز بۆ ماوەی دوو ساڵ لە شاری سنە و مەریوان ماوەتەوە و دواجار گەراوەتەوە شاری پێنجوێن و تا ساڵی ١٩٦٥ز لە پێنجوێن ماوەتەوە دواجار رووی کردوەتە شاری سلێمانی و لە مزگەوتی (سەید ئەحمەدی نەقیب) بووە بە پێش‌نوێژ و کاتەکانی بە خواناسی و ئامۆژگاری و نوسین و هەڵبەست بەسەر بردووە.

ئەم زانا گەورەیە پەیوەندی بە تەسەوفەوە بووە و لە خزمەت شێخ عەلائەدینی بیارە تەمەسوکی بە تەریقەی نەقشبەندی کردووە و لە پاش لە دنیا دەرچونی شێخ عەلائەدین تەمەسوکی کردووە بە حەزرەتی شێخ عوسمان وە سۆزێکی تایبەتی بۆ ئەم مورشیدەی هەبوە.

دوای تەمەنێکی بە بەرەکەت، لە شەوی هەینی ١٢ئابی ١٩٨٣زایینی بەرانبەر بە ٤ذی‌القعیدەی ساڵی١٤٠٣ کۆچی لە شاری سلێمانی گیانی پاکی بە پەروەردگار سپارد و لە گۆرستانی گردی سەیوان لە پەنای گۆری شێخ مەعروفی نۆدێدا سەری نایەوە.

بسم الله

حەمد و سەنا

سـەنـا و سـتایش بـە بـێ ژمـارە
هـەر لـە بـۆ خـودای پـەروەردگـارە
خـالقی ئـەجـرام عـولـوی و سـوفلیـیـە
گیان بەخشی حەیوان وەحشی و ئەهلـیـیـە
نـەزم ئـارای بینـای قـەسـری عالـەمـە
نـوری شـعوردەر بـەنـی ئـادەمـە
نەموحتاج بـەکـەس نـە بـە خـورد و خـەو
عالـەم سـەراسـەر موحتـاجن بـە ئـەو
دائیـرەی ئیمکـان لـە حـەوزەیایـە
زەمـامی زەمـان لـە قـەبـزەیایـە
دەریـای سـەلات و سـەلامـی بـێ پـەی
شەپۆل دا بـۆ سـەر موستەفـا پـەی پـەی
بـەری لـە جـەزری نـەقـس و نیهایـەت
مـەددی بـۆ ئـەبـەد بکـا سـیرایەت
تیـر ئاوکـا بـاغی فـەزل و مـەعـالی
سـەروی ئـەسـحاب و نـەهـالی[1] ئـالی

[1] - نەمام

دابگــرێ چــەمــەن فیرقــەی تــابیعین
(رضـــــی الله عـــــنهم اجمعـــــین)

دانانی بە هۆی قسەی رەخنەگران لە پێشینیان کە
هەر ئایین پەروەر بوون

چــوم لــە (صــیدلی)[١] ئایــاتی کــەونــی
دەرم هێـنا چـەن شوشـەی پڕ مـەعنـی
یــانێ ئــەدویــەی (ادڵــە)ی مــەعقــول
کـە هـۆی شـیفا بـن بـۆ دەردی مـەعلـول
بــەهــۆی تــەرەقــی پیشــە و (صـنایع)
پـەیـدا بـوونی چـەنـد شـتی(بـدایع)[٢]
گـــۆڕانی وەزع و دەســـتوری تـــازە
ئـــایینی ئیســـلام ئیمـــڕۆ بـــێ نـــازە
غــەرەز لــە ژیــان دنیایــە تــەنهــا
(معـــاد)[٣] ناویشـــی هاتـــە ئینتیهـــا
بـــە تێـــکەڵ بـــونی بێـــگانە (بالکـــل)
بینـای حـوکمی شـەرع کـەوتـە (تزلـزل)

---

١ – دەرمان خانە(داروخانە)

٢ – جەمعی (بدیع)ە یانی تازە

٣ – قیامەت

بە پەتی تەقلید تون تون لەم عەسرا
وەک ئەسیر هەر دوو باڵی دین بەسرا
حەتتا زۆر کەسی باوک موسڵمان
دڵ چۆڵن ئێستە لە نووری ئیمان
وا وێڵن لە ڕێی مەزهەب و ئایین
بێ ئەدەب لە گەل (عنعناتی)[1] دین
ئەگەر بتناسن بە شەخسێ دینی
لە رویان گرژی کینە ئەبینی
وە یا بزانن کەسێ بەو داوە
پێی پێوە نەبوە دڵ سادە ماوە
دەوری لێ ئەدەن لە هەموو لاوە
ئەڵێن دڵسۆزین تۆش وەرە ناوە
بە چەشتەی قسەی حەقیقەت بەتاڵ
ورد ورد ئەی کێشن بۆ تەڵەی(ضلال)
ئەڵێن گۆڕانی ئەم ئەوزاعاتە
ئەم هەموو (فن) و (اختراعات)[2]ە
وەک (زەرر) ە و (صارخ) تەیارە و رادیۆ
بەرق و لاسلکی[3] یا (تەلەفزیۆ)

[1] – ئاماژەیە بۆ فەرمودەکانی پێغەمبەر کە بەشێکی بە فەرموودەی (مُعنعن) ناسراوە.
[2] – جمعی (اختراع)ە یعنی داهێنراو
[3] – بێ سیم ؛ بێ وایەر

ئـــەمانـــە و بـــاقی (صـــنایع) هـــەمـــوو
لـــە پێـــش ئێـــمەوە وجودیـــان نـــەبـــوو
دیـــارە پێشـــینان پڕقســـور بـــوو ون
کـــە لـــە زانینـــی ســـەنعـــەت دوور بـــوو ون
دائـــم خـــەریکـــی بـــەرزی ئـــایین بـــوون
بۆیـــە لـــە عیلمـــا پـــەســـت و پـــایین بـــوون
چونکە دین نەیهێشـت زانسـت سـەرکـەوێ
کـــەوابـــوو ئێـــمەیـــش بـــا نـــەمانـــەوێ
بـــەم چـــەشـــتە کـــەوا لـــە لایـــان شـــەکـــرە
ئـــەممـــا حـــەقیقـــەت ئامێـــتەی زەهـــرە
لە پیاڵەی تەقریر وای پـێ نـۆش ئـەکـەن
ئەویش بە بوغزی دین نەخـۆش ئـەخـەن
بـــە جۆرێـــکی وا رۆ چـــوون لـــەمـــا
کـــەڕن لـــە ئیلقـــای[١] وەعـــزی عولـــەمـــا
لـــە دەوای دەلیـــل (مَنقـــول) مـــەلـــولن
موحتـــاجی حـــەببـــی (حُجّـــە)ی (معقـــول)ن
بـــەکۆمـــەکـــی خـــوای تـــەوانـــای تـــەنیـــا
بـــە ئیمـــداداتی رۆحـــی ئـــەولیـــا

---

١ - وەرگرتن

چـوم لـه (صـيدلی) ئاياتی كـەونـی
دەرم هێنا چەن شيشەی پڕ مەعنی
يانێ ئەدويەی ئەديللەی (معقول)
كە هۆی شيفا بن بۆ دەردی (معلول)
بەلام (أطبـا)ئەلێن پێش دەوا
لازمە نەخۆش (مُسهل)ێ بخوا
تادلیش نەكرێ لە شك (تنقيه)[1]
دەرمانی (بُرهان) فائيدەی نييه
دوايی بە دەرزی دەلايل ئاوی
حوببی دين ئەشێ بچێتە ناوی

پيشەكی

جگم لە ئەخبار خارجی و سادق
سەبەب زانست بە حوكمی خالق
دوو حاسەی بينش[2] هەيە بۆ بەشەر
يەكەم لە لە سينە دووەميان لە سەر
حاسەی بينشی سەر ناوی چاوه
ئەميتر يا دڵ يا عەقڵی ناوە

---

[1] – پاك
[2] – زانين

بەشی چاو تەنها چشتی (حسن)ی یە
دڵ مەعقولات و ئەمری قودسی یە
غەڵەت نابینێ قەت چاوی سینە
بەلام چاوی سەر زۆر غەڵەت بینە
مەسەلا چاوت ئەڵێ ئەستێرە
کەمترە جورمی لەیەک کولێرە
عەقڵ ئەڵێ نەخێر ئەستێرە بەرزن
زۆریان گەورەتر لە حەجمی ئەرزن
یا لە هەتاوا بتەوێ وەختێ
تاوێ بچێتە سایەی درەختێ
بە سێبەرەکە ئەڵێی وەستاوە
چاوت نابینێ بچێ بەولاوە
بەلام چاوی دڵ ئەڵێ ئەوسایە
تاو لە گەل تاودا لە رۆیین دایە
یا ئەوەی کەوا لە قەتارا
ئەبینی وەستاو گشت وا لە غارا
وەیا خود انسان کەژو کێو لە ئاو
بە عەینی خۆیان ئەبینی بە چاو
دڵ ئەڵێ هەر دوو غەڵەتی چاوە
ئەمیانە عەکسە ئەویش وەستاوە

چەند شتێ تریش کە نەوتراوە
عەقڵ بۆ زانین چاو ساقی چاوە
کەوابوو ئیتر تۆ کە ئینسانی
پێویستە ئەوە بە دڵ بزانی
عالەم ئاوێنەی باڵا نومایە
هەر وەک نەزەر لەو فیکریش لە مایە
گەر لادەی پەردەی غەفڵەت لە سەری
ڕێک دڵت بگری لە بەرابەری
لەو ئاوێنەدا تۆ بە یەقینی
(صانع)ی (قدیر) بە دڵ ئەبینی
فەرمویە حەزرەت (علیە السلام)
بیر مەکەنەوە لە خوای عەلام
بەڵام فەرمویە (تفکر) لە خەلق
بکەن بۆ ناسین خەلاقی (مطلق)
وایە؛ چوون بە بێ واسیتە نەزەر
لە ڕۆژ، نوری چاو ئەدا بە هەدەر
بەڵام گەر نەزەر لە تەشتێ ئاوا
لە ڕۆژ کەی زەرەر ناکەی لە چاوا
هەروا (تفکر) لە زاتی یەزدان
عەقڵ گێژ ئەکا و عاقڵ سەرگەردان

بە بێ واسیتەی نەزەر لە(مصنوع)
فکر لە (صانع) ئەمرێکە مەمنوع

بیرێک لە سەرەتای دروست بوون[١]

ڕۆژێ سەعاتێ بەر لە مردنت
بەر لە دەمی خاک بەسەر کردنت
بڕۆ لە جێیەک بێ دەنگ و سروە
پارچەی ئەفکاری موفید بدروە
تێفکرە یەک یەک هەر لە نەفسی خۆت
لە وەحشی سەحرا تا حەیوانی دۆت
لە دار و لە بەرد لە ئاو لە هەوا
لە ئاسمان و ئەوەی وا لەوا
گەر شوشەی عەقڵ و شعور نەڕێژی
شەربەتی شەهدی ئیمان ئەچێژی
لە نەفسی خۆتۆ بڕۆ بەرەوژوور
شەریف لە ڕەشید ڕەشید لە غەفور
ئەم(تسلسل)ە زۆری پێ ناوێ
هەموو ئەچنەوە سەر ژن و پیاوێ

---

[١] – ئەم دوو بەیتە بە خەتێکی جیاواز لە سەرەتای ئەم شێعرانەدا نووسراون:

سەفەری ئایات ئەخاتۆ بیرت ××× بیر لە ئافاق و نەفس تەدبیرت
ئێستە با بیرێ لە نەفسۆ بکەین ××× بە بیر لە نەفسا بە خودا ئەگەین

هـــەر وەهـــا وەحشـــی و حـــەیوانـــاتی دێ
بـــە نێـــر و مـــێیـــە نیهایـــەتیـــان دێ
ســەبــەبــی چــی بــوو لــە یــەک مــەکانــا
دوو دوو دروســـت بـــوون لـــە یـــەک زەمانـــا
پێــم بلّــێ بــۆچی وەکــو یــەکــەم جــار
جگــە لــە دوو دووی زوو بـــە (استـــمرار)
ئـــەم ئـــەرزە نـــەبـــو بـــە کارگـــای ئیجـــاد
بـــۆ نـــەوعـــی حـــەیـــوان یـــا ئـــادەمـــیزاد
ئـــەو بـــۆ زوو نـــەبـــو ئـــەمـــیتـــری دێـــر
ئـــەمـــە بـــۆ مـــێ بـــوو ئـــەوی تـــری نێـــر
بـــۆ پـــەیـــدا نـــەبـــو ئـــەمیـــان لـــە تورکـــا
ئـــەویـــان لـــە نـــرویج یـــا لـــە دانمارکـــا
لـــەو بـــەینـــا بـــۆچی هیچیـــان نـــەمـــردن
مانـــــەوە لـــــە بـــــۆ (تناســــل)کـــــردن
ئـــەنـــواعی حـــەیـــوان دوو دوو یـــەک بگـــرێ
ئەندامیان هەر وەک یـــەک دروســـت بکـــرێ
لوت هەر وەکـــو لـــوت دەم بـــە وێـــنەی دەم
دەست و پێ وەک یەک بە بێ زیـــاد و کـــەم
گوێ هەر عەینی گوێ سەر بە میســـلیســـەر
ئەعـــزای دەرونـــیش هـــەمـــوو وەک هـــیدەر

هەر لە یەک (عضوا) فەرقیان خراوە
نێری بەو ؛ مێیی بەمیان دراوە
ئەویش بۆ (صلاح) یانی زاوو زێ
ئەمە بوو بە نێر ئەویتر بە مێ
جا گوایە ئیتر لەلاتۆ کەمە
کە ئەمە خەلقی خوای عالەمە

بیرێ لە سودەکانی زەوی

ئینجا ئەم خاکە کەوای لە سەری
بروانە لە بۆ سود و سەمەری
ئەوەی پێویستە بۆ وەزعی بەشەر
لە نەوت و لە خوێ لە زیو و لە زەڕ
لە (فلزیات) هەر چیت پێ ئەوێ
تێیدا مەوجودە پەکت ناکەوێ
هەڵ قوڵێنی ئاو لەو بن بەردانە
هاژە هاژی لەو شیوو هەردانە
پاش بەینێ کە دێ یەک ئەگرێ و ئەروات
ئەبێ بە (شط)ێ وەک دجلە و فرات
هەر لە ئیبتدای خەلقی دنیاوە
ئەروات و پۆنگی نەهاتە دواوە

یـا ئـەوە ئـەروا و مـەحـو ئـە بێتەوە
یـا عـەینـی ئـەوە دیسـان دێتەوە
هـەر کامێـکی بـێ تـەرتیبێ وایـە
تـەدبیـری تـەنها لایـەق بـە خوایـە
خـاک لـە زەڕ و زیـو زیـو و زەڕتـرە
چـون ئـەم بـە پیت و خـاوەن فـەڕتـرە
(عنصـر)ی زەوی گـەر خـاک نـەبوایـە
وا نـەرم و بـە ئـاو نمنـاک نـەبوایـە
تـەلا بوایـە یـا مـس یـا ئاسـن
بێ کـەڵـک ئـەمـاوە گـا جـوت و گاسـن
ئـەم(محصـولات)ە لـەم دەشـت و شـاخە
ئـەم هـەمـوو میـوەی بێسـتان و باخـە
بـە ئـاوی بـاران یـا خـود بـە کانیـاو
هـەر یـەک بـە وەختێ بۆمـان دێتە نـاو
بـەهـۆی ئـەوەیـە کـە زەوی خاکـە
کـەوابـوو ئیتـر بزانـە کاکـە
ئـەم تـەدبیـر و تـەرتیبـە عالـە
دەسـتوری خـوای ساحێـب جـەلالـە

بیرێ لە سودی ئیجادی هەور و هەوا

ئــەم هــەوا کــەوا پــاک و لــەتیفــە
لابــەری بــۆن پــیس و کــەسیفە
لــە هــەمــو شــتێ پێــی موحتــاج تــری
ئــەو نــەبــێ بــە ســێ دەقیقــە ئــەمری[1]
بۆ ســەوزی و درەخــت (طیــور) و حــەیــوان
ســەبــەبــە لــە بــۆ نــەشــئو نومایــان
(ســائق)ی هــەوره بــۆ ئــەو جێــیانە
کــەوا موحتــاجی ئــاوی بارانــە
کــەوا بــوو هــەوریــش هــەوای پــێ ئــەوێ
کــوێ وشــک و دێــمە روی بکــا لــەوێ
هــەر وەکــو ئــەلێــن هــەور(مکهربــە)
نــەوعێــکی (ســالب)نــەوعــێ(موجبــە)
هــەردوو لــە یــەکتــر (متنــافرن)
بــێ شــک لــە خــۆوە قــەت یــەک نــاگرن
هێــزی بــا لــە گشــت لاوە پیــا ئــەگــا
(تلقــیح)ی (موجــب) لــە (ســالب) ئــەکــا
موئــەیــدە بــۆ ئــەمــە وازیحــە
(أرســـلنا الریــــاح لـــــواقح)ە

---

[1] – (بە حەسەب عادەت ئەو نەبێ ئەمری) نسخە

لـە دەریـای هـەوا ئـەکـەونـە مـەلـە
ئـەگـەر (طیـار)ە وە یـا خـود مـەلـە
هـۆی گـەیشـتنی دەنگـە لـە بـۆ گـوێ
چ نزیـــک بـــە دەم چ دوور بـــە رادوێ
کـــێ بـــوو بـــزانێ بـــەغـــەیـــری خـــوا
کـــە بـــۆ ئـــەمانـــە پێویســـتە هـــەوا
حـــەرەکـــات هیچـــی بـــێ هـــەوا نـــابێ
هـــەواش بـــە خـــودا بـــێ خـــودا نـــابێ
ئـــەسـباب بـــە پلـــەی ئیمـــان بزانـــە
بـــەوە (مســـبب) تـــەنهـــا یـــەزدانـــە

بەیانی کەمێ لە سودەکانی رۆژ

وا فـــەرشـــی خاکـــت بـــاش بـــۆ داخـــرا
ئـــەوەی پێویســـتە بـــۆت دروســـت کـــرا
بـــەڵام چـــی ئـــەکـــەی تـــۆ بـــە تـــاریکی
مـــەعلـــوم موحتـــاجی (الکتریـــک)ی
جـــا لـــەگـــەل عیبـــرەت ســـەرت هـــەڵبـــڕە
پـــەردەی ئـــەفکـــاری ژینـــت دادڕە
بڕوانـــە بـــۆ ئـــەم گڵـــۆپە جوانـــە
دوور و نزیکـــی لـــەلا یـــەکســـانە

نــە موحتــاج بــە ڕۆن نــە بــە بــەنزینــە
دایــم کــار ئــەکــا بــە بــێ مــەکینــە
نــە دوکــەڵ ئــەگــرێ پــاک بکرێــتەوە
نــە هــەرگیــز ئــەشــکێ چــاک بکرێــتەوە
نــە ئــەونــدە نزیــک کــە کــەس ببــرژێ
نــە هــەنــدەش دوورە ســەرمــا بیکــوژێ
هـــۆی وشـــکۆبوونە بـــۆ (مرطبـــات)
زیــاد لــە ئــەنــدازەی حیــوان و (نبــات)
(فصــول)ی ســاڵ و ڕۆژ شـــەو هـــەر دوو
لــە حــەرەکــەی ئــەو تــەولــدیان بــوو
لـــە وەزعـــی ڕۆژ و شـــەو لـــە ئینتیقـــال
پەیدا بو بۆمان هـەر چـوار فـەسڵـی ساڵ
هـــەمـــوو نیـــزامێ نـــەمـــا تـــا ژیـــان
چانـــــدنی تـــــوو و دار و درەختـــــان
پشـــکوتنی گـــوڵ تـــەقینـــی کـــانی
ڕوانـــی دەغـــڵ و بـــەرهـــەم هێـــنانی
چــەنــد ســودی تــریش کــە بــێ ژمــارەن
بەهــۆی گــەردش و ســوڕی ئــەم چــوارەن
بڵــێ بــەو کــەســە ئــەڵــێ ئــەم ئــەرزە
(منفصـــل) بـــووە لـــەو ڕۆژە بـــەرزە

پـــاش کوژانـــەوە لـــە(اســـتنقاع)ی
بـــە(تطـــور)ی خـــاڵ و ئـــەوزاعـــی
پـەیـدا بـووە ئـەم شـەت و دەریایـە
ئـەم حـەیوانـات و درەخـت و گیایـە
ئـەگـەر لـە خـواوەپێـت وایـە ئـەڵـبەت
(فتقناهمـــا)[١]ت کـــردوە بـــە (حجّـــت)
وەر لـــە خۆتـــەوە وەهمـــت وا جـــووە
یـــا لـــە پێشـــینان وەهـــات بیســـتوە
وەهمـــی پـــەتیـــارەت پـــەتـــی چـــڕیوە
ئـەسڵێشـت کـەونـی هـەر وەهـا دیـوە
ئـەی رۆژ ئـەی هـەوا و (اجـرام)ی گـران
کەی بون لە چیی بوون چـۆن دروسـت کـران؟
ئـــەم رۆژە یـــەکجـــار زۆرە(خـــواص)ی
کـــەمێـــکی نـــەبـــێ بـــاقی ناناســـی
دەرەجـــەی گـــەرمـــی وایـــە تـــەئسیرکا
کـــەمـــێ لـــە ئـــاوی دەریـــا (تبخیـــر) کـــا
هـــەوا ســـەری خـــاو کـــۆی بکاتـــەوە
دیســـان بـــە ئـــاویی رۆی بکاتـــەوە

[١] – ئامازەیە بە ئایەتی ٣٠ سورەتی الانبیاء

بەسەر کەژ و کێو شیوو زەوی و زار
بۆ ژینی دەغڵ و درەخت و گوڵزار
جا بڕوانە بۆ ئەم هەموو سودە
کە لە(مفاز)ەی (کون)ا مەوجودە
گەرمی بە ڕۆژ دان ئاو(تبخیر)کردن
بە هێزی هەوا تەم و مژ بردن
کۆبێتەوە و سەر کەوێ بە تاو
بۆ چینی سەردی هەم ببێ بە ئاو
کۆ کردنەوەی و سەرخستنی بۆ
تەبەقەی سەردی و بە ئاو بێتۆ
بێتەوە بۆ ئەرز لە چینی بەرزی
بە نەرمی و وردی لە گەل (تجزّی)
ساراو شیوو کەژ بە گوڵ نەخشین کا
هۆی ژینی چین چین ڕۆحلەبەر شین کا
هەر یەک لە جێی خۆی ئەدا شەهادە
لە سەر خالیقی ساحێب ئیرادە
کە ئەم نیزامە پڕ لە حیکمەتە
دەرچوی کارخانەی عیلم و قودرەتە

هیلال و میسال

هـیلال کـه کاتـت بـۆ حیسـاب ئـەکـا
جگـەری مادیـت بـۆ کـەبـاب ئـەکـا
بـە پێـی تقابـل رۆژ بـە جـوزئی مانـگ
تا چوارده نوری زیـاد ئـەکـا شـەش دانـگ
دووبـاره(مُحـاق)ه زەعفـی پـێ دێـنێ
لـە سـیدا نـووری گشـت لـێ ئـەسێـنێ
ئـەمـیش حیسـابی مانـگ و سـاڵ ئـەکـا
لـە ژەنگـی خـەیـاڵ دڵ بـێ خـاڵ ئـەکـا
وەک هێـزی(تجفیـف) بـە رۆژ دراوه
مـانگیش بـە (ترطیـب)(تـَوظیـف) کـراوه
(حُجـة الإسـلام) شێـخی غـەزالـی
رەحمـەت لـە خـۆی و ئـەهـل و عـەیـالی
کە سەرپاک ئـەهلـی فـەنـی(فـەلسـەفـە)
بـە عـیلم و فـەزلـی ئـەو (مُعتـرِف)ه
فـەرمویـە: ئـەو گشـت ئـەستێـره بـەرزه
هەر یەک وان لە سەر شکڵـی ئـەم ئـەرزه
بـەعزێـکی بچـوک بـەعـزێ گـەورەیـە
لـە رەنگیشـیانا تـەفـاوت هـەیـە
ئـەمـە لـەو نزیـک یـا ئـەو لـەم دووره
(اقتضـای)حیکمـەت بـەوە زەروره

جا هەر کەس تـەمـی (إغـوای) شـەیتـانی
دانــەگــرێ نــووری چــرای ئیمــانی
ئـەزانــێ کـە ئـەم نـەزمـە غـەریبـە
بینـای ئـەم قـەسـرە ئابـەم تـەرتیبـە
چـۆن لـە خۆیـەوە وا پـەیـدا ئـەبـێ
عـاقڵ لـە قسـەی وا شـەیـدا ئـەبـێ
لـەو شێـتە پرسـە کـە وا لـە هـەردا
خـاکی بـێ هۆشـی ئـەکـا بـەسـەردا
بڵــێ ئــەو بینــا کــەوا دیــارە
بــێ دەس لێـدانی وەســتا و میعمــارە
وە یـا لـە بـەرمـا ئـەم پارچـە کـەوا
بـێ وەسـتا تـەنـرا بـێ خـەیـات دروا
بزانــە چلــۆن شــان کــا بــە چێــوا
خرابتــر لــە خــۆی بتکــا بــە کێــوا
گسـکی ئـەم بیـرە بـۆ شـەخسـی عـاقڵ
خـەوش و خالـی غـەش ئـەمالـێ لـە دڵ
ئـەوەش بـە(مـاذی) و (الحـاد) مـەوسـوفە
بـە چـاو ئـەوەوە شێـت فـەیلـەسـوفە
مەعلومـە لـەلای گشـت ئـەهلی عیرفـان
کـەون قــەسرێـکە زۆر درێـژە و پــان

سـەقفـی ئاسـمان جـوان و رازاوە
مانـگ و ڕۆژی پیـا هـەڵواسـراوە
بـە ئـەستێـرەی گـەش زینـەت دراوە
هـەر یـەک چـەنـد ئیشـی پـێ سپێـرراوە
زەمینـە فـەڕشـی ئـەم قـەسـرە گـەورە
بـە نیعمـەتـی زۆر دراوە دەورە
هەور و رەعـد و بـەرق لـە بـۆ ئـاو رشێـن
سـروەی شـەماڵـیش پانکـە و بـاوەشێـن
فریشـتەی خـودای ئـەهلـی ئـەم بینـا
چ لـە ئاسـمان چ لـە زەمینـا
(تصـرف) ئـەکـەن لـە خـوارو لـە ژور
ئـەم فریشـتانە بـەگوێـرەی دەسـتوور
خـاوەنـی ماڵـیش حـەق تـەعالایـە
ئاگـای لـە ئـەهلـی پـەسـت و باڵایـە
لای بـەعـزێ فـەهمـی ئـەمـە گرانـە
چـون فکـری گێـژی چـەرخـی ژیانـە
میسـالی ئـەمـە وەک ماڵێـکی عـال
پـڕ لـە ئـەسـاس و تفـاق و عیـال
لـەو ماڵـەدا بـێ دوو شـارە مێـرو
تـەسـادف بکـەن بـە یـەکتـری دوو

لە ئەوزاعی یەک بکەونە پرسین
ئەحوالتان چۆنە تێرن یا برسین
بەغەیری وەزعی ژیانی خۆیان
مەوزوعێکی تر نابیسی لێیان
ئیتر نازانن کە ئەمە مالە
پڕ لە ئەساس و ئەهل و منالە
بێ عیلم و خەبەر لە وەزع و ئەحوال
نەمال ئەناسن نەساحێبی مال
ئێمەش هەر ئەونە لەمە ئەزانین
دیارە وەک مێرو بەستە زوبانین
ئەمما چون مێرو یا باقی حەیوان
دووربینی عەقل نەدراوە پێیان
کەس نیسبەت بەوان ناکا تەسەوور
قابل بن لە بۆ بیر و تەفەککر
بەلام خۆ ئیمە وەکو ئەوان نین
لە کەونا ئەگەر تووی بیر بچێنین
لە مەزرەعەی بیر هەل ئەگرین خەرمان
دەغلی عیبرەت و برنجی عیرفان
خودا بە چاکە کەسێک وەسف ئەکا
کەبیر لە سەماو زەوی(صَرف)ئەکا

بلـــێ ئاســـمان هـــەر ئـــەوە نییـــە
بلێیـــی ئـــەبیـــنم شـــینی و پانییـــە
چـــونیش ئـــەو گشـــت شـــینی و پانییـــە
ئـــەبیـــنێ و لایـــق مـــەدحـــی خـــوا نییـــە
(مُجمـــلا) بیـــرێ لـــە خـــەلقـــی ئـــەعـــزات
بکە بە سەر مـەشـق بـۆ ئـەرز و سـەمـات

بیرێ بە کورتی لە ئەندامی لەش

بزانـــە ئـــەسلـــت نـــەختێ مـــەنـــی بـــوو
چلـــمە لـــەتـــەیـــە خـــوار و دەنـــی بـــوو
گـــەر تـــۆزێ لـــە ســـەر زەویـــت دانایـــە
ئـــەبـــو بـــە تـــۆزێ تـــۆزی بـــێ مایـــە
ئـــەوجـــار بـــۆ ئـــەوە کـــە پـــەروەردە بـــێ
خـــوا حـــوبی خســـتە بـــەینـــی نێـــر و مـــێ
لـــە وەختـــی(وِقـــاع) ئیجـــرای پـــێ ئـــەکـــات
تا لە مـــێ بـــە جێـــی مـــەخسوســـی ئـــەگـــات
ئـــەم نوتفـــە ســـپیە لـــە پاشـــی بـــەیـــنێ
ســـوور ئـــەبـــێ ئـــەبـــێ بـــە پارچـــە خوێـــنێ
دووبارە ئەویـــش لـــە پـــاش چـــەنـــد زەمـــان
گۆشـــت پـــارە ئـــەکـــا ئـــەبـــێ بـــە ئێســـقان

سەیری ئەم نەختە نوتفە ئاوی‌یە
کە ئەجزای هەموو متساوی‌یە
چۆن ئەبێ بە خوێن بە رەگ و ئەعساب
بە گۆشت و بە ئێسک بە وردە ئەسباب
ئەندامی دەرت وەک (تدویر)ی سەر
لێجیا بونەوەی چاوت بۆ نەزەر
وە یا (مَنافد)دەم و لوت و گوێ
(محلی) (خروج) ئیتر چیت ئەوێ
(تَمدید)ی دەست و نینۆک و پەنجە
وەک ئەعزای بەدەن کە یەکەم گەنجە
گەر بەدەن دارای جمگە نەدەبو
محاڵ بو لە بۆ بەشەر هاتوچو
(صانع) ئەی زانی تۆ بە هاتوچو
موحتاجی بۆیە عیلاجی فەرموو
دەرونیش جەرگ و سی و میعدە و دڵ
مەسانە و زرا و ریخۆڵە و سپڵ
ئەم ئەندامانەش کە ناو براون
بە چەند ئەجزایە تەقسیم کراون
مەسەلا کە چاو حەوت تەبەقەیە
هەر یەک وەسفێکی مەخسوسی هەیە

یەکێک لەم حەوتە ئەگەر نەمێنێ
ئەو چاوە ئیتر کوێرە نابینێ
وەرە سەر سەیری ئەم گشت ئێسقانە
لەو نوتفەوە ئەو ئێسکە ڕەقانە
دارای ئیختیلاف شکڵ و (مقادر)
بەعزێکی درێژ بەعزێ(مستدر)
پتەو و کلۆر باریک بەعزێ پان
بە گوێرەی حاجەت حەرەکەی ئینسان
وەتەر[1] یانێ ژێ سەری (مفصل)ی
پێکۆ بەستووە بە(مُکمل)ی
سەریش لە پەنجا و پێنج پارچە ئێسقان
شکڵ و میقداریان لە یەکتری جیان
شکڵی (کُرَوی) لێ هەڵخراوە
شەشیان بۆ کەللە (تخصیص) کراوە
چواردەیان لە بۆ شەویلەی سەرو و
دووی‌تریان عاید شەویلەی خوارو و
باقیش عیبارەت لە خرێ و لە دان
لەوانیش برێ تیژ و برێ پان

---

[1] – لە خەتەکەدا (ئەوتار) نوسرا بوو

ئـــەو قیســـــمە تیـــژن لـــە بـــۆ بـــڕینن
بـــاقیش بـــۆ چشـــتی (غلـــیظ)هـــاڕینن
(مرکـــب)ە مـــل لـــە حـــەوت مورۆلـــە
یـــانی خـــەرەزە گـــەورە و بچکۆلـــە
بـە میقـدار لـە گـەڵ یـەک موختـەلـیفن
ئـــەممـــا (مســـتدیر) دارای(تجـــویفن)
لـە گـەردنـەوە تـا ئێسـکی(عـەجـەز)
لـە پشـتا هـەیـە بیسـت و چـوار خـەرەز
(عـەجـەز) سـێ ئێسـکی پێـوە (مخـتص)ە
هـــەرە خوارویـــان نـــاوی(عصـــعص)ە
(عصعص)یـش بـە سـێ جوزئـا(مقسـوم)ە
لـە عیلمـی (طـب)ا هـەمـووی مـەعلومـە
مـەتڵـەب ژمـارەی ئێسـک و رەگ نیـە
غـەرەز مـەعریفـەت بـە[1](مکـون)ی یـە
(فـــن)ی (تشـــریح) و عیلمـــی(أطبـا)
نـاوی هـەمویـان بـە تـەفسیل ئـەبـا
بـەلام نـەزەریـان هـەر بـۆ عیلاجـە
بـزانن نـەخـۆش بـە چـی موحتاجـە

---

[1] - وادەردەکەوێ «بە» زیادە بێ

بەمە (استدلال) ئەکەن (اکابر)
لە سەر کەماڵی قودرەتی (قادر)
زۆرە فەرقی بەین ئەم دوو تەماشا
نیسبەتیان لەگەل یەک نییە حاشا
ئەو بۆ نەخۆش و ئەم بۆ ئیستیدلال
لە سەر گەورەیی خودای (ذوالجلال)
چی هەیە وەک مس یا ئاسن قایم
ساڵێک لە سەر یەک کار بکا دایم
بێ شک ئەبینی یا تەنک ئەبێ
یا ئەرزێ و ئەپوێ و بێ بنک ئەبێ
جا تەماشاکە بە موددەی ژیان
زوان هەڵ ئەسورێ و نایەنێ زیان
وەیا مەعیدە بەو خەفیفیە
سەد ساڵ کار ئەکا دڕانی نیە
وە یا میزەڵان ئەویش هەر وەها
ئیش ئەکا تا ژین دێتە ئینتیها
بۆ بەشەر فکرێ وا ئەبێ بەهۆی
قووەتی یەقین بە خالقی خۆی
لە بۆ تەحریکی ئێسقانیش دیسان
خەلقی فەرمووە خودا بۆ ئینسان

چەند (عَضُل)ە یەک مەجموعی ئەمە
لە پێنجسەد و سی یەکێکی کەمە
لەو (عضلات)ە بیست و چوار تەواو
موحەرریکە بۆ برژانگ و بۆچاو
ئەگەر ناقیس بێ یەکێک لەوانە
ئەو چاوە ئیتر بە کز بزانە
هەروا هەر عوزوێ بە چەند (عضلات)
تەقیید کراوە لە بۆ حەرەکات
باسی(ورید) و ڕەگ و(شَریان)
لە گەل ئەعسابا گەر بکرێ بەیان
ئەبێ کتێبێ تەشریح بهێنی
یەکە یەکەیان بە دەرس بخوێنی
ئەمما مەجالی هەیە کە بڕوا
(تفکر)بە هەر ئەعزایە لەوا
خوا ئەمانەی لە یەک قەترە ئاو
بە ڕەحمەتی خۆی هێناوەتە ناو
پشتی ئەساسە لە بۆ بەدەنی
سکی بۆ (ئالات) غەزا و خواردەنی
سەری جامێعی هەموو حەواسە
دارای تەبەقات شکڵ و ئەساسە

لــە دەنکــە نیســکێ لــە رەشــایی چــاو
(مــنعکس)ئــەبــێ ئاســمان تــەواو
پێڵــو بــۆ (ســیقل) گــەردی هــەوایــی
برژانــگ بــۆ جــەمعــی نــووری بینــایی
چــون وەک ســپیەتــی نــوور بــڵاو ئــەکــا
رەشــایش جــەمعــی نــووری چــاو ئــەکــا
(تودیــــع) بــــەو بــــووە قــــووەی (بــاصره)
عــەکســی ئــەجســامی تێــدا زاهــرە
هێــزی (ســامعه)یــش بــە گــوێ دراوە
دەنــگ رائــەکێشــێ لــە ڕووی هــەواوە
بــە دیــواری بــەڵــگ دەورە دراوە
خــەفیــف و تــەنــک دروســت کــراوە
نــە نــەرمــە نــە ڕەق بــە جۆرێــکی وا
ئــەگــەر دەعبایــەک بــە ســەریــا بــڕوا
کــــڕە و دەنگێــکی وایــــە لێــــوە دێ
گــەر نوستبێــتیش زوو بــە خــەبــەر دێ
دووبــــارە دەنگــیش کــۆ ئــەکاتــەوە
تــا بــاش لــە کــرناخ دەنــگ بداتــەوە
کــردەوەی خــودا پــڕە لــە حیکمــەت
ئاوێــکی تاڵــی بــە مــەحــزی ڕەحمــەت

دانـــاوه لـــه نـــاو گوێـــی ئـــەم بـــەشـــەره
بـــۆ دەفعـــی هـــەوام[١] (مـــوذی) و حـــەشـــەره
دیســـان لـــوتیش بـــە شکڵێـــکی جـــوان
لـــە نـــاوەراســـت ڕوو دروســـت کـــرد بۆمـــان
(مشتمل) به سەر دوو کـــون و یـــەک بـــەیـــن
بـــەو دوو کونانـــە ئـــەڵێـــن (مِنخَـــرَین)
بـــــە دەماغـــــەوە ڕەبـــــت دراوه
(حاســـه)ی (شـــامه)شـــی تیـــا دانـــراوه
تـــا بـــاش بـــزانین بـــە (حاســـه)ی (شـــامه)
لـــە بۆنـــا خۆشـــی و ناخۆشـــی کامـــە
پێیشی وەر ئەگـــرین هـــەوای ســـاف و روون
بـــۆ (مدافعـــه)ی گـــەرمـــایی دەروون
لـــە کـــاتی خـــەو وەختـــی ئـــاوو نـــان
دەماغـــە کۆمـــەک بـــۆ هـــەناســـە دان
بوخـــاری کـــەللەت بـــۆ ڕائـــەکێشـــێ
تـــا بـــە هـــۆی دەردۆ ســـەرت نـــەیـــەشـــێ
لـــە لۆتـــا نـــەختـــێ مـــوی تـــەڕ دیـــاره
بـــــۆ گلدانـــــەوەی تـــــۆز و غوبـــــاره

[١] – حەشەره ، جانەوەر

ئەو پارچە گۆشتە کە لە دەم دایە
هێزی (ذائقە) و لەمسیی تێدایە
ئالەتی زانین تامی تەعامە
کامیان بەلەزەت یا کام بێ تامە
چونکە قسەی دڵ خەفی و نیهانە
تەرجمانی ئەو سەری زمانە
حەنجەرەش دارای نەوعێ شکڵ و رەنگ
بەعزێکی واسع بەعزێ تری تەنگ
درێژ و کورت و پتەوو خەفیف
زبر و نەرم و ڕەق ئەستور و زەعیف
حیکمەتی فەرقی ئەم شکڵ و ڕەنگە
لە بۆ ناسین و تەمیزی دەنگە
ئەمانە هەرچی کە ناو براوە
لە سەد یەکێکی بەیان کراوە
ئەمە بێ سانیع بێ(مدبر)ێ
لەو ئاوە چلۆن وا دروست ئەکرێ
نینۆک کە ئەدنای هەموو ئەعزایە
هەر کەس کە نەیبێ هیچی لێنایە
نە وردە هەرگیز هەڵ ئەگرێتەوە
نە گرێ گۆڵەی بۆ ئەکرێتەوە

سەر پەنجەی هەموو لە کارا ئەخورێ
بۆی ناخورێ ئەگەر جێیەکی بخورێ
جا هەرچی عاید بە مەعیدەیە
جەرگ ئەیکا بە خوێن لە پاش موددەیە
سپڵ و گورچیلە و زراو بە جارێ
خزمەتچی جەرگن هەر یەک بە کارێ
سپڵ ئەکێشێ بەشی سەودایی
زراو جەزب ئەکا قیسمی سەفرایی
نەوعی ئاویشی بە (کلیە) ئەدرێ
دوایی مەسانەش لەوی وەر ئەگرێ
بە قەزای حاجەت موحتاجی ئەکا
لە رێی خۆیەوە (اخراج)ی ئەکا
ئەم هەموو خەلق و رەبت ئەسبابە
سنعەتی دەستی (رب الأرباب)ە

❋❋❋

نمونەیەکیتر (بیر لە ڕێی تەکامووڵەوە)

بــێ تــەماشــاکە لــە ڕەحمــی خــودا
ســاوا کــە وەختێ وا لــە ڕەحــەمــدا
هــەر وەهــا دێــت و لــە گــەورە بونــە
ڕەحــەمــیش تــەنــگ و تاریــک و تونــە
چــۆن ئــەو منداڵــە هیدایــەت ئــەدا
کــە حــەولــی دەرچــون لــەو جێــگە بــدا
ســەر شــۆڕ ئــەکـاتۆ وەک ئــەهلــی شــعور
پاشــی بــە عــەکســی پێشــوی بــەرەوژوور
ڕێــی دەرچــونی خــۆی ئــەدۆزێــتەوە
ئــەو جــار لــە دایکــی جــوێ ئــەبێــتەوە
جــا چــونکێ جیســمی لیــق و زەعیفــە
موحتــاجی خــۆراک نــەرم و لــەتیفــە
لــەم بــەرەو بــەری ســینەی ئــەو دایکــە
بــۆی هــەڵواســیوە خــوا دوو مــەمکــە
هــەمیشــە هــەر دوو پــڕ لــە شیری ســاف
لــە بــۆ ئــەو تیفلــە زیــاتر لــە (کَفــاف)
بــۆ ئــەوە کــەوا دەمــی لــێ گیرکــا
بتــوانێ بــە مــژ چــاک جــەلبــی شــیرکا
بــە تیبقــی دەمــی دوو دانــە گۆپکــە
داینــاوە هەر یــەک لــە ســەر یــەک مــەمکــە

هەر گۆپکەیەکیش چەند کونی تیایە
جێــی پیاهــاتنی شــیری ســاوایە
نە ئەوەندە واسیع شیری لێ بڕژێ
نە ئەونەش بچوک کە لە بۆی نەمژێ
سەیرێکە چۆن خوا پێی ئەفامێنێ
کە مەمکە بگرێ و شیر بمژێنێ
تەنها هەر شیرە خواردنی منالْ
تا قوە ئەگرێ بە موددەی دوو سالْ
بەو بەینە هێزی لە بۆ خەلق ئەبێ
گۆشتی پتەوو ئێسکی ڕەق ئەبێ
ژیانی ئیتر بە شیر مەحالە
موحتاجی خۆراک کوڵاو و کالە
ئەوانیش موحتاج بە دان و خرێن
چونکە بێ جوین زەحمەتە بخورێن
بڕوانە کە چۆن خەلاقی عالەم
دان و خرێی ڕێک بۆ ڕوان لە دەم
وەختێ گەورە بوو لاناکاتەوە
لە مانە سەرێ بیر بداتەوە
بزانێ کە هۆی خەلقی خۆی چییە
دێوانە ئاسا پێی مەتلەب نیە

بیرێکی کورتی ئافاقی

دوا ئەوە ئینسان بیر لە نەفسی خۆی
تەواوکا ئینجا مومکین ئەبێ بۆی
بە تەرتیب بڕوا بۆ گەشتی ئافاق
تا(واصل)ئەبێ بە خودای(خلاّق)
پاش نەفسی زەوی ئینجا هەوایە
پاشتر ئەوانە کە لە جەودایە
دوای ئەوان ڕۆژ و ئەستێرە و هیلال
ئەفلاک و کورسی و عەڕشی (ذوالجلال)
حەزرەتی عومەر فارۆقی ئەعزەم
دوا تەی کردنی ئەمانە سەرجەم
فەرمووی بە قەولی پڕ لە ئەدەبی
(قد رأی قلبی جناب ربی)
بۆیە بە ئەمری دەریا جاری‌یە[1]
بە گوێی قائدی دا (یا ساریە)
بەڵام لازمە لە بۆ ئەوانە
کە (صرف)ی فکر ئەکەن لەمانە
بە هەموو جوزئا وەک ئاوی جاری
بیا هەیئەتی کەشفی ئەفکاری

---

[1] – ئاماژەیە بۆ جاریی بوونی رودی نیل بە ئەمری حەزرەتی عومەر ڕەزای خوای لێ بێ

هیچ جوزئێ لەوا بەجێ نەهێڵێ
تا هێڵی عیبرەت لەوا نەکێڵێ
بەشەر لە ئەرزا کە یەک (خُطوە)یە
دارای ئەو هەموو جوزء و عوزوەیە
ئەم ئەرزە گەورە واسیعە ئەبێ
عوزوی چی‌بێت و ئەجزای چەندە بێ
بەرد هەر بە عەینی ئێسقانی ئەوە
شاخ و کێو ڕەگی ئەرکانی ئەوە
(نهر) و (شط) هەر وەک خوێنی بەدەنی
ئەجزای لە ئەنواع چشتی مەعدینی
سەوزی و نەباتات توک و مویەتی
خاکیش بە چەشنی پێستی ڕویەتی
سک پڕی زەوی بەو گشت مەوادده
لە (مَعادِن)ی زۆر بە (اِفادە)
ئەجزای تا بلێی خاریج لە حەسرە
هەموو پڕ نەفع و فائیدە و بەهرە
گەرچی لە ناسین غاڵبیان بیکرن
ئێشتا محەلی حیددەتی فیکرن
بڕوانە زەریف کە چەند ئەم ئەرزە
دوورە بەینی لەو ئاسمانە بەرزە

لە ئەترافەوە وەک بەرزی و نەوی
لە یەکتر دوورن ئاسمان و زەوی
ئەرز ئەبێ لەسەر چی دانرابێ
یا ئەبێ بەچی ڕاگیر کرابێ
مەسەلا بڵێین ئەرز لەسەر ئاوە
ئەی ئاو خۆی لەسەر چی دانراوە؟
گەر ئەوییش لە سەر هەرچی وەستابێ
بنکی هەمووی هەر ئەبێ فەزا بێ
ئەرز لە سەر فەزا بەم گرانیە
ئاخۆ سەبەبی وەستانی چیە؟
وەک لە خوارەوە عەمودی نیە
عەلاقەی سەریش وجودی نیە
گەر ئەڵێی لە بۆ ئیمساکی زەوی
لە (اجراما)یە جازیبەی قەوی
نایەڵێ لادەن قەت لە مەرکەزا
ئەوهێزە لە بەین ئەوان و ئەرزا
کێ بوو عیلمی بوو ئەبێ جازبێ
بۆ ڕاگرتنی ئەمانە ببێ
لەگەل ئەوانا ئەمیش دروستکا
کە بەلای ڕۆچوون بە هیچیان نەگا

مەعنای جازیبەیش بێ‌گومان وایە
وەستانی ئەجرام قودرەتی خوایە
چۆن یا ئەم کەونە فەوری دروست بوو
وەیا بەرودوا بەینێکی پێ‌چوو
گەر ئەڵێی فەورەن ئیتر چیت ئەوێ
ئەمە بێ قودرەت چۆن دەست ئەکەوێ
یا هەندێ لە پێش هەندێ لە دواوە
بە تەدریج بەین بەین دروست کراوە
بەر لەوەی ئەویان دروست نەکراوە
بە کام جازیبە ئەمیان وەستاوە؟
کەوابوو ئیتر هەر تەوانایە
کە ڕاگرتنی لە تەوانایە
تەبیعەت ئەگەر بێ عیلم و دەرکە
بەشی لە مەیل و حەیاتا تەرکە
شک نیە ئەوە ئیتر جەمادە
(مصدر) نیە بۆ فیعل و ئیرادە
گەر ئەڵێی زیندو و باتەوانایە
ئیرادەی هەیە و بە شت دانایە
مەڵێ تەبیعەت؛ ئەوە خودایە
پەروەردگاری گشت ماسیوایە

تـەبێـعەت چـوارە ئـەبـێ جـەمیعـی
بـۆ پێـک هـاتنی جیسـمێ تـەبیعـی
چـار نیـە ئـەبـێ یـەک بگـرن هـەمـوو
لـە فـاعیلین و مـەفعـولین هـەر دوو
کـە ناویـان ئـەبـرێ بـە زوبـان کـوردی
بە تەڕی و وشکی و بە گـەرمـی و سـەردی
قـەت وجودیشـیان نـابێ بـەبـێ شـک
غەیری لـە گـەرم و سـارد و تـەڕ و وشـک
بـەبـێ جـامیعێ کۆبونـەوەیـان
مـەحالـە ئیتـر ڕێـک کـەوێ بۆیـان
نیسـبەتـی ئیجـاد لـە تـەبێـعەت دان
تـەنها هـەر نیسـبەت ئـەدرێ لـە نـادان
حـەتـا خـاریجیش ئـەهلـی سـەقافـە
زانـای ریـازی و فـەننـی فـەلسـەفـە
جولوجیـون و عولـەمـای فـەلـەک
لـە تـەبێـعەتـدا(أخصاء) یـەک یـەک
ئـەڵێـن ئـەو عیلمـە کـەوا هـەمانـە
لـەسـەر وجـودی خـودا بۆرهانـە
(باستورکێـت) ئـەڵـێ مـن بـڕوام وایـە
ئـەگـەر لـەم عیلمـەم زیـاتر ببوایـە

لـە ئێستەم زیـاتر ئـەبـوو بـێ گومـان
ئیمـان بـە خـودای ئـەرز و ئاسـمان
(وەتـز) کـە عـوزوی ئـاکادیمیـە
زانـای زانسـتی کیمیائیـە
لـە کولییـەی (طبیّـە)ش ئـەوە عـەمیـدە
ئـەڵـێ لـە باسـی بـڕوا و عـەقیـدە
ئـەگـەر لـە خۆمـا ببیـنم وەخـتێ
سستی ئیمـانم بـە خـودا نـەختێ
لـە بـۆ تـەسبیتی زۆر بـە ئـەهمیـە
رووی دڵ ئـەکـەمـە ئـەکادیمیـە
(ادمنـد هربرتـی) جیلـوجی مـەعـرووف
لـە جامیعـەی(سـۆڕبونا) فیلـەسـوف
دەڵـێ مـەحاڵـە (مـۆدی)بـێ قـەت
عـیلم بـۆ کـوفر وەیـا مـادی‌یـەت
(کوشـی ریاضـی)ئـەڵـێ مـن بـڕوام
تـەواو سـابیتە و مـەحکـەمـە بـە خـوام
ئـەمعـەقیـدەشمە نـەتیجـەی ئـەوهـام
وڕاسـی نیـە بـەڵـکوو مـن بـڕوام
لـە جـدیاتی سـەلیقـەی خۆمـە
بـە هـۆی تـەحقیقـات عـەمیقـەی خۆمـە

زانـــای زانســـتی تـــەبیعـــە(فـــابر)
لـە خوسـوس بـڕوای بـە خـودای قـادر
ئـەڵـێ زەمانـە گشـت هـەوای شێـتی
تێـدایە و ئێسـته زیـاتر تیایـەتـی
شێـــتی تـــەواو ئالـــەم زەمانـــە
بـاوەڕ نـەبـویی گـەلـێ نـەزانـە
پێـم خۆشـە پێسـتم دابـڕنن لـەبـەر
نـەک بـڕوام بـە خـودا لـە دڵ بێـتە دەر
فیلـەسـوف (سبنسـر)ی ئینگلیسـی
کـە لـە تـەبیعـەت گـەیـوە بـە بـەرزی
لـە تـەربیـەدا وتوویـە هـەرکـەس
عیلمـی تـەبیعـەت بخوێـنێ بـە دەرس
ئـەگـەر ئـەو عیلمـە بـە سـەتحیـگـەری
لـەگـەل ئیسـتیعجال بکاتـە بـەری
وورد وورد ئەیکێشێ بێ شـوبهە و گوومـان
تـا لـە پڕ وەسڵـی ئـەکـا بـە شـەیتـان
ئەمـا گـەر لـە گـەل ڕەوی‌یـە و تـەحقیـق
بـە(تعمُّـق)ی بـەلیـغ و تـەدقیـق
بیخوێـنێ نومـای فیکـری پـێ‌ئـەکـا
تـا بـە خـالیقی تـەوانـا ئـەگـا

بـەرزتـری زانـای فـەلـەکـی دوکتـەر
(هرشـیل) لـە باسـی عـەقیـدەو بـاوەڕ
وتویـە بـێ شـک تـا لـە ئافاقـا
توسـع بکـا عـیلم لـە نیتاقـا
بورهـانی تـەواو دامـغ بـە عـەدەد
زیـاد ئـەکـات لـەسـەر وجـودی ئیزەد
کـە خالیقێـکی وایـە قـودرەتـی
نـە حـەددی هـەیـە نـە نیهایـەتـی
دوکتـور(دینریتـی)ئـەڵـمانی مـەشـهوور
لـە غـەربـا نـەبـوو لـە خـۆی بـەرەو ژوور
لـە خسـوس بـڕوا و عـەقیـدە بـەحسـێ
دینێـتە ئـارا لـەگـەل چـەنـد کـەسـێ
لـە مـەشـهورترین زانایـان بـەعزێـک
جـامیع و بـەعـزێ (مختص) بـە عیلمێـک
پـاش مزاکـرە و بـەیـانی بورهـان
لـەسـەر وجـودی خـودای لامکـان
هـەمـوو دووسـەد و نـەوەد نـەفـەر بـوون
بیست و هەشت لەوان ژیرە و زەبـەر بـوون
بیست کـەسـی تـریش مـاوە لـەو بـەینـە
مـەتلـەبیان نـەبـوو بـەدیـن بـن یـا نـە

دووسەد و چل و دوو کەس بە یەکجار
ئیمانی هێنا بە پەروەردگار
کافی‌یە هێندە وەرنە ئەجنەبی
زانایان هەموو شەرقی چ غەربی
هەر عیلمی خۆیان ئەکەن بە دەلیل
لە بۆ ئیسباتی خالیقی جەلیل
لە یەک کرتنی حمق و جەهالەت
تەوەلود ئەکا غولی (ضلالة)
مەعلومە عیلم و عەقڵ دوو چاون
بۆیە بە بەشەر هەر دوو دراون
کە ڕێی سەعادەت بۆ دین و دنیا
ببینێتەوە و لێیان لانەدا
جا هەرکەس عەقڵی هەیە و دانایە
ئەوە سەر بەرزی هەر دوو دنیایە
ئەوەش لە عیلم و عەقڵا مەحرومە
بێ‌گوومان ڕێگەی ڕاستی لێ‌گوومە
بەڵام هەر وەک چاو بۆ هەموو کەس دەس
نادا لەویشا کوێرە گەلێ کەس
دەرەک پاییین‌تر لە ئەو(ضلالا)
بێ ئیمانیە بە خوای تەعالا

دووره لـه گومـڕا ڕێـی بـڕوا بـه خـوا
پێـی شـەلـه هـەتـا تـەبێـعەت ئـەڕوا
ئـەو کـەسـه کـه تـۆی دروسـت کـردووه
ئـەزەل پـەی بـه هـۆی ژینـت بـردوه
ئـەرز لـه بـەرد و خـاک بـۆ بینـای ماڵـت
دیسان دەسـت بـدات بـۆ کشـت و کاڵـت
عـەلاقـەیـەکـی جازیبـه لـه بـۆی
دروسـتکاو بیگـرێ بـه قـودرەتـی خـۆی
(تجـاذب) یـا خـۆ هـەر خـۆی قـودرەتـه
وەیـا جیـاوازه و بـه هـۆی قـودرەتـه
کـەون ئـەگـەر لـه پـڕ خولقـا بـەجێیه
وەرنـه جازیبـەی عامـه لـەکوێـیه
ئاوێـکی نـەرمـی ساردی سـاف و پـاک
بـۆت بخاتـه دەر لـه ناوسـکی خـاک
بـۆ جـل شـۆرین و نـان و نۆشـینت
حـەیـوان بـۆ بـەرگ و داشـت و دۆشـینت
هـەر دەنکـه دەغڵـێ سـەد دانـەوێڵـه
ئـەگرێـت و فکـرت لـەم فـەزڵـه وێڵـه
چونکه ئەر لـه دەنکـێ هـەر دەنکـێ بێنـێ
بـەشـەر چـی بخـوا و چـی لـێ بچێنـێ

خۆر بۆ تەنویری قەسری ئافاقت
نەسیمی هەوا بۆ استنشاقت
رۆژ بۆ سەنعەت و کەسب و فەلاحەت
شەو بۆ ڕاکشان بە ئیستیراحەت
شەو ئەر نەبوایە زۆر کەس نەئەخەوت
لەبەر تەماعی خۆی نەخۆش ئەکەوت
سەوزی حەیوانات لە حەرارەتا
بێ نەشئەو نما هەموو ئەفەوتا
دووبارە ئەگەر هیلال نەبوایە
بەشەر بێحیساب ئەبوا بمایە
زەویش نەی ئەدی کە تێدا بژی
رۆحلەبەر وەیا بڕوێ و گیا بڕوی
گەر شەویش تولی ببوایە دیسان
موشکیل بوو ژینی حەیوان و ئینسان
کەسیش بۆ هیچلا ڕێگەی نەئەبرد
بە (ضغط)ی سەرما حەیوان گشت ئەمرد
بەبێ گەرمی رۆژ زەحمەت بوو باران
برژێتە خوارۆ بۆ دێمەکاران
موختەسەر زۆرتر عولەمای فەلەک
ئالەما ڕەئیی گشتیان بوون بە یەک

ئـەڵێـن ئـەو هـەمـوو ئـەستێـرە زۆرە
کـە ڕۆژ شـاراوەی ژێـر پـەردەی خـۆرە
تـەنهـا یـەکێـکیان ئـەگـەر تیـا بچـێ
نیزامـی وەزعـی کـەون تێـک ئـەچـێ
چۆن لـە خـۆوەبـوون بـێزیـاد و بـێکـەم
بۆڕێـک کـەوتنـی نیزامـی عالـەم
وە یـا لـە خۆتـا ئـەم گشـت قوایـە
کـە هـەریـەک نـەفعـی خـۆی لـە ڕوایـە
کـەسـێ ئـەمانـە ئـەبـێ دروسـت کـا
عیلمـی پێـی بـبێ و دەسـتی پـێبگـا
ئـەوکـەسـەش تـەنهـا خـوای تـەعالایـە
زاتێـکە لـەتیـف لـەبینـین نایـە
بـەچـاو ڕوئیـەتـی خـالیقی ئـەقـدەس
لە دنیـا هـەرگیـز دەسـت نـادا بـۆ کـەس
بەڵکوو بـێ گوومـان تـۆ بـە چـاوی خـۆت
حسسی نەفسی خۆن مـومکین نـابێ بـۆت
ئـەم عـیلم و عیشـق و حـوزن و نیشـاتە
ئـەم(قبضـيّة) و ئـەم(انبسـاط)ە
ئەم فـەهـم و عـەقـڵ و نوتـق و حـەیاتـە
ئـەم عـەزم و هـۆش و حـیلم و حـەیاتـە

هەمـوو بـە ڕۆحـی تـۆوە مـەربوتـە
جـەسـەد بـەرگێـکە لـەمانـە ڕووتـە
چاوت هـەر دەرکـی ئـەو بـەرگـە ئـەکات
دەستی بە روئیەت نـەفسـی خـۆی ناگـات
وەخـتێ کـە (قـابض)رۆح دەردەهێـنێ
جسـد چـۆن بـوە هـەر وە ئـەمێـنێ
ئەی کوا حـەیـات و عیشـق و عیلمـەکـەی
کوا عەقڵ و هۆش و نوتـق و فـەهمـەکـەی
مەعلووم بوو هەموو ئـەوسـافی ڕۆح بـوون
پێـکەوە هـەمـوو لـەگـەل ئـەو دەرچـوون
کە تـۆ نـەفسـی خـۆت بـە چـاو نـەبینـی
لـە نـەبینینـی ژوورتـر ئـەمینـی
چاو وەکـوو وتمـان بـەو گشـت عـەیبـەوە
کـەی دەرکـی ئـەچـێ بـەلای غـەیبـەوە
بـە تـەسـدیقی رۆح بـێ دەنـگ بسـازە
هێـنایەڕوو بـۆت عولـومی تـازە
سالـی هـەزار و هـەشتسـەد و حـەفتا
دوکتـور (مسـمر)ی ئـەلـمانی هـەستا

بۆ تـەحقیقـی رۆح گـەلێ خـەریـک بـوو
نەتیجـەی سـەعیـی بـەخـەسار نـەچـوو
رێـی بـە (تنـویم)ی موغناتیسـی[1] بـرد
ئەنجـا بـە عـەمـەل بـاش ئیسـباتی کـرد
کە ئینسـان تـەنها هـەر جیسـمی عـادی
نیـە یـا خـۆ ڕووت ئـەداتـێ مـادی
(مسـتودع)ە بـۆ ڕۆحێـکی وەهـا
زیـدی مـادیـە لـە گشـت وجوهـا
(مادیون) لـەمـە هـەمـوو سـەرسام مـان
چاریـان هیچ نـەمـا بـەغـەیـری ئیمـان

سەرنجێکی تازە لە بونەوەر

ئێـمە کـە ئـەعـزای خۆمـان نـەزانـین
چ فکـرێ بکـەیـن لـە ئـەجـزای زەمـین
یـا لـە خـەلقـی ئـەو حـەوت ئاسـمانە
کـە دوور لـە دەرکـی حـەواسـمانە
بـەغـەیـری شـینی و گـەشـی ئـەستێـرە
چـاو لـە بینینـی بـاقیتـر کوێـرە

[1] – خەوی هیپنوتیزمی

«نُـــری إِبــرَاهیم» هـــەتـــا «مُـــوقِنِین»[1]
گـــەر بخوێـــنینۆ بـــاش حاڵـــی ئـــەبـــین
کـــە مـــەلـــەکـــوتی ئـــەرز و ئاســـمان
غـــەیـــری ئـــەوەیـــە دیویـــە حـــەواســـمان
هـــەرچـــی کـــە دەرکـــی ئێـــمەی پـــێ‌بگـــات
حەیوانیش بێ‌شـــک ئـــەوە حـــیس ئـــەکـــات
وائێمەیش لەگەڵ حەیوان شەریـــک بـــووین
لە ڕوتبەی عیرفان تەرد و تـــەریـــک بـــووین
حیکمـــەت لـــە خـــەلقـــی نـــەوعـــی ئینســـانی
ئـــەوەبـــوو ئێـــمەیـــش وا نـــەمـــانزانی
بـــەڵام مـــەجمـــوعی ئـــەوزاعـــی یـــەکســـەر
وازیحـــەو عـــەیـــان بـــۆ ئـــەهلـــی نـــەزەر
یـــانی ئـــەوانـــەی مـــەعریفـــەت دارن
(خـــەواصـــی غـــەواص) بـــەحـــری ئـــەسـارن
هەموو ئەفەرمـــوون ئـــەو گشـــت ئـــەستێـــرە
کـــەوا نایـــەنـــە ریـــزی ژمێـــرە
کامیـــان زۆر بچـــووک لـــەگشـــت کـــەمتـــرە
هـــەشـــت کـــەڕەت لـــە ئـــەرز مُعظَّمتـــرە

---

[1] – ئاماژەیە بە ئایەتی٧٥ی سورەی الانعام.

زەوی لـــە چـــاو ئـــەو ڕۆژە بوڵـــەنـــدە
کـــەمتـــرە ســـەد و شـــەســـت و ئـــەوەنـــدە[١]
ڕەنـــگ و ســـورەتیـــان لـــە یـــەکتـــر جیایـــە
لـــە هـــەمـــوو شـــکڵ و ڕەنگێـــکی تیایـــە
خۆلاســـە ڕەنـــگ و شکڵـــێ کـــە لێـــرە
هـــەیـــە مـــەوجـــودە لـــە نـــاو ئـــەستێـــرە
هەندێکی وەک گوڵ هـــەنـــدێ وەک میـــزان
هەندێکی وەک شێر هەنـــدێ وەک ئینســـان
ڕەنگـــیش وەک ســـوری ســـپی و ڕۆنیاســـی[٢]
شـــینی و پـــەمـــەیـــی ڕەشـــی و (رصـــاص)ی
شکڵـــێ کـــە لـــەگـــەل شکڵـــێ نزیکـــە
لـــە یـــەکـــێتریـــان دوور و تـــەریکـــە
یاشـــینی مـــەســـەلا نزیـــک بـــە ســـوورە
لـــەگـــەل ڕەنگـــیتـــر مـــەســـافەی دوورە
حیکمـــەتـــی ئابـــەم وەزع و وەزعانـــە
مـــەعلـــومی نـــەزەر ئـــەهلـــی عیرفانـــە
وەســـفی عیرفـــانیش بـــۆ کـــەســـێ نـــابێ
کـــە هـــەر لـــە حاڵـــی حـــەیوانیـــابێ

---

[١] – ئەستێرە ناسەکان دەڵێن رۆژ ١٣١٠٠٠٠بەرابەر زەویە.

[٢] – رەنگی پەمەیی تۆخ.

ئـەبـێ ویسـعەتـی فـەلـەک کامـەبـێ
کە مـەرکـەزی گشـت ئـەم ئـەجرامـەبـێ
سەیـری ئـەم ڕۆژە چـەنـد سـەریـع ڕەوە
مـەسـافەی دەورەی یـەک رۆژ و شـەوە
بۆ چـۆڵ بـوونی جێـی بـە یـەک حـەرەکـە
سەد و شەسـت ئـەونـەی رۆژی گـەرەکـە
بۆیـە حـەزرەتـی ڕەسـولی جـەلیـل
کـە لـەبـۆ زەوال پرسـی لـە جیبریـل
(هل زالت الشـمس) فـەرمـووی (لا . نعـم)
فەرمووی ئـەوە چـۆن وتـی عـەرزت کـەم
لـە (لا)وە هـەتـا ئـەوەڵـی(نعـم)
پێنسەد سـاڵ رۆیـی رۆژ بـێ زیـاد و کـەم
مـەعلوومـە چونکـە هـەر لـەحـزە ئـەبـێ
بـڕوا بـە مـاوەی پـانی کـەوکـەبـێ
چوون زەمان تلـووع ئـەووەڵ جـوزئی کـەو
کـە بـە هـەتـادێ ئـاخر جـوزئی ئـەو
بـە وردی هـەرگیـز نایـەتـە بـەیـان
بـۆ کـەس چۆنیـەتـی وەزعـی ئاسـمان
کـەوابـوو لـەولا سـەرفـی نـەزەر کـە
تەماشای ئەدنای گشـت گیـان لـەبـەر کـە

کـەمتـری هـەمـوو کـە مێشـولەیـە
کـەم جـورم و جوسـە و زۆر بچکۆلـەیـە
هـەر وەک بـێ حـەجـم و خـوار و زەلیلـە
لـەسـەر هـەیئـەت و قیافـەی فیلـە
بـە خرتـومێ تیـژ باریـک و کلـۆر
خوێن لـە گامێش و گـا ئـەمژێ بـە زۆر
بـەو نـەختـە حـەجمۆ کـە پێـی‌دراوە
مـەعیـدەی لـە بـۆ دروسـت کـراوە
دارای ماسـکە و جازیبـە و دڵـە
پـەلـی بـێ ئـەژنـۆیش لـەوا حاسڵـە
لـە دەرونیایـە هێـزی مانیعـە
قـووەی غازیـە و هـەزم و دافیعـە
پێڵـوو کـە دایـم چـاو سـەیقـەل دەرە
چـاوی بـێ پێڵـوو جێـگەی خـەتـەرە
چـوون چـاوی وردە مێـش بـێ پێڵـوە
خـوا بـە جۆرێـتر چـاری فـەرمـووە
تـەماشـاکە چـۆن بـە هـەمـوو حاڵـێ
بـە هـەر دوو دەسـتی چـاوی ئـەماڵـێ
هـەرچـەنـد وەکـوو فیـل دروسـت کـراوە
بـەڵام دوو باڵـی زیـاد پـێ‌دراوە

تــێ بفکــرە لــەم دەعبــا بچوکــە
لــەگــەل ئــەوەشــا بــێ وەزن و ســوکە
ئــەزانــێ بــەهــۆی مــەزەرەتــی خــۆی
نــاوەســتی ئــەگــەر دەستت ببــەی بــۆی

نمونەیەکی‌تر لە یەکیەکی چشت

هــەرچــی لــە کــەونــا فکــری لــێ بکــەی
ڕێ بــۆ ناســینی ســانیعی ئــەبــەی
مــەســەلا بلێــین ئــاو خــاوەن ســیقلە
خــۆی بــە تــەبیــعەت مایــل بــە ســوفلە
سەرەوژوور هــەرگیــز خــۆی ســەرناکــەوێ
مــەگــەر قــوەیــە قــەوی لێــی‌نــەوێ
ئــەی بــۆ ئــەبینــی ئــەوەنــدەی نــەختێ
ئــەگاتــە پۆپــەی هــەمــوو درەخــتێ
گــەر ئــەڵێــی پۆپــەی ئــەو دارە ئــەشــێ
جازیبــەی تیــدا بــبێ ڕایکێشــێ
کــێ ئــەو جازیبــەی لــەوێ دانــاوە
بــۆ ڕاکێشــانی ئــەو نــەرە ئــاوە
مــەعلــووم کــە ئیشــی کــەشێــکی وایــە
بــەهــەرچــی مــەیلــی بــوو تــەوانایــە

نمونەی تریش

ئـەم کـەونـە عیلمـە و (تفکـر) دەرسـە
مـەوزوعـیش ناسـین خـوای (اقـدس)ە
لـە هـەمـوو دەرسـا میسـالێ وەهـای
هێـناوە بـەوە رێ بـەریـن بـۆلای
هـەیـە مـەعـدومێ مـەوجـود نومایـە
بـەعزێـکیش مـەوجـوود نـابوود نومایـە
ئـەو گێـژەڵـووکە کـە دێـت و ئـەڕوا
ئـەبینـی خاشـاک بۆخـۆی خـوول ئـەخـوا
ئـەم تـۆز و خۆڵـە کـەوا دیـارە
لـە خولـدانی خـۆی بـێ ئیختیـارە
(مُحـرّک) لـەوا حـەقیقـەت بایـە
ئـەویـش لـەتیفـە و لـەبینـین نایـە
وابـا مـەوجـودی نـابوود نومـا بـوو
خۆڵیش مەعـدوومی مـەوجـوود نومـا بـوو
کـەونـیش هـەر وەکـو ئـەو خۆڵـە وایـە
(مُحـرّک) مـەخفـی مـەعلـووم خوایـە
جـەولـەی (تفکـر)بـەم مـەیدانانـە
لـە وسـائیلی قـوەی ئیمانـە
عـاقڵ گـەر بێـتو بـە وردی نـەزەر
لـەم کـەونـە بـەرزا بکـا سـەراسـەر

لێی مەعلوم ئەبێ ئەمە بێ گومان
قەسرێکە خاریج لە هەموو نوقسان
ڕێکخراوە پوخت لە هەموو ئەندامی
خاڵی لە حیکمەت نیە هیچکامی
بەڵکوو زەڕاتی هەموو ناتیقە
کە (صُدق) نیە خاوەن خالیقە
ئەی نیهان بە زات بەبەخشین دیار
تۆ وەکوو ئاوی ئێمە ئاشی کار
تۆ بە چەشنی بای ئێمە وەک غوبار
با نیهانیە و تۆزی ئاشکار
ڕووی شوعلەی ڕۆژی کەماڵی ئیمان
بەدائیم بخەسەر زەوی دڵمان
هەر دڵێ کە ڕووی کەچبێ لەو خۆرە
تاریکە دایم ئافاتی زۆرە
بیهێنە دەسمان کردنی هەرچی
خێرە و مەحفوزمان بکە لە کەچی
دیلی دەلیلمان مەکە دەخیلە
بێ نووری میهرت دەلیل زەلیلە

نیشان لە سەر پێویستی پێغەمبەران

دوا ئـەمـە زانیـت کـە ئـەم تـەرتیبـە
ئـــەم ئینتزامـــە جوانـــە عـــەجیبـــە
دارای ســـانعی ساحێـــب قـــودرەتـــە
کـــردەوەی هـەمـوو پـڕ لـە حیکمـەتـە
ئـەمجـارە هـەڵسـە بچـۆ بـۆ دێیـە
بپرســە ئاغــای ئـەم دێـیە کـێیـە
بـــاش تماشـــاکە لـــە ئومـــوراتی
لـە ئـەمـروو نـەهـی و لـە دەسـتوراتی
خـــۆی قانونێـــکی لـــە بـــۆ دانـــاون
بـــە لوتـــف و تـــەهدیـــد وەعـــدە دراون
هـەرکـەسێ بـەشـی کـەسێ داگیرکـا
ئـەبێ چـەنـد ڕۆژێ پـێ لـە زنجیرکـا
ئـەوەی لـە ئـەمـرم بکـا سـەرکـەشـی
نـەتیجـە بـەشـی ئـەوە بـێ بـەشـی
شـەخسێ کـردەوەی پیس و خـراپ بـێ
ئـەبێ ڕەزیلـی قـەمچـی عـەزاب بـێ
وەیا هـەرکـەسێ شـیرین ئـەخـلاق بـێ
بـە ئومـــووراتی چاکـــە موشـــتاق بـــێ
موتیـع بـێ لـە بـۆ ئـەمـروو فـەرمـانم
خۆشـــەویســـترە لا مـــن لـــە گیـــانم

بە قەدرە لە لام هەرچێکی ئەوێ
مادام مومکین بێ پەکی ناکەوێ
بەڵام بۆ تەبلیغ ئەم دەستوراتە
موبەلیغی چاک لە زەروراتە
ئەبێ بگەڕێ بۆ شەخسی شەریف
عاقڵ و لایق ئەمین و عەفیف
بە ڕشد و هونەر تینەتی پاک بێ
نیەتی لەگەڵ هەموو کەس چاک بێ
ئوموراتی خۆی پێ موحەوەل کا
وەفقی ئارەزوی ئاغا عەمەڵ کا
ئەی ئەم زەمینە و ئەم ئاسمانە
ئەم مانگ و ڕۆژ و ئەستێرە جوانە
ئەم هەواو هەور و بەفر و بارانە
ئەم مەعادین و بەرد و دارانە
ئەم گەرمی و ساردی و وشکی و تەڕی‌یە
ئەم جوانی و جەوو بەحرو بەڕڕی‌یە
ئەم کانی و ئاوە ئەم شەت و نەهرە
ئەم سودی دەریا لەو مەدد و جەزرە
ئەم جورە دەورە لەو سەیاراتە
تەولیدی فسول لەو حەرەکاتە

ئەو تەرزە گەڕان بۆ زەبتی ئەوقات
بەمانگ و بە ڕۆژ بە ساڵ و سەعات
ئەم بێنەوایی و دەرد و میحنەتە
ئەم دەوڵەمەندی و خۆشی و سیحەتە
یائەم حەیوان و جن و ئینسانە
ئەم بەرزی و نزمی و زیادی و نوقسانە
ئەم هەموو شارەی پڕ لە ئەجناسە
ئەم گشت عالەمەی عالی ئەساسە
ئەم فەهم و نوتق و عەقڵ و حەواسە
ئەم زوڵم و عەدڵ و ئەم درۆ و ڕاسە
ساحبی هەروا حەواڵەی دەستی
دنیای کردون بێ سەرپەرستی؟
نازانم تۆ چۆن دڵت ناترسێ
بڵێی پاش خەڵقی لێیان ناپرسێ
زەحمەتە ئەوەند هەموو بیرت بێ
دەستی بێفکریت لە خۆت بەردابێ
بڵێی خالقێ وا تەوانا بێ
ئەساسێکی وا جوانی دانابێ
لە ناو ئەم هەموو عالەما بەشەر
بڕازێنێتۆ بە عیلم و هونەر

لـــە دڵا چـــرای عـــەقڵـــی بـــۆ هـــەڵـــکا
تـــا فـــەرقـــی بـــەینـــی پـــاک و چـــەپـــەڵکـــا
بـــە گـــوێـــرەی قـــووەی ئیـــدراک و نـــەزەر
بناســـێ ئومـــور لـــە نـــەفـــع و زەرەر
چۆن ڕووی خـــەتـــابێ ئـــەبـــێ تـــێ نـــەکـــرێ
بـــاری ئـــەمانـــەت ســـەرشـــانی نـــەخـــرێ
بـــە موبـــەللیغـــا یـــانێ پێـــغەمبـــەر
قـــانوونی خوایـــان چـــۆن نایـــەتـــەســـەر
بیانترسێـــنی ئـــەگـــەر ســـەرکـــەش بـــن
لـــە ســـەعـــادەتـــی ســـبەی بـــێ بـــەش بـــن
مـــەهتـــووک و ڕســـوای ڕۆژی حســـاب بـــن
هـــەمیشـــە خـــواری حـــەبســـی عـــەزاب بـــن
یـــا بـــەو کـــەســـانە ساحێـــب ئیمـــانن
مـــوتیعی ئـــەمـــرو و نـــەهـــی قورئـــانن
موژدەی بەهەشتیان بە مـــەحـــزی ڕەحمـــەت
ئـــەداتـــێ دائـــیم بـــێ دەرد و زەحمـــەت
بـــرا بزانـــە خاڵـــی لـــە گومـــان
نـــابێ تـــەکلیفـــی لـــێ نـــەکـــرێ ئینســـان
مـــادام عاقڵـــین جێـــگەی تـــەکلیفـــین
دارای مـــوجیبی مـــوژدە و تـــەخـــویفین

چـــاک و بـــەد بـــەیـــان کـــراوە بۆمـــان
موبـــەللیـــغ ڕەســـول قـــانوونیش قورئـــان

سروشتی ڕەوشتی پێغەمبەران
علی نبینا و علیهم السلام

پێـــغەمبـــەر زاتـــی بـــە ئیقتیـــدارە
ڕازاوەی وەســـفی حـــەیـــا و ویقـــارە
هـــەر ڕاســـتی مـــەحـــزە قســـە و گفتـــاری
شـــیرینە هـــەمـــوو ڕەویـــە و ڕەفتـــاری
بەڕەحمە و سـەخـی شـەجیعـە و حـەلـیم
ئـەمینـە و ڕەشـید تـەبێـعەت سـەلـیم
وێـــنەیـــان نیـــە لـــە کـــەمالاتـــا
میـــزاج دروســـتن لـــە گشـــت حالاتـــا
خوسوســـەن نـــووری چـــاوی کائینـــات
هـۆی دروســت بـوونی زەوی و سـەمـاوات
ئەشـرەفـی هـەمـوو عـەرەب و عـەجـەم
پێشـــەوای زومـرەی ئـەنبیـا سـەرجـەم
بـــەدری بروجـــی حوســـنی خیسالـــە
نـــەیـــری ئـــەوجـــی فـــەزڵ و کـــەمالـــە
زاهیـــرەن بـــەشـــەر حـــەقیقـــەت نـــوورە
داوێـــنی لـــە گـــەرد ڕەزاییـــل دوورە

ئـــەعـــلا دەرەجـــەی چـــی فـــەزائیلـــە
لـــەو ســـەروەرەدا هـــەمـــوو حاســـیلە

ڕەزیلە و فەزیلە کامانەن

گـــەر ڕەزائیلـــت لـــێ مـــەعلـــووم نیـــە
یـــاخود نـــازانی فـــەزائیـــل چیـــە
ڕەزیلـــە خـــولقی قـــەبـــیح و پیســـە
لـە هـەر کـەسا بـێ دەنـی و خـەسیسـە
وەک کبـــر و غـــورور یـــا حیلـــە بـــازی
وەک ئـەمـە ئینسـان لـە خـۆی بـێ ڕازی
بـــێ وەفائیـــە و غـــەدداری و چـــروک
بـــێ ئـەدەبیـە و تـەبێـعەتـی ســووک
وەک هـــەرزە خـــویی وەک فیتنـــە بـــازی
غـــەش و ڕوو گـــرژی یـــا قوماربـــازی
زوبـــان درێـــژی و جوێـــن و شـــەرارەت
یـــا وورد بوونـەوەی خـەلـق بـە حقـارەت
درۆ و خیانـــەت توونـــدی و کـــەللەشـــەق
تانـە و موزیـــڕی و ئیستـیهزا بـە خـەلـق
حیـــرس و تـــەمـــاع و نـــەوســـنی بـــێحـــەد
نـــەزەر لـە غـەیـرەمـەحـرەم لـە ئـەمـرەد

ئـــارەزووی زینـــا و خـــواردنی حـــەرام
سواڵـــکەر دەرکـــردن بـــە قســـەی بێـــتام
وەک تـــرس و حـــەســـەد یـا بـــوغز و کینــە
یـــا لـــە حـــوببی خـــوا خاڵـــی بـــێ سـینه
هـــەر ئـــەوەنـــدە نـــین زۆرن ڕەزائیـــل
ئینجـــا بێـــینه ســـەر باســـی فـــەزائیـــل
هەر چەن کـە عـەکسی ئـەمانـەن بـەڵام
دوویـــنێ لـــەویـــش ســـەڵاحـــە لـــەلام
ئـەدەبـە و تـــەمکـــین ویقـــارە و حـــەیـــا
بـــێموبـــالاتی لـــەگـــەڵ ئـــەم دنیـــا
وەرع و تـــەوەککـــول زوهـــد و تـــەقوایـــە
مـــەحـــەببـــەتـــی زۆر لـــە گـــەڵ خودایـــە
ویســـعەتـــی ســـەخـــا و حـــیلم و قـــەناعـــەت
سەبـــر و ســـوبات و مـــەجـــد و شـــەجاعـــەت
ڕووخۆشـــی و بـــەشـــوش شـــیرین زوبـــانی
ڕاســـت قســـەو گوفتـــار لـــە ڕوو و نیهـــانی
عـــەفـــو و ڕەحمـــەت و دڵ کـــەیلی ســـەفـــا
عـــەمـــەڵ بـــە وەعـــدە و ئیســـڵاح و وەفـــا
ڕوشـــد و تـــەوازوع میـــوان پـــەزێـــری
نـــاموس و عففـــەت بـــە برســـی و تێـــری

پۆشینی سرڕ و کۆمەکی بە خەلق
جەودەتی زەکا و عەقڵ و قسەی حەق
عیلم و هونەر و فەزل و ئەمانەت
دین و مرووەت سیلم و مەتانەت
پاکی نیهاد و پۆختی ئەلبیسە
لە فەزائیلیش ئەمەندە بەسە
فەزیلەی ئەخلاق ڕیوایەت وایە
حەسری عەددی لە سێسەد دایە
دیارە ڕەزیلەش هەر ئەوەندەیە
چونکە هەریەک زیددێکی هەیە
ڕەزیلەش هەموو بە جارێ یەقین
دەرجە لە نەفسی شەیتانی لەعین
چ لە فەزیلە چ لە ڕەزیلە
مەراتب هەیە ئابەم دەلیلە
مەسەلا سێ کەس سەخاوەت دارن
هەر یەک هەر دارای سێسەد دینارن
یەکێکیان قووەی کەرەمی هەر وا
تا دەوری هەشت نۆ دیناری ئەڕوا
دەرەجەی بەزلی دووهەمیان قووەی
ئەگاتە حەددێ ببەخشێ نیوەی

ئـەنـدازەی سـەخـای سێـهەمیـان وایـە
بـەخشـینی هـەمـووی لا چلـێ کایـە
بـالاتر لـەمـیش هـەیـە بـۆ کـەرەم
نەفسیش ئەبـەخشـێ نـەک تـەنها درەم
لـە مـیش زیـاترە هـەر کـەس بتـوانێ
هـیچ هونـەرێـکی لـە خـۆی نـەزانـێ
بەخشـش و وەسـفی بـەخششـی هـەردوو
بـەخشـش خوایـە پێـی ڕەوا فـەرمـوو
وا بـەمـە زانیـت لـە هـەردوو وەسـفا
دەرەجـات هـەیـە لـە قـووە و زەعفـا
جـانۆش کـە شـەربـەت ئیمـانی زەلاڵ
کـەوا برزتـری مـەرتـەبـەی کـەمـاڵ
ئـەعـلای دەرەجـات کافـەی فـەزائیـل
نوقتـەی نیهایـەت حوسـنی شـەمائیـل
کـالآن و خـودا بـڕیونی بـە بـەر
بـالآی بـێ هـەمتـای (سـید البشـر)
بۆیـە فـەرموویـە حـەزرەتـی عـەلـیم
(إنَّـكَ لَعَلٰـى خُلُـقٍ عَظِـيم)
بـەم حـەزرەتـەدا خـالقی بێـچون
ناردوویـە بۆمـان دەسـتوور و قـانوون

باسی قورئانی مەجید

قوورئـــانی عـــەزیـــم قـــانوونی وایـــە
بـــۆ هـــەرچـــی دەردە ئـــەعـــلا دەوایـــە
بـــەڵام چ ســـەمـــەر کـــە تـــۆ نـــەیخوێـــنی
بـــش خوێـــنی هیچـــی لـــێ نـــەفامێـــنی
بـــش فـــامی دڵـــی بـــۆ نـــەگریتـــەوە
گـــەوهـــەری وون بـــووی پـــێ بکریتـــەوە
دەمـــێ خـــەیـــاڵات دوور بخـــەرەوە
لـــە ڕەفتـــاری خـــۆت بیـــر بکـــەرەوە
خـــۆ ئاگـــات لـــێیـــە لـــە شـــارۆ یـــا دێ
وەختـــێ کـــە نامـــەی دۆستێـــکت بـــۆ دێ
چـــۆن بـــە گشـــت هێـــز و فکـــری خۆتـــەوە
لـــە کـــەلیمـــاتی وورد ئـــەبیتـــەوە
بزانـــی ئـــاخۆ بـــۆچی نووســـیوە
لـــە ئـــەحواڵـــی کـــێ و لـــە چـــی پرســـیوە
تابـــاش تێـــنەگـــەی مـــەتڵـــەبـــی چیـــە
بـــۆ ئیشێـــکی‌تـــر مـــەجالـــت نیـــە
ئـــەی خـــۆ قورئـــانیش نامـــەی خودایـــە
مـــەوعیـــزە و ئـــەمـــر و نـــەهـــی تێـــدایە

بــە پێــغەمبــەرا بــۆ تــۆی نــاردوە
بــۆ لــە تــەماشــای مانــت گرتــووە
مەگـەر نامـەی ئـەو شـەخـەسـە لـە لات
خۆشــەویســترە لــە نامــەی خــودات
ئــەوەنــدە ســارد و بــێ ئیهتمــام بــی
قسەی ڕاست خۆشـە ناشـێ ئیسـلام بـی
تــەوجیهــی خیتــاب بــە تانــە و لۆمــە
لـە نـەفسـی زاڵـی ئـەممـارەی خۆمـە
ئـەگینـا ئیسـلام[1] هـەرکـامی ئـەگـری
لــە مــن چــاکترە کــردەوە و فیکــری
قوورئـان وەک ئـەعـلای هـەمـوو قانوونـە
پــڕ لــە حیکمــەت و عــیلم و فونوونــە
نـەقسـە تـەشـبیهی بکـەی بـە دەریـا
سـەد هـەزار دەریـا حیکمـەتـی واتیـا
(لا رطـب ولا یـابس) هـــەتـــا
(الا فـــی کتــاب)[2] وا لــە ئایــەتــا
یـانێ نیـە تـەڕ نـە وشـک کـە بـەیـان
نـەکـرابێ لـە نـاو ئایـەتـی قوورئـان

---

[1] – موسلیم لێرەدا باشترە

[2] – الانعام/٥٩

بەڵام تۆ لە مە هیچ دامەمێنە
بەمیشە ئیمان وەک باقی بێنە
مەڵێ لە قوورئان نابینی ئەمە
عومری کێ زۆرە یا هی کێ کەمە
ئەم ڕزقە قازانج بکا یا زەرەر
یا خۆ کەی بێتۆ فلان لە سەفەر
عیلم بەمانە هەروەک مەعروفە
موحتاج بە زانین عیلمی حروفە
لە قوورئان بەپێی مەهارەتی خۆت
لەو عیلمە هەموو مەعلووم ئەبێ بۆت
زۆر شت کە قورئان باسی کردووە
تازە وا عیلم ڕێی پێ بردووە
عیلم تا دەستی بە ویسعەت بگات
ئیسباتی ڕاستی ڕیسالەت ئەکات
مرج البحرین لە سوورەی ڕەحمان
بخوێنەرەوە تا (لایبغیان)
جا ئەگەر کوڕی سیرڕی تێبگە
وەرنە زەرەرە ئینکاری مەکە
بە کووردی یانێ دوو بەحری واهەن
بە بێ تێکەڵ بوون بە یەکتر ئەگەن

بـەشـەر نـەی ئـەدێ ئـەمـە تـا وەخـتێ
هێـنایە بـەر چـاو عـیلم هێـندەی نـەخـتێ
دەری خسـت لـە بـۆ مـونکیری دڵ ڕەق
قوورئـان فـەرمـوودەی خودایـە بـە حـەق
لـــە زانایـــانی(اوقیانوغرافیـــا)
یـانی عولـەمـای ئـەو زاعـی دەریـا
دەرچـوی جامیعـەی(کمبـرج)بـەعسـەیـە
لـەگـەڵ عولـەمـای میسـرا دەسـەیـە
چوونـە دەریـاوە هـەر وەکـوو غـەوواس
لـە بـۆ تـەحلیـل و ناسـینی خـەواس
لـە بـەینـی بـەحـری ئـەحمـەر و هینـدی
بـەهـۆی زانسـتۆ ئـەم عیلمـەیـان دی
دییـان کـە یـەک ئـاو زاهیـری حاسـە
ئـەبیـنێ، بـەڵام دووە تـەماسـە
تـەحلیـل دەری خسـت کـەوا دوو ئـاون
بـە خـەواس لـە یـەک فـەرق خـراون
خـواس تـەبیعـی و هـی کیمـائی
بـە ئیجـاب و سـەلـب بـوە بـە جیـائی
لـە بـەینیانـا کـەوابـوو مـومکین
نـابێ بـە هیچ جـۆر تێکـەڵـی یـەک بـن

سرری ئەمەیان لێ بوو بە مەراق
بە هۆی جیهازی (قیاس الاعماق)
دەرکەوت حاجزێ تەبیعی کەمتر
سەر کەوتۆتە سەر لە هەزار متر
بەڵام لە بنکۆ تا موستوای ئاو
هەزار و سێسەد متر هاتە ناو
وتیان سەبەبی ئەم حاجزەیە
کە فەرقی ئەم دوو خواسە هەیە
هەم لە خەلیجی عەقەبە و دەریای
سوور عەینی شتیان لە بۆ دەرهێنای
لە(لااقسم)هەتا(بنانە)
بخوێنەرەوە و مەعنای بزانە
مەفهوومی خوا ئەفەرمووێ ئینسان
پێی وایە ئاخۆ وەک ئێستە دیسان
ئێسقانەکانی کۆ ناکەینەوە
یانی حەیاتیان پێ نادەینەوە
با واتێ نەگا نەک ئێسکی کۆکەین
ئەتوانین ڕێکی بەسەر پەنجەی دەین
لە ناو ئەم هەموو ئەعزا کە بەشەر
خودا پێیداوە لە دەروون و دەر

بـۆچی سـەر پـەنجـەی هـەڵـبژاردووە
ئـــەعزایـــەتـــری نـــاو نـــەبـــردووە
ئـەڵـبەتـە زیـاتر لـەوان سـەر پـەنجـە
دارای حیکمـــەت و ئـــەسـرار و گـــەنجـە
گـــەرچـــی ئـــەسـراری گـــەلێـکە ئـــەمما
یـــەکێـــک لـــەوانـــە ئـــەوەتـــە لـــە مـــا
ساڵـــی هـــەزار و هـــەشتســـەد و هـــەشـتاو
چـــوار، خـــودا ئـــەمـــەی هێـــنایە بـــەرچـــاو
ڕەســـــمەن بۆناســـــین لـــــە(انگلتـــــرا)
(طبـــع الاصـــابع) ئیســـــتعمال کـــــرا
دەرکەوت ئەنـدامی بـەشـەر هـەموو یـان
ئـەشـوبهێ بـە یـەک لـە چـلا دوویـان
سەرپـەنجـە نـەوەک ناشوبهێـت و بـەس
نزیک نابێـتۆ پـەنجـەی کـەس بـە کـەس
پـەنجـە بـە چـوار نـەوع دروسـت کـراوە
هـەر یـەک بـە نـەوعێ نـاوی بـراوە
یـەکـەم(ئـەقواسـە) دووهـەم(دەووامـات)
سێهەمـین(عـەراو) چـوار(مـورەککـەبـات)
بـێ حیکمـەت نییـە بـۆ خـودا ئـەمـی
لـە نـاو ئـەنـداما گـرت بـە مـوهیممی

تــەنییهــە بــەوەش لــە ڕۆژی جــەزا
بــێ تۆڵــە نیــە شــەهــادە و ئیمــزا
تــا تــەواو عــیلم تــەوەسســوع نــەکـا
کەم کەس لە مەعنای قوورئـان تـێ ئـەگـا
نــەسسـی کـەلامـی حـەق تـەعالایـە
ئـەوەی مـەوجـوودی پـەسـت و باڵایـە
هـەموویـان ئـەکـەن بـۆ خـوا تـەسبیح
(وَ إنْ مِـــنْ شَـــیْیءٍ اِلاّ یُسَـــبِّح)
هەندێ موفەسسیر وای تـەفسیر ئـەکـرد
سـەری حـاڵ سـوجدەی ئینقیـادی بـرد
وا تـازە ئـەمـڕۆ عـیلم ئیسـباتی کـرد
مـەوجـوودات هـەمـوو چ گـەورە و چ وورد
تـەواو جـەمـاد و سـەوزی و بـەهـائیم
زەرراتـی جسـمیان ئـەبـزوێ دائـیم
بـێ ئـەوە کـە چـاو ئـەمـە حس بکـات
یـا دەرکـی بـاقی حاسـەی پـێ بگـات
کـە زەررات ئیسـبات کـرا حـەرەکـەی
ئینکـاری زیکـری دەنگـی چـۆن ئـەکـەی
مـوعجزەی عیلمـی ئایـاتی قوورئـان
زۆر زۆرە هـەروا نایـەتـە بـەیـان

ئـەممـا هـەمـوو كـەس نيـە لايـەقـی
ئــەوەی كــە بگــا بــە حــەقــايقی
مـەر لـە ڕەزيلـە و مـەعسـيەت پـاك بـێ
لــە خــوا ناســيا لــە عالــەم تــاك بــێ
وەک لە بێ دەستنوێژ مەمنووعە مـەسسـی
بـە ئـەهلـيش نـەبـێ نـادری دەرسـی
قوورئــان ئــەوەنــدە شــەئنــی جــەليلـە
لـەم عـەسـرەش كـەوا ئيسـلام زەليلـە
لــە نــەشــری ئــەحكـام بــێ ئيقتــدارە
موسوڵــمان خۆشــی لــە خــۆی بێــزارە
خــوا بــە وەســيلەی ئيزاعــەی ڕاديــۆ
لــە ڕوومــا و بــەرلــين پــاريس و توكيــۆ
عاســمەی دوەل هــەمــوو قــاڕڕەكــان
نـەشـر ئـەكـا بـە نـاو عالـەمـا قوورئـان
سـەنـەدی بيسـتن لـە گشـت ئـەسێـنێ
تا سبەی هـيچ كـەس عـووزری نـەمێـنێ
خــودا مــورادی نــەشــری قوورئانــە
غايــەی ئــەوانــيش كــەيفــی خۆيانــە
تــا بلێيــی قوورئـــان ئيعجــازی زۆرە
نومايــان هــەروەک شــوعاعی خــۆرە

سەیری ئەسراری ئەم قوورئانە کە
تەماشای حیفزی ئەم قەڵغانە کە
بیست و پێنجی مانگ لە ڕەمەزانا
مورشدی کامڵ عارفی زانا
حروفی حساب ئەکا بە ئەبجەد
نەتیجەی جەمعی بگاتە هەرچەند
لە سەر کاغەزێ تەرتیبی ئەدا
چوار خانی وفقی لێ دروست ئەکا
لەگەڵ ئەنجامی ویرد و شرووتی
بخرێتە بەرگی خوێ بە مەزبووتی
ئەوە بە هەر کەس ببێ وەختی جەنگ
ئیتر ئەمینە لە گوللەی تفەنگ
ئەو گوللە بەندە سوپەرێ وایە
سەد گوللە لێی‌دا هیچی لێ‌نایە
زۆر دەفعە بووە لە بۆ ئیمتحان
کراوەتە مل مریشک و حەیوان
ئەوەندە گوللەی لە سەر باریوە
ئەغڵەب پەڕ و مووی لێ هەڵوەریوە
بەو هەموو گوللە لێیان دراوە
قەترەیە خوێنیان لێ نەبینراوە

جێـی حیـرەت نیـە کـەلامـی خوایـە
ئـەگـەر وا نـەبـێ حـەیـرەت لـەوایـە
بـەڵام لـەم ڕۆدا لای هـەنـدێ وایـە
تـەئسـیری دۆعـا بـە هـۆی بڕوایـە
مەسەلـەن ئـەڵێـن هـەر عـەقیـدە خـۆی
بـەو گـوللەبـەنـدە هـۆی نـە بڕینـە بـۆی
ئـەڵێـم ئـەیکـەنـە ملـی حـەیـوانێ
حەیـوان عـەقیـدەی بـە نـەبـڕین کـوانێ
دیسـان ئـەزانـێ عـەقیـدە چیـە
جـەزمێـکە شـک و وەهمـی تیـا نیـە
کـە ئیمتحـانی گـوللەبـەنـد کـرا
مـەعنـای ئـەوەیـە شـکی تیابـڕا
دووبـارە هـەتـا جـەمعـی یـەک نـەگـرێ
کەمتر تـەجروبـەی گـوللەبـەنـد ئـەکـرێ
جـا لـەو کۆمـەڵا یـا یـەکـێ یـا دوو
بڵێـن عـەقیـدەی بـەو دۆعایـە بـوو
بـاقی تـر یـاخۆ بـە شـک پێـی وایـە
نایبـڕێ وەیـا هـەر بـێ بڕوایـە
کـەوا بـوو ئیتـر عاقیـە و یـەقـین
هـۆ نیـە لـە بـۆ بـڕین و نـەبـڕین

گـەر عینـادی مـەحـز لـە دڵا دەرکـەی
زەریف لـە مـەعنـای قورئـان نبـەزەرکـەی
ئـەبینـین کـە هـیچ چاکـە نـەمـاوە
ئـیللا بـە فیعلـی ئـەمـر کـراوە
وەیـا نـابینی هـەرچـی خـراپ بـێ
بـە سیغەی تـەهدیـد مـەنـع نـەکرابێ
خۆلاسـەی قورئـان ئـەمـر بـە بـەشـەر
ئـەکـا بـە کـەسبی فـەزیلـە و هونـەر
جـا کـە تـۆ بێـزار لـە فـەزائیـل بـی
ئـەبێ بـە خـولقی شـەستان مایـل بـی
چونکـە وەک وتمـان ڕەزیلـە هـەمـوو
دەرجـە لـە نـەفسـی ئیبلیسـی بـەدخـوو
قورئـان ئـەیـەوێـت لـەوت دوورخـاتۆ
بـە ئـەخـلاق الله نزیکـت کـاتۆ
دیسـان ئـەفـەرمـووێ ئـەبێ بـۆ ئـەوە
کـە بـۆی دانـاوی ئـەم ڕۆژ و شـەوە
لـە چـۆڕێ ئـاوی نـاپوختی نـابوود
بـەم شـکڵ و عـەقڵـە هێـنایتیە وجـوود
لە ئـەسـپابی ژیـین هـەرچیـت پـێئـەوێ
پێـیداوی پـەکـت لـە هـیچ ناکـەوێ

ئەبێ لەشوکری سستی نەیەنی
ڕەسمی بەندەگی بۆبەجێ بێنی
هەموو رۆژ و شەو بۆ زیکر و سەنای
حازربی پێنج جار رووکەیتە درگای
بەرلەوە بلێی(الله اکبر)
خەیالآت لە دڵ گشت بکەیتەدەر
ئەبێ وا ئەدەب جەمبێ لە دڵتا
تا سەلام خشوع هەربێ لە گەڵتا
رێی نەدەی غەیری جەلالی باری
بەودا خەتەرەی تر بکا جاری
ئەبێ کە (الله) لە دەم دەربێنی
بە(اکبر) بتی هەوا بشکێنی
وەختێ (وَجّهتُ وَجْهِیَ)ەت ڕاسە
کە دڵ لە خزمەت(اِلە الناس)ە
وەرنە (وَجّهتُ)ی قیبلەت بەتاڵە
چوون جیهەت لەبۆ خودا مەحاڵە
ڕووی دڵ لە بازار تەن لە بەرد و دار
ئەی چ روویەکتە لە پەروە ردگار
ئەبێ ئەو نوێژە وا بەجێ بێنی
کەوا بزانی خودا ئەبینی

کــە مــومکین نــەبــوو تــۆ ئــەو ببینــی
ئــەو چــاک ئــەبیــنێ تــۆ بــە یــەقینــی
زیلــلـــەتـــی تـــەواو بێـــنە بـــەرەوە
ســـەرت لــە ئــەسڵـــی خـــۆت بـدەرەوە
ئـــەمانــەت کــە بــاش هــات بــە دەســەوە
الله اکبـــر بڵـــێ و هـــــەڵســــەوە
کاتێــکیش ســەلام ئــەکــەی لــە نــەبــی
حــازرە حــەزرەت لێــی غــافڵ نــەبــی
لــەغــوە ئــەو نوێــژە گــەر ئــەو جــەنابــە
حــازر نــەبــێ چــۆن کــافی خیتابــە
تاعــەت بــۆ خــودا بــەم جــۆرە ئــەڵــبەت
سەبەبــی خــەوفــە لــەگــەڵ مــەحــەببەت
خۆ مــەحــەببــەتــیش غایــەی ئــەهــەممە
چــون باعیســـە بـــۆ حوســـنی خاتیمـــە
خـــودا بــە حــەققــی ئــەســما و ســیفاتت
بــە قـــودســـییەت و بـــێمیســـلی زاتـــت
لــە هــەرچــی دەرد و غــەشــێ لــە دڵا
هـــەمـــە نـــەجـــاتم بـــدە یـــا الله
لە شەڕی بەدەن و نەفــس و دڵ هــەمــووم
بـــۆ بپارێـــزە یـــا حـــی یـــا قیـــوم

غـەيـری ڕەحمـی تـۆ هـیچ چـارەم نییـە
گــەر لوتفــت نــەبــێ عــیلاجم چیــە
تێــفکرە مــەعنــای قوورئــانی عــەزیـم
یــەعنــی کــەلامــی ئــەقــدەســی عــەلـیم
بـە پـەیکـی ئـەسـرار نـازڵ بوتـە سـەر
مەتلەعی ئـەعـلای تـەجـەلـلای ئـەکبـەر
بــەحــری زەخخــاری وەقــار و تــەمکـین
بــەدری فــەلــەکـی عیرفــان و یــەقــین
بـەلیـغ‌تـری گشـت فوسـەحـای عـەرەب
مـەنبـەعـی حـەیـا و عیففـەت و ئـەدەب
سەرچاوەی جـوود و سـیدق و سـەماحـەت
ســاحبی حوســنی خــولــق و مــەلاحــەت
کــانی کـــەرەم و فـــەقیـــر نـــەوازی
ســـەرداری عالـــەم شـــاهی حیجـــازی
خـەزنـەی جـواهیر ئـەو سـافی کـەمـاڵ
شەمسـی دائیـرەی شـەوکـەت و جـەمـاڵ
میحـــوەری عولـــوم قـــوتبی دارەیـــن
(عــروة الــوثقی) بـــەدری منـــارەیـــن
نوقتەی ئەقسـای سیڕ ئـەربـابی شـهوود
خــەتــی وەســەتــی دائیــرەی وجــود

(دَنیٰ) بە تەکمیلی مەعریفەت (فکان)
قابی دوو قەوسی وجوب و ئیمکان
(موحەممەد)نووری بینایی ئادەم
واستەی ئیخراج وجود لە عەدەم
لێزمەی باران ڕەحمەتی خودا
بە سەریا دائیم بڕژێ لە سەردا
ئەگەر ئەتەوی زۆر باش بزانی
ئەخلاقی گەورە و ڕەوشتی جوانی
هەر لە ئیبتدا ئایەت بە ئایەت
قوورئان بخوێنە هەتا نیهایەت
ئەو جارە ئیتر لە لات عەیانە
کە ئەخلاقی ئەو عەینی قوورئانە
چوون نابێ کەسێ ئەمری تەبلیغ کا
عەمەڵ بەو ئەمرە لە خۆی درێغ کا
خوسوسەن قوورئان چاک لۆمەی ئەکا
کەسێ بە چاکە ئەمرکا و نەیکا
(اتامرون) تا (انفسکم)[1]
ببینە و مەعنای لە خۆت مەکە گووم

---

[1] - البقره/٤٤

جا تۆخوا کەسێک خوێندنی هەرگیز
نەبوبێ لە لای مامۆستا و (تلمیذ)
باوک و دایکیشی هەر بە منالی
جەهانیان لە ژین کردبێ خالی
لە گەورەییدا زاتێکی وابێ
موئەددەب تری گشت (ماسوی)بێ
کەلامێکی وا ئیعجاز بنوێنێ
بە سەر ئینسان و جیننا بخوێنێ
گەلی فوسەحا و شوعەرای عەرەب
عولەمای لوغەت لە شەرق و لە غەرب
هیچ کام نەتوانن سوورەتێ تەنیا
دروس کەن هەر وەک (انا أعطینا)
خودا بۆ خوشی بفەرموێ ئەگەر
ئینسان و جننی کۆبنۆ یەکسەر
با بۆیەکتریش ببنە پشتیوان
ناتوانن بێنن بە وێنەی قوورئان
وازبێنە لەوە کە موسولمانە
بڕوانە لە بۆ مەدحی بێگانە
(دیر مانجیم) ئەڵێ ئەبێ پێغەمبەر
موعجزەی ببێ شاهد بێ لە سەر

ڕاستی دەعوای ڕسالەتی خۆی
چونکە بێ ئیعجاز سابت نابێ بۆی
جوانی ئەدەبی زۆر بەرزی قوورئان
بەو گشت نوورەوە مەتەڵێکی وان
تا ئیستە بۆ کەس هەڵنەهاتووە
نوتق لە حەقیا یەکی کەوتووە
لە بۆ موحەممەد یەکەم ئیعجازە
کە وێنەی نەبوە و نابێتۆ تازە
تەحەددی کردووە لە گەڵ ئینس و جن
گشتیان وەک ئەمە ناتوانن بێنن
بە مەعنای کامڵ ئەبی بە بوورهان
بۆ ڕسالەتی موحەممەد قوورئان
(سیل) ئەڵێ قوورئان گەیشتووە تەرزی
جوانی و فەییازی بە ئەعلای بەرزی
وەختێ ئایاتێ تیلاوەت ئەکرێ
زیهنی گوێگران گشت بە دیل ئەگرێ
حەتتا ئەو کەسەش کە پێی مونکیرە
چاری هیچ نیە پێی ئەڵێ سیحرە
بێگانە زۆریان هەروا تێ ئەگەن
ئینساف ئەدەن و ئیعتراف ئەکەن

تۆش ئینساف بدە و ڕێگەی حەق بگرە
لە گەڵ دیققەتا باش تێبفکرە
کەسێ میزاجی سەفراوی نەبێ
قابلی سەعی و تەداوی نەبێ
نازانێ کە ئەم شیرین ئەوسافە
ئەم بەحری جوود و عەفو و عەفافە
ئەم کانی سیدقە ڕەسولوڵڵایە
قوورئانیش وەحی حەق تەعالایە
بەڵام کام ئاوە خۆش و زووڵاڵە
لە دەم نەخۆشا ناخۆش و تاڵە
ئەم شەوق و حوسنە کە ڕۆژ پێیەتی
شەمشەمە کوێرە ڕقی لێیەتی
قائیدی هەر کەس (کلام الله) بێ
مەحاڵە هەرگیز تووشی بەلا بێ
خودا بە حوکم و حیکمەی قوورئان
کە ناردوتە بۆ گرۆی ئینس و جان
لام بدە لە هەر خویە زەمیمە
(اهدنا الصراط المستقیمَ)
ڕێگەی ئەوانە مەستی نیعمەتن
نەک ڕێی ئەوانە پەستی لەعنەتن

بمخـەژێـر لیـوای ئـەو فـەلـەک سـایە
کـە کـەون نـەدەبـوو گـەر ئـەو نـەبوایـە

بەیانی شەرەفی نەوعی ئینسانی

وە سیحەتی حەدیسی قودسی

(لولاک لولاک لما خلقت الافلاک)

بـرام نـەفسـەکـەت ئـەگـەر ئـەپرسـێ
چۆن دروست بوو کەون بۆ تەنهـا کـەسـێ
بزانـە عالـەم مـەعقـول و مـەحسـوس
مـەقسـودە لـەبـۆ حـەزرەتـی (قـدوس)
ئـەجرامـی علـوی و سـوفلی هـەموویـان
مەعلـوم جـەمـادن بـێحـیس و بـێگیـان
لـەبـۆ خزمـەتـی نـەبـات و حـەیـوان
دایـم خـەریکـن ئـەجـڕام هـەموویـان
فـەرزەن گـەر جـەمـاد تـەرەقـی بکـات
شـەئنـی بـە روتبـەی نـەبـادات ئـەگـات
ئـەممـا گـەر تـەڕفیـع بکـا نـەباتـات
پایـەی ئـەگاتـە شـەئنـی حـەیوانـات
کـەوابـوو ئـەجـڕام چونکـە بـێدەرکـن
لـە قـەصدی بالـذات بـۆ خـودا تـەرکـن

غەرەز لەم علوی و لەم سوفلی‌یانە
لەبەر خزمەتی سەوزی و حەیوانە
دیسان ئەبینن جینسی نەباتات
نەرۆحی هەیە نە هیچ حیس ئەکات
ایجادی لەبەر قووتی حەیوانە
یا لەبۆ دەوای دەردی ئەوانە
کەوابوو ئەویش مقصودی بالذات
نەبوو بۆ خودای زەوی و سەماوات
حەیوانیش هەموو بەغەیری ئینسان
لە قەصدی بالذات خاریجن دیسان
چوون هەرچەند ئینسان حیسی تێدایە
بەڵام لە (حسّی حسّ)بێ ئاگایە
دەستی بەشەریش بە گشتی ئەگات
ئەنواع تسەروف لەوانا ئەکات
کەوابوو مەقسوود لەم گشت ئێحسانە
لەبەر خاتری نەوعی ئینسانە
سەبەبی خەلقی ئینسانیش یەقین
عیرفانە بە زات رب العالمین
حەدیسی قودسی (خلقت الخلقَ
لکی اعرف) مەعلوومە حەقە

چون ئەگەر لەبەر خەوو خواردن بێ
تا بەینێ ژین و دوایی مردن بێ
چ فەرقی ئیتر لە گەڵ حەیوانە
فائیدەی چی بوو ئەم خزمەتانە
هەور و با و فەلەک مانگ و ڕۆژ تەواو
خەریک بن تا تۆ ژینت دێتە ناو
تۆش هەر بۆ ئەوە بخۆی و بمری
کەوابوو داری دڕکی بێبەری
مادام بێکەڵک و موزڕڕ و زڕی
لایەقی لوقمەی بڵێسە و گڕی
بە فەرموودەی خوا مەوجوودات برا
خەلقی هیچکامی بە گاڵتە نەکرا
(وما خلقت الجن و الإنس)
تەفسیری لەلای زانا بپرسە
لای ئەهلی قوورئان(لیعبدون)
تەفسیر کراوە بە(یعرفون)
ڕێی مەعریفەتیش تەرکی هەوایە
حوسنی عیبادەت وەرع و تەقوایە
دروستی نەکرد ئەجیننە و ئینسی
ئیللا بۆ ناسین زاتی ئەقدەسی

کە وابوو مەقسود لە خەلقی ئینسان
بۆ مەعریفەتە بە زاتی یەزدان
خۆ مەعارفیش بەحرێکی وایە
ساحلی نییە و ئینتهای نایە
ئەمما دەرەجات لەوا بۆ ئینسان
هەیە بە گوێرەی زیادی و نوقسان
ئەنبیا و زومرەی ئەولیا هەر یەک
تەشریف کراون بە مەرتەبەیەک
هەرکامێ ئەگری لەو بوزورگانە
نەهەنگی قەعری بەحری عیرفانە
هەریەک بە قەدەر مەعریفەتی خۆی
ئەسراری قودسی مونکەشیفە بۆی
گەورەییش لە ناو ئەو ئەشرافانە
بە پێی ویسعەتی عیلم و عیرفانە
مەقسودی ئەسڵیش لە گشت ئەشیایە
ئەعلاتریانە بە ڕوتبە و پایە
هەروەک لە سەدا گشت ئەعدادی پەست
هەیە وەکوو سی، پەنجا، نەوەد، شەست
ئینجا بە علم الیقین بزانە
ئەرفەعی هەرچی ڕوتبەی ئێحسانە

ئـــەقســـای دەرەجـــات لـــە مـــەعاریفـــا
عـــەتـــای فـــەرمـــووە خـــوا بـــە موســـتەفـــا
یـــەعنـــی موحـــەممـــەد سـید البشـــر
شـــاهی کـــەونـــەیـــن و شـــافعی مـــەحشـــەر
وا دەرکـەوت تـــەنها هـــەر مـــەعـــاریف بـــوو
کە قەسدی بالـــذ ات لـەوا صـاریـف بـوو
بـــالتبع لـــە بـــۆ ئـــەجـرام و حـــەیـــوان
قـــەســـد و ئیـــرادە صـــادر بـــوو بۆیـــان
ئیتـــر کـــە جـــەمـــاد لـــە بـــەر نـــەبـات بـــێ
نـــەباتـــات خۆشـــی بـــۆ حـــەیوانـــات بـــێ
خـــەلقـــی ئـــەوانـــیش لـــە بـــەر ئینســـان بـــێ
ئینسانیش لـــە بـــەر کـــەســـبی عیرفـــان بـــێ
فـــەردی کاملـــیش لـــە ئـــەهلـــی عیرفـــان
رســـول الله بـــێ بـــێشـــوبهە و گومـــان
دیـــارە لـــە بـــەر ئـــەو حـــەزرەتـــی مـــەننـــان
هێـــنایە وجـــود ئـــەرز و ئاســـمان
ســـەحیحـــە بـــێ شـــک خیتـــابی (لـــولاک
لـــولاک لمـــا خلقـــت الافـــلاک)

تەقسیمی موجود بە مەحسوس و غەیرە

وە ئەدیللە لە سەر وجودی کائیناتی غەیرە مەحسوسە

ئـــەنـــواعی زۆرە مـــەخلـــوقی خـــودا
زاتەن و وەسـفەن گشـت لـە یـەک جـودا
هــەر شـــکڵ و ڕەنگـــی ئینســـان بیـــەوێ
لـە خـەزنـەی کـەونـا دەسـتی ئـەکـەوێ
قیسـمێ لـە مـەوجـود ئـەونـە لـەتیفـە
قـــووەی حـــس لـــە بـــۆ دەرکـــی زەعیفـــە
وەک مـــەلائیکـــە و ئـــەرواح و جننـــی
یاحاڵـــی قـــەبـــر کـــەنایـــان بینـــی
بـــەعزێـــکیش پـــڕی جســـمی وەهایـــە
حـــەواس لـــە دەرکـــی بـــەشـــی تێـــدایە
جۆرێــکیش لـە گـەڵ هـەر دوو شـەریکـە
بـــەڵام بـــە لایـــەک تـــەواو نزیکـــە
لتافـەتـی ئـاو هـەرچـەنـد مـەشـهوورە
لـــە قیســـمی لـــەتیـــف ئیشـــتاکوو دوورە
تـــەواو نزیکتـــر بـــە لـــەتیـــف وەک(بـــا)
کـە جـار جـار حوشـتر بـە بـارۆ ئـەبـا
دەمدەمـیش ئـارام بـێ سـروە و دەنگـە
چـاویش ئـەکـەیتـۆ بـێ شـکڵ و ڕەنگـە

ڕەنگە بپرسی لەو فیرقە کەوا
بە جنن و مەلەک نیانە بڕوا
بلێی ڕاست ئەکەن ئەلێن هەیە(با)
جوابت بدەنۆ بە نەفی و ئیبا
ئایینی وایە هەرچی نەبینن
ئیمان بە بوونی ئیتر نەیەنن
دوێ کەس نەی ئەدی وجوودی میکرۆب
وا ئێستە دەرکەوت بە میکرۆسکۆب
(تەنویمیش)لە بۆ ماددی ئیسبات کرد
کە بەشەر تەنها هەر بەشەرەی مرد
وەیا لە خەویا کەسێ ئەخەوێ
لە خەویا ئەڕوا پێی هەڵ ئەکەوێ
هەڵ ئەسێ ئەڵێ ئێستا کە خەوتم
وامزانی لە سەر بانێکۆ کەوتم
یاخۆ لە خەوما لە سەیری باغ بووم
مەسروور و خۆشحاڵ خاوەن دەماغ بووم
ئەو کەسەش کەوا لای دانیشتوە
ئەبینێ کە ئەم شەخسە نووستوە
هەر وەکوو مردوو بێ دەنگ و باسە
حەرەکەی نەبوو غەیری هەناسە

بڕوای بەم هەیە و مونکیرە بەوە
نازانێ مردن کە برای خەوە
جەواهێر بێ حەد لە کەنزی کەونا
مەوجوودە و بێ بەش لە شکڵ و لەونا
کێ ئەیوت هەوا تەئسیری تیایە
کە هەوا خۆشی لە بینین نایە
کەوا بوو ئیتر ئینکار بێ سوودە
زۆر شت نابینرێ کەچی مەوجوودە
عەلاوە زۆر کەس لە کاتی وەفات
لە پڕ سروور و خۆشی بۆ ئەهات
ئەی وت وا چرای کەرەم هەڵکرا
جێی خۆم لە بەهەشت پێ نیشان درا
نە خۆشێ وتی مژدەم درایە
دووسبەی جێگەت ئەو دنیایە
ئەم بەشارەتەی زۆر لەلا خۆش بوو
هەر بەو میعادەش لە دنیا دەرچوو
یا لە مردندا شەخسی وەها بوو
ئەیوت(علیک السلام) بفەرموو
ئالەم نەوعانە زۆر واقیع بووە
کە وەختێ فەوتی بەیان کردووە

دەفعـەیـە شـەخسێ لـە نـەخۆشـیدا
شـەو بـوو لـە عـەینـی هـۆش و خۆشـیدا
مـــەجلســـی دەوری کردنـــە دەرەوە
ئـەیـوت بـا میـوان بێـنە بـەرەوە
پاشـتر عـەینـی شـەو بانـگ کرانـەوە
بـە ئیلحـاحی زۆر بـۆی گێـڕانەوە
وتـی ئـەوانـە تـەشـریفیان هـاورد
لە ئەهلـی عیسـیان نـەفـرەتیـان ئـەکـرد
دوای ئێـوە هـاتن منـیش بـێ‌پرسـین
ئـەوانـم یـەک یـەک هـەمـوو ئـەناسـین
وتیـان ماڵـی تـۆ ئـەونـەی نـەمـاوە
سـبەی خـۆر بـدا لـە کـەژ تـەواوە
لـەگـەڵ تـەواو بـوو لێـرە کـۆچ ئـەکـەی
بە قەسـری بـاغی بـەهـەشـتت ئـەگـەی
شـەو تـا بـەیـانی تـا کـاتی هـەتـاو
ئەی پرسی لـە بـۆ سـەعـات نـاو بـە نـاو
هـەتـاو کـە وەختێ دای لـە شـاخ و گـرد
شـەهـادەی هێـنا و خواحـافیزی کـرد
جارێ چەن کەسێ بـۆ سـەفـەر ئـەچـوون
بۆ خەوتن شەوێ تـووش چۆڵـیـە بـوون

یەکێکیان هەستا لە عەینی شەودا
وتی هەر ئێستە بینیم لە خەودا
لە پڕ گرمەیە هاتو دوای ئەوە
کەوتمە ناو باغێ خۆش ئەوزاعەوە
نەهر و ئاوێ خۆش تالاری عالی
جێگەیە وابوو نەبوو ئەمسالی
لەوا بوو کە خەو بەیانکا بۆیان
لە پڕ بەر شلیک دران هەموویان
ئەو جەماعەتە هەر مەبەلەغێ بوون
بە سەلامەتی هەموویان دەرچوون
ئەو شەخسە ئیشتا گەرمەی قسەی بوو
گوللەیە لێیدا و زوو ڕۆحی دەرچوو
دیسان عادەتی ملووک وەهایە
کەم کەس لە ئەسرار ئەوان ئاگایە
مەگەر هەر دەسەی وزەرا و ئەعیان
ڕێیان بێ جار جار بچن بۆلایان
بۆ باقی مەمنووع لەگەڵ ئەویشا
هەر عونسورێکن بێنەوا و پاشا
ئەی تۆ تەماتە بەم قوسورەوە
بەم جەهل و خەتا و گشت غورورەوە

بزانـــی ئـــەســـرار خودایـــە کـــەوا
موحتـــاجی ئـــەون شـــاه و بـــێنـــەوا
یـــا لـــەبـــۆ مـــن، تـــۆ، بێنێـــتە وجـــوود
پایـــەی حـــوزور و مـــەقـــامی مـــەشـــهوود
شـــەرەفـــی حـــوزور زانینـــی ئـــەســـرار
خاســـی خـــەواســـە و ئـــەولیـــای کیبـــار
میســـلی فریشـــتە و ئـــەحوالّـــی قوبـــوور
یـــا لـــە مـــەغیبـــات ســـائیری ئومـــوور
لـــە قیســـمی ئـــەســـرار ئـــەدەســـی شـــاهین
لـــە مـــەخسووســـاتی عیلمـــی ئیلاهـــین
وەلاکـــین بـــەعـــزێ عیبـــادی کیـــڕام
تـــابعی ئـــەخـــلاق ســـیدالانام
بـــە عیلمـــی(لـــدن)لـــە لای خـــداوە
بـــەعـــزێ ئـــەســـراریان بـــۆ دەرخـــراوە
لازمـــە لـــەســـەر شـــەخســـی موسوڵـــمان
ئیمـــان بـــە هـــەمـــوو ئایـــەتـــی قوورئـــان
ئـــەبـــێ بـــاوەڕمـــان بـــبێ مـــەلائیـــک
هـــەن بـــێ نێـــر و مـــێ بـــێ بـــاب و دایـــک
بـــێ خـــەو و خـــواردن ئـــەژیـــن و ئـــەمـــرن
هـــەمـــوو لایـــعصـــو ن مـــوتیعی ئـــەمـــرن

بــەعــزێ بــە تاعــەت ڕوخســەت دراوە
قیســـمێ ئوموریـــان تـــەفـــویز کـــراوە

بەیانی هۆی کەهاڵی لە بەجێ هێنانی فەرمانی خوا

بە سروەی سەبـای فکـری حـەقـق بـۆ دڵ
غونچەی مەعریفەت ئـەپشـکوێ بـە گـوڵ
بەڵام بە سـەبـەب عیشـقی ئـەم نـەفسـە
بـۆ جیفـەی دنیـا لـەو خێـرە حـەبسـە
چونکــە مــەشـــهوورە دڵ هــەر دڵێــکە
مــەربــوتی ڕوشــتەی عیشــقی گوڵێــکە
ســـایری ئـەشـیای لـەلا مـەعدومـە
خـۆی لـە خـۆی فـانی بـە کـوردی گومـە
وا بـــەو داوەوە هـــەتـــاکوو ئـــەمـــرێ
کـــە مـــردیش خـــاوەن دڵ لێـــی نـــابوورێ
هـــەیـــە عاشـــقێ ســـکەی دینـــارە
بـــۆ کۆکردنـــەوەی دڵ برینـــدارە
مـەحبـووبی بـەعـزێ حـەیـوان دارییـە
بـــۆ بزنـــە شـــەلـــێ دەردی کارییـــە
بـەعـزێ تـالبی شـەئـن و عیـززەتـە
تـــا مـــاوە بـــەشـــی داخ و زیللـــەتـــە

بـــەعـــزێ راغبـــی هێســـتر و کـــەرە
قســـمی (مـــروج) فیعلـــی مونکـــەرە
تـــاقمێ عیشـــقی وا لـــەگـــەڵ پیشـــە
هەرکەس مەجنـوونی لـەیلـی یـەک ئیشـە
دڵ کـــە لـــە حـــوبی ئـــەمانـــە پـــڕ بـــێ
ئـــەبـــێ لـــە بـــەری مـــەعریفـــەت زڕ بـــێ
چونکـــە جامێـــکت کـــە پـــڕ کـــرد لـــە دۆ
جێـــی شـــتیتـــری تێـــدا نابێـــتۆ
لـــە لای ئـــەوانـــە ئـــەهلـــی عیرفـــانن
هـــۆی بـــێ فـــەرمـــانی ئـــادەمـــی دوانـــن
سەبەبی هەردووش هـەنـد بـێ فـەڕییـە
سـەبـەبـی گـەورەی ئـاخر شـەڕییـە
یـــەکێـــکیان شـــکە بـــە بـــوونی میعـــاد
(نعـــوذ منـــه بـــرب العبـــاد)
یـــەکـــێ تریشـــیان عـــەلاقـــەی قـــەوی
بـــە مـــاڵ و جـــاه و ئـــەمـــری دنیـــەوی
وەکـــوو ئـــەوانـــە کـــە ناومـــان بـــردن
بـــۆ مســـاڵ باســـی بـــەعزێـــکمان کـــردن
دەوا بـــۆ هـــەردوو تـــەرتیـــب دراوە
بۆیـــان لـــە شوشـــەی میســـال کـــراوە

بەیانی دەوای نەخۆشی تەڕدید

(اعاذنا الله منه بفضله و رحمته) آمین

بـۆ ئـەوەی کـەوا خـەستەی تـەردیـدە
لـە دڵـیا کـزە نـووری عـەقیـدە
ئابـەم میسـاله بـا عیبـرەت بگـرێ
نـەوا کوتوپـڕ بـەو دەردە بمـرێ
شـەخسێـکی برسـی چووەوە بـۆ مـاڵ
کەسی تیـا نـەبوو غـەیری یـەک منداڵ
بینـی کـە یـەک زەرف پـڕ لـە تـەعامـە
تـەعـامی زەریـف خـۆش بـۆن و تامـە
ئیشتیهای نەفسـی غـەڵـەبەی لـێ کـرد
چـووە پێشـەوە دەسـتی لـەبـۆ بـرد
لـە پـڕ ئـەو تفڵـە بـانگی کـرد مـەخـۆ
خـواردنی ئـەوە زەرەرە بـۆ تـۆ
وتـی بـۆ وتـی ئێسـتە کـە یـەک مـار
هـات سـەری تێـنا پـڕی کـرد لـە ژار
جاقـەت وەهمـی کـەس بـۆ ئـەوە ئـەڕوا
ئـەو شـەخسـە ئیتـر لـەو نانـە بخـوا
نەفس حەبسی ئـەکا بـەو برسیـەتـی‌یـە
ئـەڵـێ لـەم چێشـتە چـەشـتن شێـتی‌یـە

هەر چەند کە قسەی ناموعتەبەرە
بەڵام بۆ ژینم جێگەی خەتەرە
درۆکا زەرەر هەر نەخواردنمە
ئەگەر ڕاستیشکا ترسی مردنمە
ئەی خۆ یەکسەد و بیست و چوار هەزار
پێغەمبەر هەموو ڕاست قسەو گوفتار
کە بۆ دوژمنیان مەعلووم بوو ئەمە
مەدحی ئەخلاقیان تا بکەی کەمە
لە مەعریفەتا بەحرێ بوون بێ پەی
لە کەماڵاتا کەس پێیان نەگەی
هەموو فەرموویان خودای تەعالا
موحاسەبەی خەلق ئەکا لەمەولا
شک نیە کە دێت ساعەتی دەستور
بە وەعدەی(اذا نفخ فی الصور)
ناقورکە سەدای ئیحیا هەڵبێنێ
مردوو لە قەبرا ڕائەپەڕێنێ
جاهەرکەس وەفقی دەستووراتی ئەو
نەجووڵابێتۆ بە ڕۆژ و بە شەو
یا بە قانوونی ئەو نارازی بێ
لە ئیشی خۆیا هەر خۆی قازی بێ

له نـاو ئـەو جـەمعـا ڕوویـان ڕەش ئـەكـا
عەزابی سەختیـان بـۆ بـەش بـەش ئـەكـا
پــەنــا بــە لوتفــت ئــەگــرم ئیلاهــی
لــە هــەوڵــی حــەشــر و لــە ڕوســیاهی
تــەســلیمیان ئــەكــەن بــە زەبــانی یــە
كە هیچ وەک ئـەوان غـەزەب نـاک نـیـیـە
لــە قــەهــر و غــەزەب دروســت كــراون
بــۆ عــەزابــی ســەخــت تــەرتیـب دراون
یــەک زەڕڕە ڕەحمیــان نــەچــووە بــە لادا
خــودا بــە ڕەحمــەت لــەوانمــان لادا
ڕوو گرژ و عەبوس هـەمـوو ڕق ئـەسـتوور
هەیكـەڵ و قـەوی و لـە تـەرەحـوم دوور
مـەءمـووری عیقـاب ئـەزیـەت و ئێشـن
ناوچاویـان ئـەگـرن ڕایـان ئـەكێشـن
تـەسـلیمیان ئـەكـەن بـە دەسـتی مالـک
ڕەئیسـی تـەعزیـب تـەبـەقـەی هالـک
ئەویشی ئەیـان‌دا بـە دەسـت مـەءمـوورۆ
بـە قـەهـر و بۆیـان نـەچـن لـە دوورۆ
ئەیان خـەنـە نـاو قـەعـری جـەهـەننـەم
حـەبـس‌خانـەی پـڕ لـە ئێـش و ئـەلـەم

کە تێیان ئەخەن دەستە بە دەستە
نەعرەتەپێکۆ، ئەکا بلێستە
ئاگر لە داخی ئەشقیای بێ فەیز
تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ[1]
مەءمووری دۆزەخ جەسوور و قایم
عەزابیان لەسەر زیاد ئەکەن دایم
ئەوانیش هەموو(کریه المنظر)
بێڕەحم و بەسام نیهایەت بەدەر
وایان وەسف ئەکا(خالق العباد)
(ملائكة غلاظ شداد)
حاڵی ئەمانە ئەبەد وەهایە
ئەبەدیش مەعنای (بلا نهایە)
مەسەلەن بەینی زەوی و ئاسمان
پڕکەی لە هەرزەن یا لە داڕووجان
تەیرێکیش بێ هەر بە هەزار ساڵ
یەک دەنکی بخوا بە فەرزی مەحاڵ
عاقیبەت هەموو ئەبڕێتەوە
ئەبەد هەر وەک خۆی ئەمێنێتەوە

[1] - الملك/٨

جـا بـە قـەد قسـەی منالـێ تـەنیـا
بائـەڕت نیـە بـەو گشـت ئـەنبیـا
دەبـا دەسـت بـەردار لـە خراپـە بـی
نـەبـا دووچـاری ئـەو عـەزابـە بـی

شەرحی نەخۆشی:نەخۆشی دووهەم

بـۆ ئـەوەش ئـەڵـێ مـن خـاوەن بـڕوام
عـەقیـدەم هـەیـە بـە هـەمـوو ئـەحکـام
ئـەممـا عـەلاقـەم بـە تاعـەت کـەمـە
پـەیـوەنـدم لـە گـەڵ دنیـا مـەحکـەمـە
پـەرداخـی میسـاڵ حـازر کـراوە
شـەربـەتـی شـیفای بـۆ تێـکراوە
بـەڵام واچاکـە پێـش ئـەوە کـەوا
پارێـز بکـات و دەواکـەی بخـوا
ئـەبـێ بـزانێ ئـەو نـەخۆشـییە
کـە ئـەو هـەیـەتـی خـەتـەری چییـە
ئـەوانـە کـە وا بـەیانمـان کـردن
بـۆ میسـاڵ نـاوی هـەندێـکمان بـردن
هـەر یـەکێ ڕاوچـی عیشـقی کـەسێـکە
داوی عـەلاقـەی قـاچ و دەسێـکە

وتمان لە هەرچی زەرفی پڕ بکری
مەحاڵە ئیتر شتی تر بگری
خۆ واجبیشە لەو وەختەدا گیان
دەرئەچی دڵمان پڕبێ لە ئیمان
ڕەزا بە قەزای خودای بێچوون بین
نەک لە غەمی ژیین لە دەس دەرچوو بین
گەر دڵ لەو وەختا لە ڕۆح جیائەبێتۆ
لە خواوە بۆ لای دنیا لاکاتۆ
(اعاذنا الله)سەر بەرەو خوارە
نزیک لە تەردی خودای جەبارە
بەڵام ئەوانە کە بەختیارن
بۆ ئیتاعەی حەق فەرمان بەردارن
لێیان مەعلوومە لیرە میوانن
حەقی میوانی زەریف ئەزانن
ئەزانن ئەگەر هەرکەسێ تاوێ
لە جێیە بوو بە میوانی پیاوێ
ماڵی خانەخوێ با تەواو خۆش بێ
پوخت و ڕازاوە و پڕ عەیش و نۆش بێ
چۆن لێی یەقینە هەرچەند دانیشێ
بۆ ڕۆیین ئەبی زەحمەت بکێشێ

ئیتر عەلاقەی لەگەڵ ئەو ماڵە
بەلاوە شێتی و فکری بەتاڵە
کە ماڵەکەشی بۆ بەجێ بێڵێ
حەوشەکەی هەموو بە شوکر ئەکێڵێ
چاک ئەم دەرسەیان ڕەوان کردوە
نمرەی نەجاحیان تەواو بردوە
باش ئەدوورن لە بەر گلۆپی بڕوا
بە دەرزیی عەمەڵ لیباسی تەقوا
وەفقی دەستووری خودای(ذوالمنن)
تەقالا ئەدەن بە ڕۆح و بەدەن
کەسبی موحیببەت خودایان ئەکەن
تا بە سەربەرزی بچنەوە وەتەن
ئەوانە بێ شک هەمیشە دڵیان
کەیلە لە حوببی مەعبوودی خۆیان
لە(وَلَوْ تَرَى إِذِ الْمُجْرِمُونَ
نَاكِسُو رُءُوسِهِمْ) بەدەر بون
موجریم مەعلوومە سەردانەواوە
وا لە ژێر باری قورسی خەتاوە
دڵ وەکوو زەرفە تا ڕووی لە خوا بێ
پڕە و ناڕژێ و سەرەوژێر نابێ

دنیـا چـوون دەنـی و فـانی و بـێ‌خێـرە
دڵـێ ڕووی لـەو بـێ سـەر بـەرەوژێـرە
بۆیـە وا مـوجریم بـە نـەسسـی کتـاب
سـەردانـەواوە لـە ڕۆژی حسـاب
موجریمـە[1] ئـەوە کـاتی ڕۆح دەرچـوون
دڵ موبتـەلابـێ بـە غـەیـری بێـچوون
کـەوابـوو هـەر کـەس بـە چ شتێـکەوە
پـەیـوەنـدی بـبێ و بـژین پێـکەوە
خـەویـش ببینێ لـەگـەڵ ئـەوایـە
حـەدیسـە مـردن بـۆ خـەو برایـە
گەر خـوا نـەخواسـتە هـەرکـەسێ وابـێ
مـەحـەبـەتـی هـەر لـەگـەڵ دونیـا بـێ
ئیرتبـات لـەگـەڵ خـودای خـۆی ببـڕێ
بـە کـوللی پـەردەی مـەعسییەت بـدڕێ
زەحمـەتـە کـاتێ ڕۆح تـەسلیم ئـەکات
گـەوهـەری لالای سـەعـادەت ببـات
بـەڵـکوو بـە دەردی خـواری دووچـارە
کـە ڕووی لـە خـوارە سـەر بـە رەوخـوارە

---

[1] - وادیارە (جورمە) بی باشترە.

ڕاســتە فــەرمــوودەی خــوای ذوالمــنن
مــاڵ و منالــتان بــۆ ئێــوە فیتنــەن
خــودا بــە حــەققــی عیــززەتــی شــاهیت
بــە خــەزنــەی ڕەحمــی لاموتــەناهیــت
بە ئیسمی ئەعزەم بە ئـەسـمای حوسـنات
بــە سـیفاتی زات پــاکی بــێ‌هــەمتـات
بــە جــاهی سـیرڕی سـینەی موســتەفـا
بــە ئــەنــواری دڵ ئــەربــابی ســەفـا
لــە دەمــی نــەزع و دەرچــوونی گیــانم
نــەکوژێتــەوە چــرای ئیمــانم
بــە ئیمــانی پــڕ مــەحــەبــەتــەوە
بــە شــەوقــی وەسڵــی لــەقــای خۆتــەوە
بە لوتف و ڕەحمەت بـە سـەهـل و ئاسـان
جیــا بکــەیتــەوە لــە بــەدەنمــا گیــان
بە مەحزی فەزیلـەت لـە ڕۆژی مـەحشـەر
حیفزم‌کە لە گشـت هـەوڵ و وەیـل و شـەڕ
بمخــەرە ئــەهلــی ســەعــادەت
وهـــب لـــی الحســـنی معالزیـــادة

دەرمانی نەخۆشی- نەخۆشی دووهەم

وا زەریـــف زانیـــت ئابـــەم بـــەیانـــە
دەردت چ خـــەتـــەر چـــەنـــده گرانـــە
لـــە پیالـــەی تـــەمسـیل ئینجـا دەرمانـت
نۆشـــی عیبـــرەت کـــە بـــۆ شـــفای گیانـت
پیاوێـــکی زانـــا عـــاقڵ و ئـــەدیـــب
نەخۆش کەوت هەڵسا چوو بـۆلای تـەبیـب
پـــاش موعاینـــه و تـــەشخیســـی دەردی
ڕووتـــی کـــرد دوکتـــور پێـــی‌وت بـــە وردی
ئـەگـەر سیحەتـت ئـەوێ تـا دوو سـاڵ
ئـەبـێ نـەگـەڕێـی دانیشـی لـە مـاڵ
ئـاوی سـارد نـابێ لـە دەمـت کـەوێ
ئـەم مـوددە ئـەگـەر نـەجاتـت ئـەوێ
ڕۆژێ سـێ دەفعـەش ئـەم ئـاوە تاڵـە
ئـەبـێ بخۆیتـۆ تـا ئـەم دوو ساڵـە
زەحمـەتـە ئـەگـەر بـاوەڕ کـا قوسـور
بکـا ئـەو مـوددە لـە عـەینـی دەسـتور
بـێ شـک بۆئـەوە دە سالـێ نـەمرێ
دوو سـاڵ بـو سـیحەت پارێـز ڕائـەگرێ

ئـەی تـۆ نـازانی چـی ئـەڵـێ قوورئـان
دەرحـەق بـە ئـەهلـی قوسـور و عیسـیان
چـەنـد دارای ئێـش و ئـەلـەم و دەردن
ئـەبـەد بـەو نـەوعـە هـەناسـە سـەردن
خـۆ تـێ گـەیشـتی کـە ئـەبـەد کامـە
کـە چـەنـد بـە تـوول و ساحێـب دەوامـە
یـا ئـەهلـی تـەقـوا ئـەوانـیش گشـتی
خۆش نۆش و دڵخۆش دایـم بـەهـەشـتی
نـە بـەلا نـەتـرس نـە دەرد و میحنـەت
نە غەمی دەرچوون هەرگیـز لـە جـەننـەت
نـە قـەزای حاجـەت نـە چڵـم و بـەڵـغەم
نـە بـێ تاقـەتـی نـە پیـری نـە غـەم
ئـەنـواعی میـوە ئـەتعـەمـە و نیعمـەت
هـەر کـات بتـەوێـت حـازر بـێ زەحمـەت
هـەرسـەوزەبـاغێ سـازە مـەنـاخی
خۆشـە مـەنزەرەی کۆشـک و ئـەوتـاغی[١]
لـە گـەڵ عـەیـالا بـە عـەیـش و سـروور
ئـەنۆشـن بـادەی شـراباً طهـور

---

[١] – اوتاغ: حوجره.

بــەعــزێ قوســوری لــە زیــو و لــە زەر
بــەعــزێ لــە دوڕڕ و لــؤلــؤ و گــەوهــەر
فــەڕشــی حــەریــر و ئــەترافــی گوڵــزار
جنـــــات تجــــری تحتهاالانهـــــار
خاکیشــی هــەمــوو میســک و عــەبیــرە
ســەنعــەتــی خــودای گــەورە و قــەدیــرە
هــەمــوو خۆشــحاڵ و دەم بــە پێــکەنــین
علـــــی سُـــــررٍ مُتقـــــابلین
ئــەســنافی لیبــاس تــازە و فــاخرە
ژنـــانی لـــەتیـــف جـــوان و بـــاکرە
تــەعریفیــان لــەمــە چــاکتر نــابینی
کامثـــــال اللؤلـــــؤ المکنـــــونِ
فەزا خــۆش نــەسیم لــە عــەتــر و بۆیــان
هــەمــوو عاشــقن بــە مێــردی خۆیــان
خۆشــتر لــە هــەمــوو لــەززاتــی نــەعــیم
ســـلام قـــولا مـــن رب الـــرحیم
عــەبدووڵــڵا کــوڕی ئیمــامی عــەبباس
عــالمی ئــەســحاب عــالی و خودانــاس
فەرموویە بــەهــەشــت جــێیــەکــی وایــە
تــەجــەممــولاتی لــە تــەعریــف نایــە

ئـــەوەی کـــە قوورئـــان نـــاوی بـــردوە
نیعمـــەتـــی یـــەک یـــەک بـــەیـــان کـــردوە
وەک تـــرێ و هـــەنـــار هـــەرچـــی‌تـــر هـــەیـــە
غـــەرەز بـــۆ فـــەهمـــی عـــەقڵـــی ئێـــمەیـــە
وەرنـــە ئـــەوانـــەی مێـــوەی جـــەننـــەتـــن
لـــە گـــەڵ هـــی دنیـــا زۆر بـــێ‌نسبـــەتـــن
ئـــەساســـیاتی هـــەمـــوو موکـــەممـــەل
بـــاغ و چـــەمـــاو و قـــەســـری موجـــەللەل
چـــەم و چـــەن و چیـــای دڵـــگیرە
جۆی لـــە شـــەهـــد و ئـــاو شـــەراب و شـــیرە
خـــالس لـــە ڕەحمـــەت دروســـت کـــراون
بـــۆ زومـــرەی ئـــەحبـــاب تـــەرتیـــب دراون
کـــافر چـــون دوژمـــن خـــودای ئـــەقـــدەســـە
لەو جێ کەلـــەبچـــەی یـــەءســـی لـــە دەســـە
بـــەڵام چـــون دنیـــا فـــەنـــا مـــەئالـــە
جێـــگەی دەرد و غـــەم بـــەڵاو مـــەلالـــە
لای خـــودا ئـــەونـــە بـــێ‌ئـــەهـــەمییـــەتـــە
کـــافری تێـــدا خـــاوەن ســـەروەتـــە
هـــەر وایـــە چونکـــە قـــەولـــی ڕەســـوولە
ئـــەگـــەر بـــە قـــەد یـــەک باڵـــە مێشـــوولە

قــــەدری بیوایـــــە دنیـــــا لای خـــــودا
بـــە کـــافر قـــومێ ئـــاوی نـــەئـــەدا
ئەممـا چـون بـەهـەشـت عـالی مـەقامـە
بـــەو خۆشیشــــەوە ساحێـــب دەوامـــە
یـــەعنـــی قـــودرەت و عیلمـــی ئیلاهـــی
کـــە نامـــەحـــدوودە و لاموتـــەنـــاهی
بـە شـیرین‌تـرین شێـوە لـە ڕەحمـەت
هێـنایە وجـوود ئـەساسـی جـەننـەت
مەعلووم هـەر جێـگەی دۆسـتی خۆیـەتـی
کـــافر لـــە دۆزەخ ڕۆڵـــەڕۆیـــەتـــی
جـا کـە تـۆ بـڕوات هـەیـە بـەمانـە
تـەفـەککـور لـەمـە یـەکـەم دەرمانـە
پاریـزی دوو سـاڵ بـۆ دە سـاڵ حـەیـات
زۆرە یـــا دە ســـاڵ بـــۆ ئـــەبـــەد لـــەلات
یـا خۆشـی دە سـاڵ عـومرت مـەنـزوورە
یـا ئـەبـەد ئـەو گشـت بـاغ و قوسـوورە
ئێشـــی نـــەخۆشـــیت لـــە لا زیـــاترە
یـــا چـــوونی نـــاو ئـــەو گـــڕ و ئـــاگرە
بـــڕوا و بـــێ‌بـــاکی ئـــا بـــەم دەســـتوورە
کـــەی لـــە ڕەوشـــتی ئـــەهلـــی شـــوعوورە

تەمسیلی تەسخیری عەقڵ بۆ نەفس

دوو عالـەم هـەیـە هـەردووکـی حـەقـە
عالـەمـی ئـەمـر و عالـەمـی خـەلقـە
عالـەمـی خـەلـق بـە تـەدریجـی‌یـە
عالـەمـی ئـەمـر فـەوری و فـوجئی‌یـە
عالـەمـی خـەلـق وەک ئـەعـزای منداڵ
کە تـەکمیـل ئـەبـێ بـە یـەک نیـوە ساڵ
عالـەمـی ئـەمـر وەک ڕۆح کوتوپـڕ
ئـەچـێ بـە بـەریـا کـچ بـێ یـاکو کـوڕ
ڕۆح لـە لـەتیفـەی عالـەمـی ئـەمـرە
دوو مـەعنـا لـەم و عـەقـڵ و دڵ بگـرە
مـەحاڵـە بـۆ غـەیـر ئـەربـابی فتـوح
مونکـەشـف بـبێ حـەقیقـەتـی ڕۆح
موجـەڕڕەدێـکە عائیـد بـە خوایـە
موسـاحە و تـەقـدیر بـە سـەریـا نایـە
ئـەممـا مـەنبـەعـی ڕۆحـی حـەیـوانی
وا لـە نێـو تۆتـۆی قـەلبـی جیسـمانی
ئـەم بوخارێـکە بـێ‌غایـەت لـەتیـف
گـەیاندبێـتی گـەرمـی دڵ زەریـف

بــە هــۆی لێــدانی ڕەگــەکانــەوە
بــۆ بــەدەن دێــتە جــەرەیانــەوە
فــەیزانــی نــووری حــەواس و حــەیــات
وەک ژووری ڕوونــە لــە شــوعلەی چــرات
ڕۆح بــەم دوو مــەعنــا گــەلێــکیان فــەرقــە
چــون ئــەم لــە ڕیــزی عالــەمــی خــەلقــە
مــەقسـوودی دوکتــور لــە ڕۆح ئــەمــەیــە
ئــەمــیش خــارجی باســی ئێــمەیــە
ئــەمــر لــەتیفــە و لای خــودا شــەریــف
وەلــیکن خــەلــق پــەس‌تــرە و کــەسـیف
خــوا نســبەتــی خــەلــق وەلای خــاک ئــەدا
وەلــێ ئــەمــر لای زاتــی پــاک ئــەدا
بۆ جسم ئەفەرمــوی خــەلقــم کــرد لــە گــڵ
(نفخــت فیــە مــن روحــی)بــۆ دڵ
جــا کــەســێ عــەقــڵ بدرێــتە دەســتی
تــا تــەکمیلــی کــا بــە خــوا پــەرەســتی
کــەچــی ئــەو ئــەمــرە کــەریمــە تــەســلیم
بکــا بــە نــەفســی ئــەممــارەی لــەئــیم
ئــەویــش بــە کــردەی زۆر نــامولایم
بیهێنێــتە خــول وەک غــولام دایــم

مەعلووم ئەحواڵی شەخسی وا سبەی
لەم میساڵەوە زەریف تێئەگەی
پادشایەکی مەهیب و جەسوور
بە سام و بە دەس قەدیر و غەیوور
هەر کوورێکی بوو زۆری خۆش ئەویست
جاه و جەلالی بێئەو نەدەویست
لە بۆ تەحسیلی عیلم و سیاسەت
بۆ وەرگرتنی عەقڵی ڕیاسەت
بۆ تەعلیماتی دەستوور و ئاداب
موعەللمێکی بۆکرد ئینتخاب
زۆر بە ئەمانەت کوڕەی دا دەستی
تا تەربیەی کا وەفقی پێویستی
خەڵاتی کرد و وەعدەشی دایە
هەر وەخت ئەم کوڕەی گەیاند بە پایە
جائیزەی باتێ و لە گەڵ ئەوەشا
بیکا بە یەکێ لە هاوسەری شا
شازادەی وەرگرت مەسروور و خۆشحاڵ
پێکەوە هەردوو چونەوە بۆ ماڵ
ئەو مانگانەش لە تەرەف شاوە
مەبلەغی زۆریان لە بۆ بڕاوە

موعـەللـیم لـە گـەڵ کـوورەی بـردەوە
بیـری دوارۆژی هـیچ نـەکـردەوە
ئەم کـوورە هـەشت نۆ دە ساڵـەی هێنا
بـاری زیللـەت و بێـگاری لـێنـا
لـە بـاتی هـەمـوو تـەربیـە و تـەعلیم
شـەو و ڕۆژی بـۆ دانـا بـە تـەقسیم
دەفعـەیـە ئـەی نـارد بـۆ ئیشـی بـازار
جـاری تـر بـۆ کـەژ لـە بـۆ کۆڵـەدار
سـاتێ نـاو مـاڵ و حـەوشـی ئـەماڵـی
دەمـێ لـەلـە بـوو لـە بـۆ منالـی
خولاسـە هـەتـا مـوددەتـی دە سـاڵ
ئەم کورەی ڕاگرت لە سـەر عـەینـی حـاڵ
لـە پـاش ئـەم مـوددە کـە حـەق وەهایـە
کـوور تـەخـەڕوج کـا و بگـا بـە پایـە
شـا بـە هیـواوە چـوو بـۆ سـەردانـی
لـە گـەڵ وزەرا و گـەلـی ئـەعیـانی
وەختـی شـەهریـار گـەیشـتە جێـگا
گـوللەی ئـەمـەلـی سـەیـدی نـەپێـکا
وەلی عەهـدی دی و نـەختێ بۆی ڕوانـی
جـەمیعـی حـاڵ و ئـەوزاعـی زانـی

جـا ئـەبـێ قـەهـری ئـەم پادشـایە
چـۆن بـێ لـە دەرحـەق ئـەو بـێ وەفایـە
خـۆم بـەم میسـاڵە چـاکم حاڵـییە
لـە گوڵـی وەفـا بـاغم خاڵییـە
ئیتـر سـا منـی لـە چاکـە بـەری
کـە کـردەم دوایـی نایـە زەرەری
بـاوەڕم وایـە تـۆ موقتـەدیـری
بـە مـەغفـرەت و بـە چـارە سـەری
عیلاجم لـە چـەنـگ نـەفـس و لـە گونـاه
عـەفـووم بفـەرمـوو یـا مـن هـوالله
لـە سـەر ئـەسـبابی ڕەزات بـە دەوام
تـۆفیقم بـدە یـا رب الانـام
لە سـاحەی ڕەحمـەت قـەت دەرم مـەکـە
مـەهتـووکی دنیـا و مـەحشـەرم مـەکـە
مـەءیوسـم لـە خـۆو لـە کـردەوەی خـۆم
تـەنهـا بـە هیـوای عـەفـو و لـوتفی تـۆم

بەشەر نوستوە مرد بەخەبەر دێ

ایحب احدكم ان یأكل لحم أخیه میتا فكرهتموه

تـــۆ وابزانـــە لـــە زەمـــانی زوو
سوڵـــتانێ كـــوورێ تاقانـــەی هـــەبـــوو
كوورێـكی نـەجیـب جـوان و بـا جـەماڵ
فامییـە و زەریـف تـەمـەن هـەژدە سـاڵ
وارێـكەوت جـارێ ڕۆیشـت بـۆ سـەفـەر
دیبـووی لـە(ڕۆمـا)كچێـكی قـەیسـەر
لــە گــەڵ بینینــی بــە یــەكــەم نــەزەر
عەشقی ئەو كچـەی بێحـەد چووە سـەر
هاتــەوە وەختـــی زۆر بــە ســەر نــەبــرد
حاڵــی خـۆی لـە بـۆ بـاوكی بـەیـان كـرد
قەیسەریـش پرسـی كـرد بـە كچـەكـەی
ئەگەر بـەو كـوورەت بـدەم حـەزنـەكـەی
جـــوابی دایـــەوە كـــە پێـــی ڕەزایـــە
ئـەمجـارە ئـەویـش كچـەكـەی دایـە
وەخـــتێ كـــە ئیشـــی گشـــت بڕایـــەوە
بـــاوكی كچـــەكـــەی بـــۆ گوێـــزایەوە
كـــوڕەكـە شـەوێ شـــەرابـــی نۆشـــی
قەسدی كرد بۆ لای كـچ بـە سـەرخۆشـی

تا بەینێ ڕۆیی دی ڕووناکییە
ڕووی تێ کرد گوایا هۆدەی بووکییە
چووە ژوورەوە و سەیری کرد یەکێک
لێی ڕاکشاوە لە سەر دۆشەکێک
کوڕیش بە خەیاڵ مەستی و سەرخۆشی
دەستی لە مل کرد بە خۆیو گۆشی
دەمی لە دەم نا لێوی هەڵمژی
توند دەستی ئاڵاند بە زوڵف و قژی
بەم فکرە کە ئەم عارەق و ئاوە
وا بە ڕووی بووک و عەتر و گوڵاوە
تا تلوعی کرد هەر بەو خەیاڵە
ئەو کووڕە ماوە لە سەر ئەو حاڵە
کە تلووعی کرد هۆشی هاتەوە
خوا لە هیچ کەس وا رۆژ نەکاتەوە
بینی کە ئەم جێ و ئائەم عروسە
مردوی کە نەشتەی خەیڵێ مەجوسە
خۆی دی سەراپای گشت هەڵکشاوە
لە خوێن و زوخ و لیک و ڕشاوە
ئەو هەڵمژینە کە پێی گوڵاو بوو
گشت ڕشانەوەو لیک و زوخاو بوو

دە بێ لە قیزا مەمرە لە تاوا
کە خۆت ببینی لە حاڵی ئاوا
دیسان لە عەینی ئەم حاڵە پەرتا
شاو دەستەی ئەعیان گشت بێن بە سەرتا
لە دنیاش هەرچی لە شەهەواتە
حەرام بێ و بیکەی وەک ئەوە واتە
غەیبەتت کردووە یا گوێت گرتووە بۆی
کە مردی گۆشتی مردووە ئەیخۆی
مەگەر بە تۆبە نەجات بێ لە دەس
شومی بەد خوویی و جەزای کردەی نەفس
یاربنا البر احسن الینا
وامح ذنبنا وتب علینا
وفرج عنا الکرب والزحمە
واتنا من لدنک رحمە

کە مردی حاڵی ئەبی خوا چاوی لە هەموو کردەوەیەکتەوە بووە بە یەقین

پادشایەکی عالی و زۆر بە دەس
تەقەڕوبی‌دا بە شەخسێ بێ کەس
وەهایە سەرسەخت لە ڕوتبەی پەستی
ئومووری ماڵی خستە ژێر دەستی

بێ ئیجازە و مەنع هەروەکوو مەحرەم
ئەچوو بۆ ئەرک و ئەهاتۆ حەرەم
موددەیەکی زۆر هەر وەها ماوە
تەقدیر وەرەقی لێ هەڵگێڕاوە
نەفسی تەفرەی دا لە بۆ غەش کردن
بۆ ماڵی سوڵتان بە تاڵان بردن
بێ قوسوور دەستی دایە خەیانەت
شکانی قوفڵی قاپی ئەمانەت
دەستی کرد بە غەش لە حەرەم سەرا
لە گەڵ جاری یە و هەم کارەکەرا
بەینێ مایەوە لە سەر ئەم ئیشە
ڕۆژێ لە عەین الفصلی ئەم ئیشە
سەری هەڵبڕی سەیری کرد ناگا
شا لە کونێکۆ تەماشای ئەکا
لێشی مەعلووم بوو بۆیە تا ئیسە
بێ دەنگ بووە لەم کردەوە پیسە
تا قەهری باشتر گڵپە بسێنێ
ناپاکی ئاوای پێ هەڵکزێنێ
ئاخر نەفەس هات هەموو بێ دینێ
لە خزمەت خوادا خۆی ئەبینێ

یارەببی خالس بە مەحزی ڕەحمەت
حیفزم کە لە گشت خواری و فەزیحەت

میسالی سوتاندنی رۆحانی بە ئاگری جیابونەوە لە موتەعەللقاتی و محبوبانی

مەسەلەن کەسێ ئیمپراتور بێ
خاوەن بارەگا و قەسر و قوسور بێ
ئەمینی لە ئاشوب بێدەرد و ئەلەم
بێ ترسی عەزل و بێحەسرەت و غەم
زۆر بە عەییاشی لە گەڵ عەیالا
ڕابوێری لە گەڵ ماڵ و مناڵا
غەفڵەتەن لە پڕ لە هەموو لاوە
ئەونە بزانێ دەورەیان داوە
فریا نەکەوێ خۆی کۆکاتەوە
لە پڕ قائیدێ قاپی کاتەوە
پەلی ببەستی بیهێنیتە دەر
بە زیللەت بەرەو جەیش بیداتە بەر
مەسەنەدی شاهی و کەنیزەکانی
قەسر و بارەگاو ئەرک و ئەیوانی
هەمووی بە جارێ ئیستیلا بکرێ
ببرێتە ڕیزێ کەس قەدری نەگرێ

لە گەڵ ئەوەشا بیکەن بە بەردەس
شەخسێ بێشەئنی بێڕەحمی ناکەس
لە بەرچاویشی (منصِب)ی شاهی
تاجی کەیانی و دەوڵەت و جاهی
بە جارێ هەمووی تەسەڕڕوف بکرێ
دەستی تەعەددا بۆ هەمووی ببرێ
ئەبێ حەسرەت و داخی چەندە بێ
دوێ شەهریار و ئەمڕو بەندە بێ
کەمێکیش کەوا دڵی بە تەنیا
مالامال بکا لە حوببی دنیا
وەختێ مرد حاڵی وەک ئەوە وایە
دوێ شابوو ئیمڕۆ وا بێنەوایە
ژن و ماڵیشی تەسەڕڕوف بکرێ
هەر پرزۆڵێکی بۆ لایە ئەبرێ
ئەمما ئەو کەسە دۆستی خودایە
ئازار لە غەمی هەر دوو دنیایە
خودا بە حەققی اعظم الأسمات
بە ئەسمای حوسنا و بە سفاتی زات
بە حەقیقەتی ئەو مەحەبەتە
کە لە گەڵ خیر البشردا هەتە

بە سەنای قوربی ئەو سەنا و حەمدە
لە حەشرا ئەیلێ لە کاتی سەجدە
بە گەرمی و سۆزی ئەو موناجاتە
کە لەبۆ بەرزی و عەفو و نەجاتە
بە ئیستجابەی ئەو شەفاعەتە
کە بەهای فەوزی بێبیزاعەتە
مەپرسە لەوە زۆرە یا کەمە
خۆش بە لە هەرچی گوناهێ هەمە
لە ژین و کاتی مردن و مەئال
پارێزگاریم کە لە دەرد و مەلال
حوببی دارینم لە دڵا دەرکە
بە شەوقی لیقات دڵ مونەووەرکە
بە سەعادەتی تامەی هەر دوولا
نائیلم بکە یا نعم المولی
مەخسوس بە فەزیلەت لە نەشئەی ئەولام
فردەوسی بەرین بکە بە مەءوام
پاڕانەوەم گشت لێ قەبووڵ فەرموو
بە کەرەمی خۆت یا من هو هو

بەیانی بێ کەڵکی پەشیمانی

تاقمێ هەڵسان ڕۆشتن بۆ سەفەر
چەند چۆڵ و سەخت و کەژیان گرتە بەر
شەوێکی هەور و زۆر تاریک و توون
ڕێیان هەڵە کرد بە غارێکا چوون
بە کوێری ڕۆیین شەو تا بەیانی
هەموش ڕێگەیان بە دەشت ئەزانی
هیچ کەسیان فکریان بۆ ئەمە نەچوو
کە ئەوە ئەمان پیاهاتن کون بوو
پاش موددەیە زۆر حاڵی بوو لێیان
کە ئەمە کونە و مژ پەنی پێدان
دیسان تا مەغریب بە تەمای نەجات
ڕۆیین و کون هەر دووایی نەهات
پاش تەحقیق دەرکەوت وەک توولی وایە
پانیشی هەروا بێ ئینتهایە
هەندێ لەوانە جەواهیرناس بوون
سەڕافی گەوهەر لەعل و ئەڵماس بوون
ئەوانە دەستیان ئەگیرا لە خاک
بەردیان هەڵئەگرت ئەیان خستە چاک

لێیان مەعلووم بوو بە فەننی خۆیان
بەردی قیمەتی ڕژاوە بۆیان
کۆیان کردەوە لەو وردە بەردە
لیباسی بەریان بۆ کرد بە فەردە
باقی بە قاقای پێکەنینەوە
بە دەست بەتاڵی و هەڵپەڕینەوە
بە ئیستهزاوە ڕێیان گرتە بەر
ئەیان وت های دوڕڕ های لەعل و گەوهەر
ئەوانیش قەتعەن بەو ئیستهزایە
سەخڵەت نەبوون و گوێیان نەدایە
موختەسەر هاتن ڕوویان پێوەنا
تا لە کونێکۆ سەریان دەرهێنا
هاتنە دەرەوە لە ناوقەدی شاخ
شاخێ هەڵەت و سەخت و سەنگلاخ
بە سەد ترس و لەرز ئەم بەرد و ئەو بەرد
هەتا خەلاس بوون لە چنگ شاخ و هەرد
وەختێ هاتنەوە گەیشتنە جێگا
لە بیریان چووە زەحمەتی ڕێگا
کۆڵیان کردەوە دەستەی جەوهەرناس
هەموو گەوهەر بوو یاقوت و ئەڵماس

هـەریـەکـێ بـۆ خـۆی بـە عـەینـی مایـە
بـوو بـە سولـّـتان و گـەیشـت بـە پایـە
ئـەوانـیتـریش بــە گــڕی حــەســرەت
ئاگریـان تـێچـوو سـوتان یـەک کـەڕەت
تــاریکی دنیـــاش کـــە بڕایـــەوە
(اشــرقت الارض) شــەوقـــی دایـــەوە
ئـەمانـەی ئیمـڕۆ ئیســتهزا ئـەکـەن
بـە تاعـەت سبەی بـەو سزا ئـەگـەن
یا رەبـب بـەحـەققـی فـەزلـی عـەزیمـت
بـە دەریـای جـوود و لـوتفی عـەمیمـت
بـە نـەسیمی حـوب سـوبحی ئـەم دینـە
بۆخەنـدەی شـەرحـی گولـّغونچەی سینە
بولـّبولـّـی دلـّـەی لـە نـەوا خـەمـۆش
بە نـەشئەی باخێ بـەختـی بێنە جۆش

❋❋❋

شیی کردنەوەی دنیا و مەئالی

عومری تەبیعی شەست و سێ ساڵە
تا پانزەی مەعلووم ئینسان منداڵە
بیست و چواریشی لە باقی شەوە
عالەمی غەفڵەت بێهۆشی و خەوە
دوازدەشی ئێش و دەرد و نەخۆشی
بێتاقەتی یە و غەم و پەرۆشی
باقیشی کە وا پاکە لە مانە
تێکەڵی لێڵی فکری ژیانە
ئانێکیش ئەمین نیە کە نەمرێ
یا دەردی مردن کتوپڕ نەگرێ
دنیایە ئەونە پڕ لە جەفا بێ
یارێکی وا بێ میهر و وەفا بێ
هەر کەسێ ئاشنا بەو جۆرە بگرێ
نیسبەتی عقڵی حەیفە لێبدرێ
ئەگەر ئەو شەستەش ببێ بە سەد ساڵ
بێ کار و بێغەم مەسرور و خۆشحاڵ
مادام کە تاڵی فەنای لە پاشە
عاقڵ هەر ئەڵێ بێڕەبتی باشە

تامی ئەو قسە زۆر خۆشە لە لام
ئەم دونیا خەوە و عەیشی ئیحتلام
زانا کە وەختێ جیهانی ناسی
دەس لە عەلاقەی بڕی بە ڕاسی
چون زانیی کە جێی موسافرەتە
بۆ وەتەن موحتاج بە تیجارەتە
عومریش سەرمایەی هەر نەفەرێکە
نەفەسیش هەریەک وەک گەوهەرێکە
گەر قازانج بکا ئەم تیجارەتە
عەیشێکی یەکجار بێنیهایەتە
وەگەر زەرەر کا شەقا و حیرمانە
پەنا بە لوتفی خودا لەمیانە
چون هەر نەفەسێ کە دێت و ئەڕوا
ئەتوانین لەفزێ تەواوکەین لەوا
ئەگەر زیکری بێ گەوهەرێ وایە
بۆ سبەی چاکتر لە گشت دنیایە
وەگەر ئەو نوتقە شەرعەن خرابە
پشکویەکە بۆ سبەی عەزابە
گەر موباحیش بێ بۆ ڕۆژی مەحشەر
وەک گڵمۆتیکە بێنەفع و زەرەر

فەرمووییە حەزرەت ئەترافی جەننەت
دەورە دراوە بە جەهد و میحنەت
ئاگریش دیسان دەورە دراوە
بە شەهەوات و مەیل و هەواوە
جاهیلیش دەستی عەقلی کۆتایە
زەننی وەک وەهمی پەپولە وایە
کە وەختێ بە شەو چرا ئەبینێ
بە دەورەدانی خۆی ئەسوتێنێ
مەعلوومە کە ئەو خۆسوتاندنە
سەبەبی وەهمی غەڵەت بردنە
وەها ئەزانێ ئەو هۆدە تەنیا
تاریکە وەرنە هەتاوە دنیا
ئەڵێ ئەو گرە کونی دیوارە
ڕوناکی ڕۆژی لێوە دیارە
مەیلی بە گەشی فەزای هەتاوە
هەر خۆی لێ ئەدا و دێتەوە دواوە
هەموو کەڕەتێ ئەڵێ دوبارە
ئەمپێکا بەڵکو دەرچم ئەمجارە
ئەم بەسەزمانە هەروا بە عەبەس
خۆی بە دەستی خۆی ئەکا بە قەقنەس

ئینسانیش هەروا شەوقی ئارەزوو
ئەبینێ و پەلاماری ئەدا زوو
کوێرە دەرکی ئەو نەفسە چلێسە
کە دوایی ئەو گڕە و بلێسە
بۆیە فەرموویە سیدالانام
علیە الف آلاف السلام
کەمەرم گرتون بۆ ئەوە ئێوە
نەکەونە گڕی پڕبلێسەوە
کەچی ئێوە هەر پەپوولە ئاسا
هەڵئەوەرنە ناو، ئاگر لە پەسا
زانا ئەمانە تەعەققول ئەکات
تا لە پڕ لەلای تەمەسسول ئەکات
بە پیرێژنی فەرتوت و کەوتوو
بێمیهر و سوبات قەبیح و بەدخوو
وەها لە وەزعی ڕقی هەڵئەسێ
فەرمووی تەڵاقی ئەدا سێ بە سێ
دڵ خاڵی ئەکا لە مەحەبەتی
دائەنێ کوڵی غەم و میحنەتی
هەوێی ئاخیرەت کە لێی تورابوو
لە بەر حوبی ئەم مەیلی گۆڕابوو

ئاشـــت ئـــەبێـــتەوە دێـــتەوە بـــۆلای
ئارایشـــت ئـــەدا ماڵـــێ لـــە مـــەولای
ئـــەمما تـــاقمێ عولـــوی هیممـــەتیـــان
قـــووەی پـــەروازی بـــازی غیـــرەتیـــان
ئـــەگاتـــە جێـــیە ســـەفینـــەی عوقـــول
لە مەوجـی حـەیـرەت دێـتە گێـژ و خـول
دنیـــا و ئـــاخیرەت ئـــەنێـــنە لاوە
ئەچن بە سـەر وەخـت عـەشـقی مـەولاوە
مـەشـهورن لـە نـاو ئـەهلـی ئـەم دنیـا
بـە ئـەهلـی عیرفـان یـا بـە ئـەولیـا

باسی ئەولیای کیرام

وەلـــی ســـاحبی ڕوتبـــەیـــە وایـــە
شـەهـەنشـای دنیـای لـە لا گـەدایـە
بـۆت مـەعلووم ئـەبێ ئابـەم میسـالە
کـە چـەنـد خـاوەنـی جـاە و جـەلالـە
سولـــتانێ جـارێ بینـی لـە جـێیـە
منالـــێ خـەریـک ماڵـە کـۆچێیـە
مـەلیـک وتـی بـەو تفلـە سێساڵـە
ئـەگـەر تـۆ بیـدەی بـە مـن ئـەو ماڵـە

منیش لەباتی ئەوە بێمنەت
ئەتدەمێ تاج و تەختی سەڵتەنەت
چوون داعی جاه و ئیستیلای نەبوو
لە ژێر ئەو سەودا بە جیددی دەرچوو
چوون ئەبێ بەشەر سەرف بکا عومرێ
ئەوجا داعیەی جاهی پێئەدرێ
بەزەیی هاتۆ شا بەو مناڵە
کە دڵ خۆش ئەکا بەو نەختە ماڵە
هەروا گەر وەلیش بڵێ بە شایە
ئەتدەمێ هەرچی لە شەءنمایە
بەو شەرتە کە تۆش تاجی سەڵتەنەت
لە جیاتی ئەوە بە منی بدەیت
مەعلووم مەلەکیش بەو موعاوەزە
وەک عەینی مناڵ تووڕە و عاجزە
وەلیش شەربەتی حیرەت نۆش کا
کە ئەو شا دڵی بە چی خۆش ئەکا
لەم تەمسیلە تۆ سەرسام مەمێنە
دووکەڵی ئینکار بە دڵ مەیەنە
وەلی کەسێکە دۆستی خودایە
بە دڵ موستەغنی لە ماسیوایە

دایـم تـەسـلیمی قـەبـزەی قـەزایـە
ئەو لە حـەق ڕازی و حـەق لـەو ڕەزایـە
گـەرچـی بـە جـەسـەد لـە نـا سـوتایە
بـە ڕۆح لـە جـەولـەی مـەلکوتایـە

سەرەتای باسی ئەولیا

هەرچەند ئەم بـەحسـە حـەققـی مـن نیـە
ئامـە عائیـدی ئـەهلـی مـەعنیـە
نەک مـن هـەر تـەنها لـە مـەعنا دوورم
هـەر تـەواو خـاتی و ئـەهلـی قوسـوورم
بـەلام ئیمـانم وایـە بـەوانـە
هـەرچـی دەرحـەقیـان وتـراوە وانـە
منـیش هـەرچێـکم بیسـتبێ وە یـا
دیبێـتم بـە خـەت باسـی ئـەولیـا
ئـەی نووسـم لێـرە هـەرچـی بـزانم
کـە موناسـیبە ئـەوەی بتـوانم
شایەد بـە بـەزلـی نـەقـدی هیممـەتیـان
بـە فـائیز بـوونم بـە بـەرەکـەتیـان
قەڵـەم بـێ بـەسـەر کاففـەی مـەعاسـیم
ڕوونـاک بێـتەوە دڵـەکـەی قاسـیم

بــە هــۆی نیشــانەی داخــی نیســبەتیــان
بــە عــەتــری گولــی بــاخی نیســبەتیــان
دڵ خۆش لەوەڕی مــەرتــەعــی هــۆش بــێ
دایــم دەمــاخی بــێئــاخیم خــۆش بــێ
بکــەومــە دوایــان بــەم نــەختــە زادە
بــۆ ســیاحەتــی ســاحەی ســەعــادە
زاهیرەن بێهــۆش مــەعنــەن خــەبــەردار
صــــــدورالأحرار قبــــــور الأســــــرار
بــەڵام شــا موحتــاج ئــەهلــی دنیایــە
دنیــایش لا وەلــی وەک ئــەمــە وایــە
گــەر شــەهریــارێ وەهــا پــەیــدابێ
ئوموور هەر لــە چنــگ شــەخســی خۆیــابێ
کــەسێــکیش تــەنیــا نانێــکی پــێبــێ
شەخسێ بێ هیچ کــەس نــەزانــێ کــێبــێ
بــۆ مــەواجهــەی شــای پــڕ مــەیمــەنــەت
ڕۆیینــی لــەبــۆ قــاپی ســەڵــتەنــەت
لــەوێ ســەگێــکی زەلامــی عــەجــوول
وەســتابێ مــەنعــی بکــا لــە دوخــوول
خێــرا نانــەکــەی بــۆ بخــا و بــەتــاو
لە چنگــی دەرچــێ بــە یــەک دوو هــەنگــاو

بگاتە حەوشی ئەمن و ڕەفاهی
لەوێش سەرکەوێ تا قەسری شاهی
ئیجازەی بدرێ بێ ڕەنج و میحنەت
بۆ تالاری خاس ئەرکی سەڵتەنەت
لەوێ کە نائیل بوو بە مولاقات
نەوازش کرا و (منصِب)ی بۆ هات
زۆری پێ نەچوو بە ئەمری سوڵتان
خرا ژێر دەسی ئومووری جیهان
جا قەت هیممەتی لا ئەکاتەوە
لەو لەتە نانە بیر بکاتەوە
بلێ کە هاتم نانێکم پێ بوو
چۆن دام بەو سەگە لە چنگم دەرچوو
هەروا لای ئەوە ئەهلی عیرفانە
دنیا سەراسەر یەک لەتە نانە
شەیتانیش سەگی قاپی خودایە
بۆ مەنعی دوخوول لەو دەرکەدایە
زەحمەتە لە گەڵ نانی جیهانا
ڕێ بدا سەرکەین بەو ئاستانا
ئەمما ئەوکەسە هیممەت بوڵەند بوو
دنیای بۆ خست و مەردانە دەرچوو

گەیشتە حەوشی کەوکەبەی شاهی
حەساری هۆش و دەرک و ئاگاهی
گوڵزاری ئەسرار باغی جەبەروت
لە بیری بردۆ زیندانی ناسوت
لەویشۆ لە بۆ مەقامی لاهوت
سەرکەوت بۆ سەراپەردەی مەلەکوت
نائیل بوو بە ئەوج مەسەندی ئەعلا
مەست بوو بە بادەی عەشقی تەجەللا
ڕوخسەتی درا لە سوفل و عولوا
بە تەجریدی ڕۆح لە جەسەد بڕوا
لە خەزنەی ئەسرار شاد بوو بە ئیدراک
جەواهیری ڕۆح ئەنبیا و ئەملاک
بە دنیا بە حەقق بە نانێ بە شا
گەیشتن نیسبەت هەر نییە حاشا

ئاگاداری

بـــەڵام تـــۆ وەهـــا مـــەزانـــە تـــەنیـــا
بـــە تـــەخلییـــەی دڵ لـــە حـــوبی دنیـــا
دەس بـــدا بـــۆ کـــەس ئـــەو مـــەقاماتـــە
مـــەورد بـــێ بـــۆ ئـــەو گشـــت کـــەڕاماتـــە
بـــەڵام گـــەر جـــامێ پـــڕبێ لـــە چڵـــکاو
بتـــەوێ بیکـــەی بـــە قـــاپی شـــەکـــراو
لـــە پـــاش ڕشـــتن و ششـــتنی نوێـــژی
ئـــەتـــوانی لـــەوا شـــەربـــەت بچێـــژی
تـــا زەرفـــی دڵـــیش تـــەخلییـــە نـــەکـــرێ
لـــە حـــوبی دنیـــا شستوشـــۆ نـــەدرێ
زەحمەت شەربەتـی مـەحـەبـەت بگـرێ
بـە عـەتـری شـوهود پـەروەردە بکـرێ
تـەحلییـەی بـێ بـە حوسـنی ڕەوشـت
کلیلـی خـەزنـەی فـەیـز بگرێـتە مشـت
واسـتەی وسـوول بـەو شـەئـن و پایـە
کـەماڵـی عیشـقی حـەق تـەعالایـە
خـۆ بـێ ناسـینیش مـومکین نـابێ قـەت
بۆکەس دەس بدا عیشـق و مـەحـەبـەت

ناسینیش بە بێئیدامە بە بیر
لە کەونا بەپێی تەعلیماتی پیر
موشکڵە بگا کەس بەو کەرەمە
مەگەر موراد بێ ئەویش زۆر کەمە
ئەویش تەربیەی پیری هەر ئەوێ
بێ پیر مەتڵەبی خۆی دەس ناکەوێ

چاو ڕۆشنی بۆ ڕێگای مەحەبەت

عادەتەن بەشەر پیر یا منالە
دڵی عاشقی حوسن و جەمالە
چون حوسنی ڕوخسار هەروەک گوڵی هەرد
یا پیری ئەیبا یا حەفتەیە دەرد
عاقڵ بە جوانی سیرەت موشتاقە
پەروانەی چرای حوسنی ئەخلاقە
لە خولقی پیس و خووی نامولایم
بە کوللی بەدڵ بێزارە دایم
هەتا گەر بڵێن ڕەئیسی لە شەرق
خوێنڕێژە و بەخیل توندە و کەللەشەق
میللەتی دایم برسی و ڕەجاڵن
شەو و ڕۆژ خەریک هەر دەسبەتاڵن

تالب بە زوولم و بە ناحەققی یە
تالانکەری گشت مالی خەلقی یە
عالەم لە دەسی بێزارە هەموو
بێ دینە و دەنی عەبووسە و بەدخوو
چەندە مەحرroومە لە کردەی چاکە
نیەتی سەد قات پیس و ناپاکە
وە یا گەر بلێین مەلیکی ئەفغان
شەخسێکە شەریف عالی و بە ویژدان
هێمنە و حەلیم بە دین و عاقڵ
ڕوو خۆش و بەشوش سەموح و عادڵ
میللەتی خۆشحاڵ لایق و شۆخن
دایم موستەریح گشت تێر و تۆخن
تا تەسەوورکەی عەفیف و پاکە
نییەتی لە گەڵ هەموو کەس چاکە
بێ تامەی کەرەم بەم و جەفای ئەو
ئەمت خۆش ئەوێ و قینت ئەبێ لەو
خۆ کەمالاتیش هەرچی مەوجوودە
ڕەشحەیە لە خولق خودای مەعبوودە
چوونی دەروازەی نەزەر لە ئەخلاق
سەبەبی قوربە بە سەففی عوششاق

ئـەوجـا بـەو نـەهجـا ئـەچـن کـە وتمـان
تـەفـەکـکـوری وورد لـە وەزعـی یـەزدان
پـاش تـەخلییـەی دڵ لـە حـوببی دنیـا
ئـەیکـەن بـە عـادەت لـە جێیە تـەنیـا
ئـەخوێـنین دەرسـی ڕەساڵـەی ئافـاق
تـەئلیفـی مـونیـف حـەزرەتـی خـەلـلاق
چونکـه مـەوزوعـی ناسـینی ئـەوە
مـەشـەڕڕەف ئـەبـن نـەتیجـە بـەوە
هـەروەک عـالمی عـاریف و عـالی
لـە فـەزل و عیلمـا نـەبـێ ئـەمسـالی
لـە هـەر فـەنێکا تـەئلـیفێ لایـق
بکـا پـڕ نوکتـە و مـەعنـا و حـەقـایق
جا هەرکـەس بـە پێی ئیسـتعدادی خـۆی
موتالعـەیـان گـەر دەس بـدا بـۆی
مـەبلـەغی عـیلم و غـەریـزەی زەکـای
ئـەو موسـەننیفـە مـەعلـووم ئـەبێ لای
تـا عـیلمێ لـەلای زیـاتر دەرکـەوێ
باشـتر لـە پێشـتر ئـەوی خـۆش ئـەوێ
موتالـەعـەش لـەم کـەونـەدا کـەم کـەم
بە تەرتیـب کۆگـای عیرفـان ئـەکا جـەم

عیرفانیش هەتا هوجوومکاتە دڵ
قازانی عیشقیش چاکتر دێتە کوڵ
خودا بە حەققی (خیرالخلیقە)
هەم بە شێرانی بێشەی تەریقە
بە بای وەشتی فەیز قیبلەکەی قیدەم
فەزا پڕ بکا فەیزانی کەرەم
نرکەی هەوری جود دەس بە بەخشین کا
ڕەهێڵەی عیرفان زەوی دڵ شین کا

سەبەبی وصول رزقنا الله اياه و القبول
بجاه حضرة الرسول

بەڵام بۆ وسوول بە ئەوجی ئەعلا
شەرتە (تَخَلُّق) بە ئەخلاق الله
چون گەر لە بەینی دووکەسا نسبەت
هەر نەبێ دۆستی مەحاڵە ئەڵبەت
قایمترینی ڕشتەی عەلاقە
لە بۆ مەحەببەت قوربی ئەخلاقە
عارفێ جارێ ڕێی کەوتە چۆڵێ
ڕوانی بازێک و قەلێ لە دۆڵێ
پێکو ئەوەستن پێکەوە ئەڕۆن
لە گەڵ یەک ئەنون دوو بە دوو ئەخۆن

بـــه دەوام بیـــری لـــێ کردنـــەوە
بـــۆچی لـــە یـــەکتـــر جیانابنـــەوە
ئـــاخۆ ئولفـــەتیـــان حیکمـــەتـــی چییـــە
خـــۆ ئیتتحـــادی نـــەوعیـــان نییـــە
کـە دیققـەتـی کـرد لـەم بـاز و قـەلـە
بینـی هـەریـەکـە پـێیـەکیـان شـەلـە
وتـی لـە بـەینـا ئیتتحـاد ئـەڵـبەت
لـە وەسـفا هۆیـە لـە بـۆ مـەحـەببـەت
لـە بـازو ئـەمجـا بـازدە بـۆ ئـەم لا
قـــــل و لله المثـــــل الأعـــــلا
دەفعەیـە فـەرمـووی ڕەسـوولی ئـەکـرەم
سێسەد خولـق هـەیـە بـۆ خـودای عالـەم
لـە گـەڵ ئیمانـا یـەکـێ لـەوانـە
لـە هـەرکـەسـا بـێ جێـگەی جینانـە
یـاری غـار فـەرمـووی لـەوانـە قوربـان
لـە نـەفسـی منـدا مـەوجـودە هیچیـان
لە جـوابی ئـەودا شـاهی دیـن فـەرمـووی
لـە نـەفسـی تـۆدا مـەوجـودە هـەمـووی
بۆیـە وەقـرەی گـرت سـرڕ لـە سینەیدا
شوهوود نـەقشـی بـەسـت لـە ئایینـەیدا

بێ سرڕ نەیفەرموو سەییدی وەسیق
گەر بکێشرایە ئیمانی سددیق
لەگەڵ ئیمانی ئەهلی ئەرز هەموو
هەر ئیمانی ئەو ڕاجیحتر ئەبوو
لەئەولیاشدا ئەکمەل ئەوانەن
دارای ئەو سرڕە و ئەو ڕەوشتانەن
بەڵام ئەم ڕێگە ڕێیەکی وایە
پایانی دووری و زەحمەتی نایە
چەن کەژی سەخت و بیابانی چۆڵ
چەن بادیەی کرک تن و شیوو دۆڵ
چەن بەحری بێ پەی لەو بەینەدایە
چەن ڕێی خەتەر و دڵ بە تەنیایە
هەرچەند حەقیقەت ڕێگەی وسولە
ئەمما جێی ترسی دڕندە و غولە
هەر زۆر موشکڵە بە تەنها دەرچون
لە ڕێی وا دور و پڕ بەڵا و تون تون
ڕێگەی سەر بڕ و ئاسان و ئەمین
لە گەڵ سەرکردەی قافڵەی یەقین
توند دەس گرتنە بەو حەڵقە کەوا
سلسلەی حەڵقە تا خاتەم ئەڕوا

بەیانی ئیستیعدادی بەشەر بۆ وصول بە ئیمانی شهودی وە ئیحتیاجی بەشەر بە وەسیلەی جەلبی فیوضاتی ئیلاهی

هەنگامی ئاهەنگ دەعوەتی ئەسرا
شەوی حوزور و خلعەتی کوبرا
لە دەمی زوهوور تەجەللای ئەکبەر
تەتویج بە شەئنی (مازاغ البصر)
بە دوچاوی سەر ڕەسوولی ئەکرەم
بینی زاتی پاک خەللاقی عالەم
جەماڵی کەوا ڕۆئیەتی فەرموو
دائیم لە دڵیا موتەجەللا بوو
ئاوێنەی سینەی سددیقی کامیل
چۆن پاک بوو لە گشت گەردی ڕەزائیل
ڕووی تەوەججوهی لە دڵی فەرموو
نائیل بە ڕوتبەی سددیقیەت بوو
بەو لوتفە حەزرەت کردی لەگەڵیا
ئەسرار وەقرەی گرت هەمووی لە دڵیا
لەویشۆ هەروا دەستە بە دەستە
تەودیع بە یەکتر کرا تا ئێستە
چۆن ئەگەر داینێی چەند ئاوێنەیەک
هەموو بێ حائل بەرابەر بە یەک

ڕۆژ گــەر بــە ئــەووەڵ تــەقابــل بکــا
ئەو نــووره یــەک یــەک بــە گشتی ئــەگا
دڵــیش لــە ئــەسڵا هــەر وەک ئاوێــنە
ســاف و بــێغــەش و پــاک و خاوێــنە
ئــەمما چــین چینــی پــەردەی ڕەزائیــل
بــۆ دەرکــی ئــەسرار بــوون بــە حائیــل
ڕەزائیلــیش چــون خــولقی شــەیتانــە
نیســـبەتـــی زۆره بـــەو ڕەوشـــتانە
دائــیم ئــەو دڵـــە هێـــلانەی ئــەوە
مــەئــوای کونــەبــوی وێــرانەی ئــەوە
ماڵێــکیش دوژمــن بیکــا بــە مــەئــوا
زەحمــەتــە ئیتــر دۆســتی تــێ بــڕوا
هــەتــا حاڵــی دڵ بــەو جــۆره وابــێ
زەحمــەت لــە سـڕی خــودا ئاگــا بــێ
خـــۆ ڕەزائیلـــیش دەردێ وەهانـــە
دەوای خـــارجی ســـاحەی ئیمکانـــە
مــەگــەر بــە دەوام ریــازەی شــاقە
حاســـڵ کــا بـــۆ دڵ شـــیفا و ئیفاقـــە
ئەویش بۆ نـەخۆش زەحمـەتـە بکـرێ
مــەگــەر داوێـــنی دوکتـــورێ بگـــرێ

دوکتـــوری ئـــەویـــش(عـــارف بـــالله)یـــە
بـــــە دەســــــــتوراتی دەوا ئاگایـــــــە
چون ئەووەڵ ئەویش هـەر وەک ئـەو بـووە
لـــە بـــەردەس زاتــــێ تـــرا دەرچـــووە
بـە پێـی مـەهـارە و تـەبابـەتـی خـۆی
ڕەزیلـە یـەک یـەک بـژار ئـەکـا بـۆی
هـــەر ڕەزیلـــەیـــەک لـــە دڵ دەربێـــنێ
فـــەزیلـــەیـــەکـــی لـــە جـێ ئـــەچێـــنێ
پـــەروەردەی ئـــەکـــا ئـــەو خولقـــە وەهـــا
ئـــەیگـــەیـــەنێـــتە حـــەددی ئینتیهـــا
کـــە ڕەگـــی ئـــەو گشـــت دەردە بـــڕاوە
بـــە کـــەماڵـــی خـــوی چاکـــە ڕازاوە
وا ئیتـــر ئیبلـــیس کـــاول بـــوو جێـــگەی
نیســـبەتـــی نـــەمـــا ســـەدکـــرا ڕێـــگەی
پاش سەیقەلی دڵ لـە ژەنگـی قـەسـوەت
وەسڵی بـە حـەددی ئینتیهـای سـەفـوەت
شێـخ ئـەو دەمـە ڕوی دڵـی تـێ‌ئـەکـا
تـەی مـەقامـاتی هـەمـوو پـێ‌ئـەکـا
لـە ئـەوەڵیشـۆ هـەتـا ئـەگاتـە
تــەی نیهایـــەتـــی ئـــەو مـــەقاماتـــە

دەستی ئیمدادی مورشدی ئەوێ
تا لە ڕیازە پەکی نەکەوێ
هەردەم بە شەهدی وەجدێکی تازە
لە بۆی خۆش ئەکا تاڵی ڕیازە
لە ئینعکاسی مورشدی خۆیان
حالاتی عەجیب ڕوو ئەدا بۆیان
بە ئیندراجی ڕوتبەی نیهایەت
لە سینەی شەخسی ساحێب بیدایەت
پایەی شوهود و مەقامی حوزور
کە ئەعلای گشتە بۆی ئەکا زوهور
بەعزێ لە تەکمیلْ ئێشتاکو دوورن
دارای مەقامی(کشف القبور)ن
ئەچنە سەر قەبر و حەواس سەد ئەکەن
دەرکی ئەحواڵی چاک و بەد ئەکەن
وەختێ حیجابات پەی بوو سەراسەر
مەقامات هەموو تەی بوو هەتا سەر
یەک لەحزە بە ڕۆح وەک سەیلی ئەملاک
گەشت ئەکەن هەموو ئەقتاری ئەفلاک
بە تەبەقاتی دۆزەخ و جەننەت
ئەگەڕێن بە بێ لەززەت و میحنەت

بێ خەو بە خزمەت پێغەمبەر ئەگەن
موتاڵەباتیان لە لا عەرز ئەکەن
موختەسەر قووەی بلێسەی ئەنوار
لەت ئەکا پەردەی عالەمی ئەسرار
هەر کەس ئینکاری ئەمەکا.ئەگەر
بڕوای بێ بە فەرمودەی پێغەمبەر
بۆ ئیسبات لە بۆی ئەخوێنمۆ منیش
هەر لە(بی یسمع)هەتا(بی یبطش)
زوبان لە شەرمی حاڵی بزرگان
مەرکەبی نوتقی لەنگە لە مەیدان
دەرگای ئیستیغنا گەر بێتو داخەن
بە زەڕڕە فەرقی شا و گەدا ناخەن
نیسبەت بە قەسری قوربی ئەعلایان
وەک سواڵەتێکە دنیا لەلایان
کەسێ لە مەیلی جەننەت بەری بێ
ئەبێ دنیا لای قوربەتی چی بێ
ئەوان بێ مەیلی باغی نەعیمن
عاشق جەمالی وەجهی کەریمن
فی المثل ئەگەر ئەنواعی تەعام
پوخت ولەزیز و خۆش بۆن و خۆش تام

لـە سـەر سـینی‌یـەک تـەرتیبی بـدرێ
ئەمجا شـەخسێکیش موخـەییەر بکـرێ
لـە بـەینـی ئـەوە و ڕەئیسـی شـارێ
نفـوزی تـەسـلیم بکـرێ بـە جـارێ
مەر نەفسی تەواو دەنـی و خـەسـیس بـێ
ریاسـەی نـەوێ و نـانی پێـویس بـێ
لـە وەزعـی ئـەوان عـەجـەب مـەمێـنە
دەرحـەقیـان تـەردیـد بـە دڵ مـەیـەنـە
ئـەوان عولـەمـای عـالی و ڕەببـانین
پێـوەبـوی داوی جیفـەی دنیـا نـین
بـە باڵـی هیممـەت خـارجی دنیـان
واریسـی عیلمـی فیرقـەی ئـەنبیـان
زەریـف حاڵـی بـە بـەم دوو کـەلیمـە
کـە چـەنـد پایـەیـان بـەرز و عـەزیمـە
بێ شـک حیکمـەتـی ئیرسـالی ڕەسـووڵ
لـە پـاش تـەبلیغـی ئـەحکـام و ئوسـوڵ
لـە بـۆ(افاضـه) و (استفاضـه)بـوو
دوا خۆیان بە مـان (تفـویض)یـان فـەرمـوو
چـۆن حـەق لـە کـەمـاڵ (تقـدس)ایـە
•عـەبـدیش لـە ئـەدنـای (تـدنس)ایـە

بێغایەت نیسبەت لە بەینا دوورە
بۆ جەلبی فویوز بەرزەخ زەroورە
دوا روسول ئەمان واستەی بەینن
یەعنی بەرزەخی ذوالجهتینن
لەولا موتتەسف بە خولقی حەقن
لەم لاوە لە سەر سورەتی خەلقن
نزیکن لە خولق بۆ (استفاضە)
بە خەلقیش ئەنجام ئەدەن (افاضە)
هەتا زەمانی مەهدی ئەمانە
ئەبێ هەر ببن وەعدەی خۆیانە
بەڵام ئەغلەبیان مەخفی و مەستوورن
دائیم موستەغریق تەجەللای نوورن
قیسمێ هەر ئەبێ مەجزوبی حەی بن
بەعزێ تر لەوان رجال الغیبن
لە کەونا لە لای خواوە مەئموورن
بە چەند (منصِب) و عەدەد مەشهوورن
سێسەد و پەنجا و پێنجە عەدەدیان
مەئیوسمان نەکا خوا لە مەدەدیان
لە وانە سێسەد هەر نوقەبایە
بەرەو ژوور لەوا چل نوجەبایە

گەرەتر لەوان ئەبدال حەوت کەسن
ئومەنائولـلا و عالی و ئەقدەسن
چواری تریشیان ئەوتادیان ناوە
چوار ڕوکنی عالەم بەوان وەستاوە
سێ کەسیش ئەفراد عالی جەنابن
لەناو دائیرەی (قطب الاقطاب)ن
(قطب الاقطاب) یش فەردێکی وایە
ڕەئیسی تەواو گشت ئەولیایە
ئەمە بۆ هەرکەس بوو بە مەرتەبە
بە غەوسی وەقتی خۆی مولەققەبە
لە بەرەکاتی ئەمانۆ، خودا
لە بەلای عامە مەخلوق لائەدا
دنیا لەمانە چۆڵ نابێ ساتێ
تا دەمی(یوم ینفخ)ئەگاتێ
بەعزێ زاهرن ئەهلی ئیرشادن
مەشغوولی سەیقەل قەلبی عیبادن
بە ماڵ و بە حاڵ بە ڕۆژ و بە شەو
خزمەت و کۆمەک ئەکەن بەم و بەو
بە دەنیان مەوقوف بۆ خزمەتی خەلق
ڕۆحیشیان واقف لە خزمەتی حەق

لەگەڵ کەماڵی ئەدەب و ئیخلاس
هەرکەس بناسێ تەبیبی حەقناس
توند بە دڵ ڕشتەی مەحەببەت بگرێ
سەعادەت ئەبا ئەو ڕۆژە ئەمرێ
وەفقی(المرء مع من احب)
شاد ئەبێ سبەی بە علوی (منصِب)
ساخوا تۆبیو زولجەلالی خۆت
بە عەزەمەت و لا یەزالی خۆت
وەها بڕێژە لە هەوری ئیحسان
بە سەر دێمی دڵ بارانی عیرفان
کە باغی هیوام بۆ بێنێتە بەر
چەشمەی خۆش‌بەختیم بۆ بخاتە سەر

بەیانی فائیدەی سلوک و پەیڕەوی
ئادابی تەریقە

ئەمجا براکەم ئەمەش بزانە
کە سوودی گەورەی تەریقە دووانە
ئەووەڵ تا دڵت بە بۆتەی تەوحید
پاک بێتۆ لە ژەنگ تەقلید و تەردید
دوهەم تا ئەعماڵ هەرچیت بۆکریا
ئەویش خاوێن بێ لە عوجب و ڕیا

چون ئەبێ لە بای خەتەرەو تەردید
موحافزەکەی فانۆسی تەقلید
بەڵام خورشیدی شوهود کە دەرکەوت
بێباکی لە بای بەڵای چرا نەوت
لە حینی حوزور شای بە حەمییەت
کوا مەجالی ڕوو بۆلای ڕەعییەت
بە ئینسان ئەکا ئەو عیبادەتە
کە نرخی موڵکی گشت سەعادەتە

بەیانی ئەمە کە تەریقەکان هەموو حەقن بەڵام
لە سوود و نزیکیانا دارای فەرقن

لە بەحری فەیزی ڕەسول اللەوە
شەتتی تەرایق ئیجرا کراوە
هەریەک لە یاران گورج بە دەس و برد
لەو بەحری فەیزە نەهرێکی هەڵکرد
بۆ سەر مەزرەعەی قولوبی عیباد
ئاودێری چەمەن سەربەرزی میعاد
لەوانیش هەریەک بە چەند فروعێ
جۆگەی لێبووە بۆچەند زروعێ
هەر فەرعێ لەوان تەریقەیەکە
تەسمیەی بەناو سەر حەڵقەیەکە

وەک نـەقشـبندی و قـادری و چـەشـتی
کـوبرەوی و بـاقی تـەرایـق گشـتی
هـەمویـان لـوببی شـەرعـی ئـەنـوەرن
ڕەوشـتی گـەورەی فـەخـری بـەشـەرن
ئـەممـا تـەریقـەی عـالی نـەقشـبەنـد
بـە بـێ‌ڕیـازە و بـێ‌کـەمـەنـد و بـەنـد
لـەوان نزیکتـر لـە هـەمـوش ئـەسـبەق
موسڵـی عـەبـدە بـە حـەزرەتـی حـەق
چون ئەخلاق بـەسـتەی ڕوشـتەی قولـوبن
قولـوبیش شـەیـدای خـولقی مـەحبـوبن
لە پێـش و کـەم کـەم بـە حـوببی خۆیـان
تفلّـی دڵ بـەخێـو ئـەکـەن لـە بۆیـان
هەر دەرسی عیشقی خـۆی پـێ ئـەخوێـنێ
تـا فـەننـی فـەنـای لـە بـۆ ئـەنوێـنێ
یـەعنـی بـۆ هـەرلا نـەزەر کـا موریـد
ئـەبیـنێ سـورەت میسـالی مورشـید
لـە تـەوەجـوهی مورشـید ۆ گـاه گـاه
ئـەبیسـێ لـە دڵ الله . الله
گـەر دەوام بکـا ئـەو زیکـرە جـار جـار
ڕوتبـەی ئـەچێـتە سـلطان الأذکـار

یـەعنـی لـە تـەاو زەڕڕاتـی وجـوود
ئـەبیسـێ زیکـری حـەزرەتـی مـەعبـوود
کـە لـە فـەنـای پیـر گـەیشـت بـە پایـە
نۆبـەی دەرسـی عیشـق رسـول اللە یـە
چونکـە نیسـبەتـێ وا پـەیـدا ئـەکـات
کـە بـە ئیبتـدای عیشـقی ئـەو بگـات
بـە ئیلقـای درووس (تلمیـذ)ی قـەلبـی
ئـەبـا بـۆ ڕوتبـەی (فـەنـا فـی النبـی)
ئـەبینـێ نـەزەر لـە هـەر شـتێ پـاک
بکـا سـوورەتـی میسـالی لـەولاک
کـە گـەییـە پایـەی (فـەنـا فـی الرسـول)
(مرشـح) ئـەبـێ بـە ڕوتبـەی وسـول
یـانێ بـۆ کـەسبی مـەحـەبـەتـی حـەق
لادانـی ڕوی دڵ لـە جـەمیعـی خـەلـق
بـە تـەوفیقـی حـەق تـەربیـەی پیـران
ئـەوا گـەیـانی بـە وەسڵـی عیرفـان
کۆمـەکـی مورشـید لـەم جێـدا حـەتمـە
وەک شەمـس ئـەفـەرمـوی علیـە الرحمـە
لە مەزلەقەی سـەخـت (فـەنـا فـی اللە) دا
هۆشـیـبـێ موریـد نـەیـە بـە لادا

هەرچەند تەواو بێ مورید لە دەرکا
بێ مورشید زەحمەت ئەو ڕێگە دەرکا
لەولای فەناوە فەنای فەنایە
یەعنی لە فەنای خۆی بێئاگایە
ئەمجا رجوعی قەهقەری ئەکات
هەتا بە (بەقا باللە)ی ئەگات
لەو بەینەدا چەند موراقەباتە
تەعلیمی دەستوور نەفی و ئیسباتە
وەک موراقبەی (معی و صمدی)
یا (اقربیه) لە گەڵ(احدی)
پاش موراقبەی ئەسما و سیفات
نۆبەی دێ تەعلیم موراقبەی زات
مەقاماتی ئەم فیرقەی کیرامە
مەجمووعی ئەڵێن هەژدە مەقامە
شمس الاشرافی عالی دەرەجات
فەرمویە ئەووەڵ کەشف و کەرامات
وارداتی غەیب هەم موشاهەدات
قووەی ئیدراکی بۆ موعایەنات
تەلوین و تەمکین نزول و ئافەت
بەهرە و فەوائید عالەمی قوربەت

شــــوهوده و فــــەنـــا (فنــــاء الفنــــا)
بـــەقايـــە و لـــە گـــەڵ (بقـــاء البقـــا)
فـــەوقـــی دەرەجـــات نـــورِ الانـــواره
ئـــەعـــلا دەرەجـــەی شێـــخی كوببـــاره
تـــا نورالانـــــوار لازمـــــە مورشـــــید
دەس بـــەردار نـــەبـیّ لـــە حاڵـــی موریـــد
كـــە بـــەو مـــەقامـــە زانـــی واسڵـــە
مورشـــــیدی نـــاویّ خۆیشـــــی كامڵـــە
تـا مورشـید ڕوتبـەی بـەو جێـگە نـەگـات
ئـەڵێـن خـەتـەره بـا ئیرشـاد نـەكـات
ئیبتكـــاری حاڵـــی ئـــەم بزرگانـــە
ڕەشـــە بـــای گوڵـــی چـــرای ئیمانـــە
تێـــكەڵـــی و تـــەركـــی ئـــەدەب و ويقـــار
حيجابـــە و ســـەبـــەب بـــۆ دەردی ئینكـــار
مـــەر هـــەر كليلـــی ئـــەدەب و حـــەيـــا
هـــەڵـــگریّ قـــاپی فـــەيـــزی ئـــەوليـــا
هۆی ســروەی ســەبـای لوتفيـان ئـەدەبـە
واســيتەی جۆشـــی عـــەتفيـان ئـــەدەبـــە
ســـەبـــەبـی فـــەوزی فـــەيزيـان ئـــەدەبـــە
جـــالبی مـــەيلـــی بـــەرزيـــان ئـــەدەبـــە

مــەدەدیـــان ناگـــا بـــە بـــێ ئـــەدەبـــان
ســا خـــوا نـــەمانکـــا بـــە بـــێ ئـــەدەبـــان
ناســـینیان لـــە بـــۆ دنیـــا پـــەرستان
مـەنعـە وەک جـەمعـی تـەمـوز و زسـتان
بـــەڵام لـــەم عـــەســری (شرالاعصـــار)ە
مـودەعـی زۆرە و کـەم ئـەهلـی کـارە
هـەرخۆیـان ئـەغلـەب دارای ڕەزیلـەن
کـەی ئیتـر لـە بـۆ خـەلاس وەسـیلەن
بێ کەسب و سلوک بەعزێ لـە جێـی خـۆی
شێـخی بـە ئیرسـی دەسـی داوە بـۆی
زاهیرەن لـەفـزەن پێـی ئـەڵێـن مورشـید
(والله علـــــی معنـــــاه شـــــهید)
تـــەریقـــە عـــیلمێ گـــەورە و گرانـــە
ڕێـگەی کـەم کـەسێ پـڕ هونـەرانـە
جیـانیـیـە لـە شـەرع تـەریقـەت هیچـی
گـەر لایـدا ئیتـر تـەریقـەتـی چـی
ئیسـتە ئـەم عیلمـە شـەریفـە خاسـە
مـەلعـەبـەی زومـرەی (عـوام النـاس)ە
وەک نـەیشـی‌زانـی جاهیـل نـەیپرسـی
کـە وەرنـاگیرێ عـیلم بـە ئیرسـی

کەسێ لە خوێندن وەختی خاڵی‌یە
لە عیلمی باوکی چی لێ حاڵی‌یە
درەخت نەنێت و خەیاڵی بەری
تێری لێ‌ئەخوا ئەی خاک بە سەری
لای ئەهلی عولوم خوسوس ئەوانە
کە دین لە لایان ڕۆحی ڕەوانە
مەعلوومە لایق بە ئیرشاد کامە
کێ دارای بەرزی ڕوتبە و مەقامە
بە عەزمی سابت بە نییەتی ڕاس
لە گەڵ کەماڵی ئەدەب و ئیخلاس
ئەچنە حوزوری تا مەنجەڵی دڵ
بۆیان بە فەیزی سینە بێتە کوڵ
موریدیان ئەغلەب یا عولەمایە
یا عەوامێکی ژیر و دانایە
جا گەر ئەزانی دڵت نەخۆشە
نەجاتت لە دەس مەرەز پێ خۆشە
ڕێگەی بیارە ناشێ نەزانی
توند بگری داوێن عوسمانی سانی
بێ‌شک دوکتووری دەردی دڵ ئەوە
مەحەللی حەللی هەر موشکڵ ئەوە

دەواداری گشـــــت دەردە دارانــــــە
مــەرجــەعــی ئــەربــاب دڵ بێــدارانە
بە ڕۆژ و بــە شــەو مــەحـزی ڕەزای حـەق
دەریغــی ناکــا لــە خزمــەتــی خــەلــق
نــەقــدی کــەمــاڵات مــەعــاریفی گشــت
لــەگــەڵ فــەزائیــل هــەمــوو گرتــە مشــت
یوســفی میســری حوســنی ئــەخلاقــە
مــەزهــەری سـیفات خــودای خــەللاقــە
سوڵــتانی مــەسـنەد ئیقلیمــی ئیرشــاد
لوقمــانی چــارەی قولــوبی عیبــاد
مــەحبــوبی تــەواو ئــەولیــای کیــڕام
نــائیبی حـــەزرەت ســـیدالانام
شــاهی بــە تــەمکین موڵــکی مــەعــانی
جــێداری شــاه و غــەوســی گــەیلانــی
دارای خــەزائــین گــەنجــی کــەڕامــات
(واصل) بــە ئــەقسای ڕوتبــە و مــەقامــات
واســیتەی وســول ســالیک لــە ناســوت
بــە ئــەعــلا ئــەوجــی مــەقــامی لاهــوت
وەک شــاهی جــەیلــی و فــاروقی ئــەحمــەد
قــوتبی ڕەبیــانی سوڵــتانی ســیرهەنــد

دەرچوو لـە سـارای پـوختی حـەوتـەمین
لێـی نـەنیشـت گـەردێ لـە گـردەنشین
لـــە خێــمەی تـــەكمیـــل دەوائیرگشـــتی
بـون بـە یـەك نگین چونـە ئـەنگوشـتی
لە چەند بـەدری بـورج سـەمـای ئـەنـوارۆ
لە چەنـد غـەوواسـی بـەحـری ئـەسـرارۆ
بـــەرلـــە زوهـــوری مـــوژدە دراوە
كـــە قوتبییـــەتـــی بـــۆ دانـــراوە
بـــۆ ئـــەوەی جۆیـــای نـــوری یـــەقینـــە
وجـــودی میشـــكات ســـڕاجی‌دینـــە
تـــووتی نـــەیســـتان قـــەنـــدی هیدایـــەت
قومریـــانی بـــاغ دەرك و دیرایـــەت
پـــەروانـــەی چـــرای جـــەماڵـــی ئـــەون
پابـــەنـــدی شـــەهـــدی كـــەماڵـــی ئـــەون
تانەی تەعـەسسـوب دیـدەی بـەسـیرەت
گـەربـێ بـە پـەردەی عینـاد چ حیـرەت
خـۆ كوێـری زكمـاك جـەهلـیش یـەقینـە
نـــابینێ چـــی جـــوان چـــی ناشـــیرینە
دیـدەی دانـایی پـڕ سـورمەی ئینسـاف
نـــاتوانێ بـــە حـــەق نـــەكـــا ئیعتیـــراف

خـــودا بـــە جـــاهی ئـــەم زاتـــە کـــەوا
لـــە دەردی قـــەســـوەت دڵ ئـــەکـــا دەوا
پێـم کـەرەم فـەرمـوو هـەرچـی مـەرامـە
هەر چـی هـۆی خۆشـی بـۆ هـەردوولامـە
دڵ مونـەووەر کـە بـە نـوور مـەعریفـەت
لە پاشی سەفـوەت لـە دەریـای ڕەحمـەت
غایـە مـەحـەبـەت فـی بـەسـیرەتـە
حوســنی خاتیمـــە و هـــەم عافیـــەتـــە

وەڵامی ڕەخنەگرەکان لە دین پەروەری گرۆی پێشینان

والـەبـۆ مـونسـیف حـەلـلی موشـکڵ بـوو
دەوای دەردەکـە دەرجـی مـوسـهیل بـوو
کـە پـاکی کـردۆ بـە دەسـڕەی بورهـان
دوکـەڵـی شیشـەی گڕسـۆزی ئیمـان
لـە بـەر مـەشـعەلـەی زەریـف ئـەبینێ
کـێ وەک پـەپولـە خـۆی ئـەسووتێنێ
یـا کـێ بـە داوی عـەلاقـەی جیهـان
گیرئەبێ و نەڕۆیشت بـۆ گـەشـتی جینـان
(تفضـیل)ی ئاسـن لاسـیک و بـەنـزین
بـە سـەر کونـوزی جـەواهیـری دیـن

لەو کەسانەوەن جاهیل بە دینن
دڵچۆڵی نووری چرای ئایینن
ئەوەندە لە حەق دوور و بێفکرن
بە سەنعەت بە دین بەهانە ئەگرن
خۆیان چل ساڵە دینیان بەرداوە
بە تەمای ئەوە نەکەونە دواوە
کوا پیشەیەکیان کە پێی پێش کەون
ئەونە لە دووتۆی پەستی نەخەون
بەم ماوە حەتتا یەک نووکە دەرزی
بە پیشەی دەرزیش نەگەینە بەرزی
ئەربابی سەنعەت وەک ئەوانە نین
ئیستیهزا بکەن بە مەزهەب و دین
ئەغلەب هەر پیشە و زانستی خۆیان
بو بە ئەسبابی ئیعتراف بۆیان
بە حەقیقەت وراستی ئەم دینە
کەوا ناسخی هەموو ئایینە
یەکێ لە خەبیر عیلمی نەباتات
لەو عیلمە تەواو بە پایە ئەگات
بەو فەننە حاڵی ئەبێ لە هەرکوێ
گیا دەربێ بەجووت نێر و مێ ئەڕوێ

قورئـــان ئـــەکـــاتۆ بـــۆ باســـی ســـەوزی
لـــە ســـورەی(یـــس) سُـبحَانَ الَّـذِی
خَلَـــــقَ الأزوَاجَ كُلَّهَـــــا مِمَّـــــا
تُنبِـــتُ الأرضُ)ئـــەبینـــی و لـــەمـــا
فکـــرێ ئـــەکـــاتۆ ئـــەڵـــێ کـــە وایـــە
قورئـــان بـــێ‌گومـــان کـــەلامـــی خوایـــە
چونکـــە ئـــەو دەمـــە قورئـــان هـــاتووە
عیلمـــی نـــەباتـــات ناویشـــی نـــەبـــووە
یـــەکێـــکی تـــریش بـــە میکرۆســـکۆب
لـــە جـــێ‌دەمـــی ســـەگ ئـــەبینـــێ میکـــرۆب
لـــە دەوا هـــەرچـــی کـــە فکـــری بۆچـــوو
لـــەو جـــێ‌دەمـــەی داو عیلاجـــی نـــەبـــوو
لـــە پاشـــا زانـــی هـــەر گـــڵ و ئـــاوە
کـــە چـــاری ئـــەوی پـــێ‌سپێـــرراوە
هـــەروا ئـــەجنـــەبـــی لـــە ئـــەربـــابی فـــەن
زۆریـــان ئیعتـــراف بـــەم دینـــە ئـــەکـــەن
بـــەڵام چـــون ئـــەمـــان لـــە زانســـت دوورن
بـــە فـــەنـــن و دینـــی ئـــەوان مـــەغـــروورن
بـــێ‌ئـــەمـــەی کـــە هـــیچ نـــەقســـێ ببیـــنن
دائـــیم خـــەریکـــی تـــەنقیـــدی دیـــنن

تێکەڵی زبڵی نەفس و هەوا بوون
کە قەڵسی گوڵزار قانوونی خوا بوون
سەنایەع هەرچی دروست کراوە
ئەڵبەت لە مادە تەرتیب دراوە
مادەش گەرهی پەست یا هی بەرزی‌یە
لە کارگای خەلقی خوا بەدەر نییە
مادە ئەگەر خۆی دروست نەئەکرا
سەنایع هەرگیز ناوی نەئەبرا
خوا ئەبێ ئەسباب هەموو تەرتیب کا
سەعاتچی ئەوجا سەعات تەرکیب کا
بەرق و تەییارە و هەرچی سەنعەتە
لە ڕەبت و وەسلا هەروەک ساعەتە
ئەو زەکاش کە ڕێی سەنعەتیان پێبرد
چۆنیان دەسکەوت و کێ دروستی کرد
هەموو هەر خەلقی خودان تەواوی
چ بە سەر یەکۆ چ بە بڵاوی
مەخسوس مەرکەبی بەرریە و هەوا
ناویان بە خەلقی خۆی ئەبا خودا
(خلقنا لهم)تا (ما یرکبون)
وەختێ نازڵ بوو ئەمان هەر نەبوون

غــەرەز ئێــخباری قورئانــە کــە خــوا
خەلـق ئـەکـا مـەرکـەب بـەرپیـە و هـەوا
وەرنە گەر نـەفسـە و گـەر کـردەی دەسـە
هەموو هـەر خـەلقـی خـودای ئـەقـدەسـە
ئیستەش لە دوتـای شـایەنـی سـەنعـەت
وا بــە هــەواوە (تــای)بــە مــەنفــەعــەت
ئــەتــۆم کــە وەخــتێ ســەدا هــەڵبێــنێ
چــەنــد بــاغی نــەوبــەر لــە ڕیشــە دێــنێ
چەند تازە غونچـەی گوڵشـەنـی حـەیـات
لە نەسیمی سـوبح تـەنـەففـوس ئـەکـات
یــا بــێهونــەران بــە دایمــە گــوێ
ئــەکــەن بــە وەقفــی ئیخبــاری ڕادوێ
بــێتـەمـای نـەفـع و ترسـی مـەزەڕڕەت
بیریـان بـە ئیخبـار دا بـە یـەک کـەڕەت
لە بـەر فـەنتـازی و هـۆی تـەجـەممـولات
بـە سـەبـەب هـەوای زۆر بـە دەسـەڵات
چەند گەنجی بێدەس بە حەیـات موشـتاق
ســەری نایــەوە بــە دەردی مــەراق
چوون گەر حوکمی شەرع ڕیعایەت ئـەکـرا
حـەققـی خـاوەن حـەق بـە باشـی ئـەدرا

چارشێوی شێوەی عیففەت و حورمەت
بمایە لە سەر ڕوی شەرمی ئافرەت
نە سەروەت مەیلی بەش بوونی ئەکرا
نە ناوی ڕەفعی ئیزدواج ئەبرا
پایەی سەنایع گەییە مەرکەزێ
دووەل لە یەکتر گشتی ئەلەرزێ
هەرسەنایع بوکە بو بە ئەسباب
نیفاقی بەین و(ظهور)ی ئەحزاب
نابینی ئەمڕۆ لە شار و لادێ
دوو کەس لەگەڵ یەک مەحەببەتی بێ
خۆزگە هەر سەنعەت ناوی نەبوایە
شایەد ئیتیفاق وەک خۆی بمایە
چونکە یەکیەتی بەین و مەحەببەت
سیححەتە لە بۆ ڕۆحی مەملەکەت
بەڵام خەتەری دەردی ئەم عەسرە
شیفای لە(خرق العادە)دا حەسرە
فەرموودەی حەزرەت هەموو بەدیهات
لە شار و بازاڕ قەسەبە و دێهات
هەڵگیرا حەیا و دین و ئەمانەت
بوو بە بێشەرمی و خەتا و خەیانەت

دوکەڵی دەجاڵ ئەوا هاتەدی
یانێ هەمووکەس بە چاوی خۆی دی
لە عەسری ئەویش ڕیوایەت وایە
نان و ئاو لە ژێر دەستی ئەوایە
بە وەفقی حەدیس هەتا لە دنیا
بمێنێ ناوی خالقی تەنیا
جەهان هەروەک خۆی باقی ئەمێنێ
تێکچوونی نابێ و زەرەر نایەنێ
کە نەما ناوی خەللاقی ئەکبەر
لە ئەرزا ئەوجا تێکئەچێ یەکسەر
وا ئیستە زۆرن باوکی موسوڵمان
تەنها شەرەفە و ناموس قەسەمیان
نە قەت لە زاهیر نە لە پەنهانا
ناوی خوا نایە بە زوبانیانا
فەوتاوی سوغرەی باری ئیبلیسن
خنکاوی بیری بیری زۆر پیسن
خودا لەم دەردە لە دڵ کارییە
کە لە عالەما ئیستە سارییە
بمانپارێزە و حیفزمان بفەرموو
ئێمەیش و باقی موسوڵمان هەموو

جـا تـۆیش کـە خـالق بـە خـوا بزانـی
بـڕوات‌بـێ بـە گشـت پێـغەمبـەرانـی
بزانـی هـەرچـی فـەرمـووە ڕاسـە
پـەیـڕەوی ئـەمـری مایـەی خـەلاسـە
دنیـایش هـەروەکـوو پـڕ لـە مـەلالـە
(سـریع الفنـا)و ڕوو لـە زەوالـە
بـیش‌زانـی سـزای ئـەهلـی جنایـەت
سوتانێـکە بـێ‌دوایـی و نیهایـەت
نـە ئـەژیـن لـە نـاو ئـەوا نـە ئـەمـرن
نە سـەبـریش لـە ژێـر عـەزابا ئـەگـرن
وەیـا ئـەوانـە ئـەهلـی تاعـەتـن
دڵخۆشـی شـاری خۆشـی جـەنـنـەتـن
بـاغی پڕلـە گـوڵ لـە حـور و غیلمـان
لـە قـەسـری عـالی و تـالار و ئـەیـوان
بـە دائـیم هـەر لـەم لـەززەتـا ئـەژیـن
لـە کـۆچ و پیـری و دەرد و غـەم ئـەمـین
گیـرام ئـەم دنیـا بـەم گشـت دەردەوە
بـەم هـەمـوو بـەلا و ئـاهی سـەردەوە
جەواهیرات بێ و تۆش موددەی سـەد سـاڵ
شـابی و تیـا بـژی دڵخـۆش و خۆشـحاڵ

بەهەشتیش بلێـن هـەر بـەرد و خـاک بـێ
بەڵام ئەهلەکەی لـە حـەسـرەت پـاک بـێ
هــەمیشــە بــژین مردنیــان نــەبــێ
خــەمــی بــە دۆزەخ بردنیــان نــەبــێ
لــەخــۆت ئــەپرســم پێــم بڵــێ کاکــە
خــەریکــی کــاری کــاملا بــی چاکــە
ئیتــر پێشــینان بــە نــووری بــڕوا
لــە نــەزەریانــا مــەعلومبــوو کــەوا
بەشەر بە چـوار هێـز مـەزجـە بـێ‌گومـان
مەلەکی و دێـوی و سـەبـوعی و حـەیـوان
بــە حــەیوانیــەت قــەیدیکــە لــەلات
ئەو هێـزە کـە بـەو ئـەخـەوێ و ئـەخـوات
ئــەگــەر بینیشــت ئــەکــوژی و ئــەبــڕی
ڕێــگری ئــەکــا و ســکی خــەلــق ئــەدڕی
ڕەحمــی بــە حاڵــی ئــەم و ئــەو نیــە
ئــەوەش قــووەتــی دەڕەنــدەگیــە
یــا پێــتەوە دی فیــڵ و تــەڵــەکــە
سـەیـرت کـرد ئیشــی زۆری کـەڵـەکـە
بــە قومــار بــازی و مــەکــرە ژیــانی
بــەویشــە ئــەڵێــن هێــزی شــەیتــانی

وەیـا ئـەگـەر دیـت هێـمنە و ئـەمـین
ڕاسـتە و بـەحـەیـا ڕوخۆشـە و بـەدیـن
(کـــریم النفســـە)و عاقڵــە و زەکـــی
بەم فەزڵەش ئـەڵێـن قـووەی مـەلـەکـی
جـا دەسـتی مـەیلـت بـۆ هـەر کـامی بـرد
سـەرفـی هیممـەتـت زیـاتر لـەوا کـرد
بـاقیتـر بـەلای نـەقسـی دێـتەڕێ
قـووەتـی ئـەمـی پـێ زیـاتر ئـەبـێ
ئـەتـوانێ بـەشـەر گـەر سـەعـی بکـات
سـیانی دەرخـواردی یـەکێـکیان بـدات
ئەمجـارە عـەینـەن ئـەبـێ بـەیـەک دێـو
مـەعناکـەی وەیـا بـە خوگێـکی کێـو
یـاخۆ ئـەو مـەعنـا عـالی سروشـتە
بـە عـەینیـی ئـەبـێ بـە یـەک فریشـتە
لـە دنیـا بـەشـەر بـە ڕەنـگ یـەکێـکن
بـە مـەعنـا هـەریـەک جـۆرە شتێـکن
ئەمما وەختێ سوور سـەدای (بعـث)ی بـێ
سورەت گشـت بـە دوای مـەعناکـەیـا دێ
یـەعنـی ئـەو مـەعنـا هـەر نـەوعێ بـبێ
ڕەنـگ و شکڵیشـی سـەر ئـەوە ئـەچـێ

بۆیە پێغەمبەر فەرمووی لە مەحشەر
هەر یەک بە جۆرێ ڕێ ئەگرێتەبەر
بەعزێ وەک مەلەک بە عیززەت و ناز
قسمێ وەک مەیمون بڕێ وەک بەراز
ئیتر مەلەک و شەیتان و حەیوان
پەستی و تەرەقی نیە بۆ ئەوان
نە گرۆی مەلەک تەنەززول ئەکەن
نە حەیوان و دێو بە پایە ئەگەن
چونکە هەر یەکە یەک هێزی هەیە
تەنها گیرۆدەی ئەو یەک هێزەیە
بەڵام چون بەشەر مەمزوجە لە گشت
هێزی هەر چواری گرتوتە ناو مشت
ئەتوانێ هێندە تەنەززول بکات
تا بە مەنزەڵەی شەیتانی ئەگات
دیسان ئەتوانێ هێندە سەرکەوێ
مەلەکیش ڕوتبەی وای دەس نەکەوێ
ئیتر تەڵەبەی حەزم و مەتانەت
بە زەکای بڕوا و سەعی و دیانەت
بە جددی لە(کُلیە)ی عیبادەت
بۆ کەسبی پایەی بەرزی سەعادەت

بە کەم خـواردن و کـەم خـەوی و نۆشـین
بــە کــەمــی پۆشــین بــە زۆر تێکۆشــین
شەهادەیان سەند لـە (فضـل)ی بـێ‌چـوون
کـە وا لــە هــەر ســێ (طبـایع) دەرچـوون
نــەتیجــە پایــەی بــەرزی ئــەم فیرقــە
(علیــین)ە یــا مــەقعــەدی(صــدقە)
ئــەوانــەش چاویــان لــەم گرۆیــە کــرد
گــۆی ســەعــادەتیــان لــە مــەیانــا بــرد
دنیایــان تــەنیــا بــۆ ئــەوە ناســی
کـە خواپــەرەســتی تیـا کـەن بـە ڕاســی
ئــارەقــی کۆشــش بــۆ دیــن بڕێــژن
داری پربــــەری تاعـــــەت بنێـــژن
تـا سبەی بگـەن بـە کـەڵـک و بـەری
بـــە لـــوتفی خـــودا بخـــۆن ســـەمـــەری
بـــە تانـــە عـــاجز نـــەبـــوون و دڵ ڕەنـــج
هەر سوور بوون لە سەر دەرهێـنانی گـەنـج
وەک دەربـەس نـەبـوون کـە لۆمـە کـران
بــۆ حاڵــی لۆمــەکــەرانــیش گریــان
کـەوا بـەم نـەختـە عـومرە مـەغـروورن
لاڕێ و بــــێبــــڕوا و غــــافڵ و دوورن

بێغەمن لەوە کردەوەی خۆیان
نەتیجە ئەبی بە حەسرەت بۆیان
ئەمە کافی‌یە بۆ هەرکەس کەوا
بە ڕێگەی ڕاسی ئینسافا بڕوا
ئەوانەش ئەڵێن هەرچی کە بۆمان
دەس بدا ئەیکەین بە مەیلی خۆمان
قەت گوێ بۆ قسەی فیرقەی ئەنبیا
ناگری هەتا ماوین لە دنیا
بێشک میسالی حاڵی ئەوانە
بە کۆمەڵێکی نەخۆش بزانە
هەریەک بە دەردێ خەتەری گران
کەوتبێ و خەستە و کز و ناتەوان
ئینجا دوکتورێ ماهیر و حازیق
زەنگین و بێباک بە ڕەحم و لایق
بەزەیی بێتۆ بەوانە کەوا
نەتیجەی دەردیان بۆ مردن ئەڕوا
پاش ئەوە زانی مەرەزیان چیە
بێدەوا و پارێز عیلاجیان نیە
لە جێی بەرزۆ ڕوویان تێبکا
بە جۆرێ کە وا هەمووی تێبگا

بڵـــێ چـــاری تـــۆ فـــڵان دەوایـــە
فـــڵان شـــت مـــەخـــۆ دەردت لـــەوایـــە
بەم نەوعـە یـەک یـەک بڵـێ بـە گشتی
دەواو دەردی خـــۆی بخاتـــە مشـــتی
لـــە ئیرشـــاداتم ئـــەگـــەر دەرنـــەچـــن
زۆری پـــێ نـــاچێ کـــە ڕزگـــار ئـــەبـــن
دێـــتەوە بـــەرتـــان هێـــز و لـــەشـــی ســـاغ
ئـــەکـــەونـــە ســـەر نیشـــات و دەمـــاغ
وەگـــەرنـــە دەردی ئێـــوە خـــەتـــەرە
چارتـــان لـــە دەســـتی ئیمکـــان بـــەدەرە
ئەگەر لـەوانـە پێـی بڵێـن چـەنـد کـەس
بـڕوات پـێناکـەیـن تـا ئـاخر نـەفـەس
زەحمەتـە هـەرگیـز گـوێ لـە تـۆ بگـرین
چۆن بـە قسـەی تـۆ ئـەژیـن و ئـەمـرین
ئایـــا زەرەری هـــیچ لـــێ ئـــەکـــەوێ
ئـــەوان کـــە ســـودیان بـــۆ خۆیـــان نـــەوێ
هـــەر وایـــە حاڵـــی دڵنـــەخۆشـــی دیـــن
لـــە گـــەڵ ئـــەوانـــەی وارســـی نـــەبـــین
جـــائیتر هـــەرکـــەس بـــێنـــوری بـــڕوا
مایـــەوە بـــا هـــەر بـــێبـــڕوا بـــڕوا

چــون ئیتــر ئــەوە وەهــا میزاجــی
تێـــکچوە تـــازە دوورە عیلاجـــی
نـەفسـی نـەخۆشـی کـۆچی ئـەبـەدە
بــێسـودە دەوا دەسـی لـێمـەدە
وەنـەبـێ نـەخـۆش هـەمـوو چـاری بـێ
دەرمان و دەرزی و حـەبـب بـە کـاری بـێ
نـەک نـەخـۆش بـەڵـکو ئـەوە مـردووە
کە بـڕوای بـە خـوای خـۆی گـوم کـردووە
چـون نـەوعـی مـردن بـێگومـان دووانـن
نـەوعێـکی هـەمـوو عالـەم ئـەیـزانن
یـەکـەمیـان لـە بـۆ جیسـمی ئینسـانە
دوهـەم بـە مـەرگـی ڕۆحـی بزانـە
هەریـەک بـە هـۆی یـەک دەردۆ ئـەمـرن
ئـەگـەر ڕێـی سـەعـی ڕزگـاری نـەگـرن
دەردی تـەن سـیل و لـەرز و سـەرەتـان
نـەخۆشـی دڵـیش گشـت ڕەزیلـەکـان
کـە سـەری هـەمـووی حـوببی دنیایـە
پشـت کـردن لـە خـوای تـاکوو تـەنیایـە
ئـەممـا یـەکـەمیـان ڕۆحـی لـە دنیـا
دەرئەچـێ و جیسـمی تیـا ئـەچـێ تـەنیـا

وەختێکیش هەستا لە ڕۆژی مەحشەر
جلی بەدەنی ئەکاتەوە بەر
بە باغی سەعادەتی سەرمەدی
شاد ئەبێ بە بێتوش بوونی بەدی
بەڵام ئەو ڕۆحەی موبتەلای دەردە
بەو دەردە بمرێ هەتا ئەبەدە
بە ڕۆح دەرچونی هەتا هەتایە
هەر لەعەزابی بەشیددەتایە
عەجەی ناوێ ئەونەی نەماوە
ها لە پڕ وتیان عومرت تەواوە
ئەو وەختە ئیتر لە حەق تێئەگا
بە نەقدی تۆڵەی کردەی خۆی ئەگا
تا ئێرە بەسبێ ئیتر لە مەولا
بپاڕێنەوە بە دڵ لە مەولا
کە لە خەزێنەی (فضل)ی ئەعزەمی
بە پێی (اقتضا)ی جود و کەڕەمی
ئەوەی سەلاحی هەر دوو دنیایە
بۆ ئێمە و هەرکەس دین ئاشنایە
پێمان ببەخشێ و خۆش بێ لێمان
باغی ڕەحمەتی بکا بە جێمان

موناجات لە قاپی قاضی الحاجات

خـودا بـە حـەققـی ئیسـمی ئـەعـزەمـت
بـە خۆشـەویستی ئـەعـلا و ئـەکـرەمـت
بـــە ئـــادەم و نـــوح خـــەلیـــل و زەبـیح
بە موسـای کـەلـیم بـە عیسـای مـەسـیح
بـە فـەوجـی روســول فیرقـەی ئـەنبیـا
کـــە عالـــەم بـــەوان هیدایـــەت دریـــا
بـە سـڕری سینەی سـددیقی ئـەکبـەر
بـە عـەدڵـی فـاروق حـەزرەتـی عومـەر
کـە ئـەم ڕەفیـق و هـەمـدەمـی غـار بـوو
ئـەم فـاتحی چـەنـد وڵات و شـار بـوو
بە حـەیـای عوسـمان لـەقـەب ذی النورین
بـــە عیلمـــی عـــەلـــی ابوالحســـنین
کـــەوا بـــەو درا قیـــادەی کـــەڕەم
ئەم لە میسری عیلم هەڵـی کـرد عـەلـەم
بە زەهرا و حەسـەن حوسـەینـی شـەهیـد
بە تەلحە و زوبەیر بـە سـەعـد و سـەعید
بـە عـەبـدوڕەحمـان بـە بـو عوبـەیـدە
بـە ئـەهلـی بـەدر سێسـەد و سێـزدە

که هـەریـەک دارای(فضل)ی خوسوسـین
بـەیـانی نایـە بـۆ کـەس بـە نوسـین
بـە بـاقی ئـەسـحاب ئـال وتـابعین
کـە بـەوان هـەڵ بـوو چراخـانی دیـن
بـە موجتـەهـدین دینـی موحـەممـەد
نوعمـان و مالـک شـافعی و ئـەحمـەد
که هـەریـەک بـەدری سـەمـای یـەقیـنن
زەحمـەت کێشـی ڕێـی ئـەحکـامی دیـنن
بـە گشـت عولـەمـای عیلمـی ڕەببـانی
که (فضل) و قەدریان هـەر خـۆت ئـەزانـی
هـەرچـەنـد سـەراپـا غـەرقـی عیسـیانم
بـێبـەرگـی تـەقـوا و زادی ئێحسـانم
سـاتێ هـەر نـەبـوو مـوددەی حـەیـاتم
هـەنگـاوێ بنێـم لـە بـۆ نـەجـاتم
ئەممـا ئـەوەنـدە بـەدبـەخـت و نـەحسـم
مـوتیعی ئـەمـری بالسـوء نـەفسـم
هـەرچـی سـوئال و هـەرچـی دۆعامـە
ئـەگـەر بۆدینـە یـا بـۆ دنیامـە
لـە بـەحـری جـودی بـێپـەیـت هـەمـوو
به مەحزی فەزڵـەت لێم قوبـوڵ فـەرمـوو

ئەووەڵ بە نەفخی ڕۆحی مەعریفەت
بە ئیلقای پەرتەو نووری مەحەببەت
دڵم بە حەیات ئەبەدی شاد کە
لە قەیدی زوڵمەت سینەم ئازاد کە
دوهەم لە خەزنەی جودت تەمەننام
عەفوە و عافیەت بۆ هەر دوو دنیام
نەخۆش و حەزین دڵ دەردەدارم
بە عەتای شیفات دڵ ئومیدوارم
شیفام لە دەرد و نەجاتم لە غەم
پێمی کەرەمکە (یا شافی السقم)
دەستی عینایەت بگرە بە باڵم
باغی عیبادەت بکە بە ماڵم
هەتا لە عومرم یەک نەفەس ماوە
لە حوسنی ژینا مەمخەرە دواوە
لەو دەمە کەوا خەریکم ئەمرم
توند حەڵقەی قاپی ڕەحمەتت ئەگرم
کە بمپارێزی لە شەڕی شەیتان
خاتیمەم بێنی بە حوسن و ئیمان
تەنگی قەبرەکەم بە باغی جینان
بۆ تەبدیل بکە بە مەحزی ئیحسان

سـبەی لـە وادەی غـەم و غوسسـەدا
حـەشـرم کـە لـە نـاو زومـرەی سوعەدا
قـەڵـەمـی عـەفـوت بـە سـەر گونـاهم
بێـنە و لـە حـەسـرەت بـدە پـەنـاهم
بـە لوتفـت بـەرزیـی بـدە بـە پایـەم
(ظل)ی عـەرشـی خـۆت بکـە بـە سایەم
بە بێ تـرس و غـەم لـە گـەڵ موتتـەقـین
بمـانێـرە بـۆ فیـردەوسـی بـەریـن
لـە خـەزنـەی جـودت کـە بـێ پایانـە
پێـم عـەتـا فـەرمـوو ئـەم سـوئالانە
ئیتـر هـەرلـەبـۆ تۆیـە سـەنـاو حـەمـد
پـڕ ئاسـمان و زەوی تـا ئـەبـەد
سـەلات و سـەلام لـە دەریـای کـەرەم
بـڕژێ بـە تـاو و لێـزمە و خـوڕڕەم
هـەمیشـە هـەر بـێ بـێ فاسڵـەو بـەیـن
بۆ سەر ڕۆحی پاک شای قابە قـەوسـەیـن
لـەووە سـەرکـا بـە بـێ نیهایـەت
بـۆ سـەر شێـرانی بێشـەی هیدایـەت
ئـال و ئـەسـحاب و ئـەولیـای کیـرام
ئێـمەیـش بـەرکـەویـن یـا رب الانـام

ئـــەوا بـــە حـــەمـــد و ســـەلام و ســـەلات
دەوای دەردی دڵ ئـــاخر قـــومی هـــات

تەواو بوو بە دەستی پەستی غەفڵەت و قەسوەت بێزاری نازاری فیراقی هەمدەمی عەزلەت و سەفوەت دڵ کە دەردی دەربەدەری دووری ئەربابی سەفا یانێ گرۆی عورەفا پەرێشان و لەش بە بار بۆ بێبەشی فەیزی یار ماندووی باری ناسازی «احمد الملا محمد قاضی» غفر الله له من مستقبله والماضی

اسماء الحسنى

وَلِلَّهِ الأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا[١]

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِىِّ -صلى الله عليه وسلم- قَالَ « لِلَّهِ تِسْعَةٌ وَتِسْعُونَ اسْمًا مَنْ حَفِظَهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَإِنَّ اللَّهَ وِتْرٌ يُحِبُّ الْوِتْرَ »[٢]

بسم الله الرحمن الرحيم

أبـــدأ بالحمـــــد وبالصـــلاة

علـــى النّبـــيّ شـــافع العُصـــاة

و آلـــه و صـــحبه الـــدعاة

الـــى ســبيل الخيـــر و النجـــاة

و العلمـــاء الســـادة القـــادات

رب بهـــم مـــا ارتجيـــه آت

ثـــم باســـمائک دعـــواتى

نظمتهـــا فـــاقض بهـــا حاجـــاتى

---

[١] - الاعراف/١٨٠

[٢] - رواه مسلم

ماکــــان للحیـــاة فـــی حیـــاتی

و مــــا لأُخـــری ففـــی ممـــاتی

أنـــت الخبیـــر الغـــافر الـــرحیم

أنـــت الغنـــی القـــادر الکـــریم

بســــمک یـــــا «الله» یـــــا الله

یارافعـــا عـــن عبـــده الـــبلاه

أســـئلک الکمـــال فـــی الإیمـــان

و وســـعة فـــی العلـــم والعرفـــان

و النیـــل بـــالإخلاص فـــی العبـــادة

و الفـــوز فـــی الـــدارین بالســـعادة

و أرتجـــی الحفـــظ عـــن البلیـــة

و أســـــأل المراتـــــب العلیـــــة

ســـواک یـــا «رحمـــن» یـــا رحمـــن

مـــن شـــر نفســـی لـــیس لـــی أمـــان

منهـــا و مـــن مكائـــد الشـــيطان

بالفضــل هــب لــی الفــوز بالأمــان

و أرتجـــی الوصـــول بالكرامـــه

فـــی هـــذه الـــدنيا و فـــی القيامـــه

فـــی سَـيْبِ[١] رحمتـــک يـــا رحـــيم

لـــی مطمـــع و أمـــل عظـــيم

فـــآتنی مـــالی مـــن الآمـــال

فـــی هـــذه الـــدنيا و فـــی المـــآل

يا «مَلِک» اجعل لـی نصـيبا وافـرا

فی الخلد واجعل فيه وجهی ناضـرا

أرجوک يا «قدوس» من فضلک أن

تنجينـــی مـــن كـــل هـــول و محـــن

و أرتجـــی منـــک صـــفاء قلبـــی

و الكشف عن نفســی جميــع كربــی

---

[١] – ای فی بحر

و هب لی فی الدارین یـا «سـلام»
سـلامةً یصـحبها المـرام
و آتنـی الأمـان یـا «مـؤمن» مـن
وساوس الخناس مـن انـس و جـنّ
و آقض لِیَ الحاجات یـا «مهـیمن»
و ذا علیـک یـا «عزیـز» هـیّنُ
ممـا غـداً أهـل التقـی یُجـار
أجرنی و اجبر کسـری یـا «جبّـار»
یـا «متکبـر» أعتَـدی و قـد طغـیٰ
مـن ذلـک الوصـف لنفسـه ابتغـیٰ
فـاغفر لمـا منّـی علـوّاً وقعـا
و اجعلنی ممّن فـی الغنـی تواضـعا
و أنـت یـا «خـالق» هـب لنـا غـدا
مُلکـاً کبیـراً و رضـاً مؤبـدا

أرجـوک أن تجيرنـی يـا «بـاری»
مـن خـزی نفسـی و عـذاب النـار
علیٰ عِدایَ انصـرنی یـا «مُصـوّرُ»
فـإننی مـا لـی سـواک ینصـر
أرجـوک یـا «غفـار» أن تغفـر لـی
مغفـرة تشـمل کـلّ عملـی
و أن أکـون ذا اَهتـداء و اقتـدا
فـی کـل خُلـق بـالنّبیّ أحمـدا
و أرجـو یـا «قهـار» أن تُـدَمِّرا
أعدای و انصر من یکن لـی ناصـرا
أرجوک یا «وهاب» من جودک أن
أکـون فـائزا بـأنواع المِـنَن
أجلّهـا القـوّة فـی الیقـین
و رتبـةً عالیـةً فـی الـدین

و البــرأ ممــا بــی مــن الأدواء

كـــذا المعافـــاة مـــن الـــبلاء

و ارزقنــی یــا «رزاق» علمــا نافعــا

و اجعــل فـؤادی فــی هــواک لامعــا

و لِــیَ یــا «فتــاح» هــب مــآملی

و آتنــی الفتــوح فــی المشــاکل

و یــا«علــیم» أنــت مــا بــی تعلــم

فاســتغنی ممــا منــه نفســی تــألم

و أنت یا«قابض» فاقبض عیش مــن

یُحــبّ أن أکــون فــی قعــر المِحــن

یا «باسط» ابسط فی حیاتی و کـذا

علمیوهب لی الحفظ من کل الأذی

و هــب لِقلبــی البســط و انشــراحا

و لأمـــوری کلهـــا النجاحـــا

یا «خافض» اجعل ذاانخفاضٍ فی الرُتَب

من کان یسعی لأکون فی الکُرَب

یا «رافع» اجعلنی رفیع الجاه

فی الدین بالتقوی و ذکر الله

و أنت یا معز فاقض دینی

و آتنی العزة فی الدارین

یا «مذلّ» أرتجی ذِلّ العِدا

و لاتُذِلنی لهونٍ أبدا

و أنت یا «سمیع» یا «بصیر»

علی قضاء حاجتی قدیر

فاجعل هواک قرةً لعینی

و اقض لنا حوائج الدّارین

یا «حکم» أرجوک أن تحکم لی

بالعفو عن جمیع سوء عملی

یا «عدل» ما فی ذمّتی مـن مظلمـه

فعنّـــی اردد کلهـــا بالمرحمـــه

أرجــو دوام اللطــف یــا «لطیــف»

فـــإن قلبـــی عـــاجزٌ ضـــعیف

تعلـم یـا «خبیـر» منّـی مـا صـدر

مـن الـذنوب أو ببـالی مـا خطـر

أجـرِ علـی الجمیـع یـا «حلـیمُ»

سُـــیُول غُفرانـــک یـــا «عظـــیم»

و یـــا «غفـــور» لـــی ذنـــوب إنهـــا

تُحصـــی و عفـــوک فمـــا لـــه انتهـــا

فاغفر لها و کل ما لـی مـن قصـور

و آتنی بالفضل سُؤْلی یا «شکور»

و یـــا «علـــی» فـــی الجنـــان أعـــل

مَرْتَبَتـــی مـــعْ والـــدی و أهلـــی

و اجعل وجوهنا وجوها ناضرة

بفضل ربّها اليه ناظرة

و هب لی یا «کبیر» فی الأحوال

جمیعها الحفظ عن النکال

و یا «حفیظ» هب لیَ السلامة

من کل ما یعقبها الندامة

و آتنی الحفظ عن البلاء

و نقّنی من عللی و دائی

و یا «مغیث» إننی أرجوک أن

تغیثنی فی کل هول و محن

و ارتجی الحفظ من الشیطان

لدی افتراق الروح من جثمانی

و یا «حسیب» منک إنی أرتجی

عفوک کی أکون فی الحشر النجی

أسـئلک الشـفاء یـا «جلیـل»

فـإن قلبـی عـاجز علیـل

و هـب بفضـل منـک یـا «کـریم»

لـی الشـفاء إننـی سـقیم

و آتنـی لـدیک یـا «رقیـب»

مـا لـی مـن الآمـال یـا «مجیـب»

و أنت یا «واسع» هب لـی مـا أنـا

أسـئله مـن صـحة و مـن هَنـا

و هب لی الوسعة فی عمری و فـی

علمـی و مـالاً بکفافنـا یفـی

ویـا «حکـیم» أرجـو أن تـأتینی

رضـاک و هـو مـن أجـل المـنن

و یـا «ودود» ألـق فـی فـؤادی

وُدَّک و هـو أعظـم المـرادِ

یکـــون لـــی نـــورا بـــه أجـــوز
علـــی الصـــراط و بـــه أفـــوز
بـــالعفو عمّـــا قـــد جنیـــتُ و مضـــی
فبالجنـــان ثـــم منـــک بالرضـــا
و یا «مجید» اجعلنـی عبـدا کـاملا
فی الدین و اجعل سوء خُلقی زائـلا
یـــا «باعـــث» ابعثنـــی علـــی الیقـــین
و یـــا«شـــهید» أنـــت کـــن معینـــی
یـــا «حـــق» نَـــورِّ قلبـــی فـــی هواکـــا
کذاک و اجعـل همّـی فـی رضـاکا
و یـــا «وکیـــل» نجینـــی ممـــا أنـــا
أخافـــه مـــن الـــبلاء و العَنـــا
و لـــیس یـــا «قـــویُّ» یـــا «متـــینُ»
ســـواک لـــی مـــن احـــد معـــینُ

أسـئلك القـوّة و المتانـة
فى الصدق و الإخلاص و الديانة
و يـا «ولـىّ» هـب لـى العنايـة
و آتينـى بفضـلك الولايـة
لاشـيئ يـا ربّـى عليـك يعظـمُ
لـذا تجاسـرت و هـا إسـترحمُ
و هـب لـى يـا «حميـد» يـا حميـد
مـن فضـلك الواسـع مـا أُريـد
أهمهـا أن أُجعـلا ممـا غـدا
تحشـرهم تحـت لـواء احمـدا
و منک يـا «مُحصـىُّ» إنّـى أسـأل
مـا لـى و مـا لوالـدى أوءَّمـل
و دائـى يـا« مُبـدِأُ» يـا «مُعيـد»
علـى فـؤادى مُـزْعَجٌ شـديد

أعـــد علـــيّ صـــحّتی و العافیـــه

و نفسی عن قسوتها اجعـل صـافیه

و أنــت یــا «محیـیُ» فـی حیـاتی

کــن دائمــا عــونی و فــی ممــاتی

و اجعل ممّن یا «ممیـت» اسـتَرَحوا

فـی اللحـد و فـی الجنـان سـرحوا

و آتینـــی یـــا «حـــیّ» یـــا «قیّـــوم»

مـــن فضـــلک العظـــیم مـــا أروم

و هو کمال الشوق مـن قلبـی الـی

لقـــاء وجهـــک الکـــریم الأعـــلا

و إتبـــاع ســـید الإنســـان

و الفـــوز بانجـــاة و الجنـــان

و فـیَّ یـا «واجـد» أوجـد مـا بـه

أواجـد مـن حُـبّ نـورک البهـی

و هب لی یا «ماجد» مجدا مثل مـا
وهبتـــــه للأتقيـــــاء الكرمـــــا
تـــوفنی یـــا «واحـــد» شـــهیدا
و أحيينـــــی موّحـــــدا ســـعيدا
و هب لب یا «صـمد» فـی القيامـه
العـــز و الشـــرف و الكرامـــه
أكثـرتُ يـا «قـادر» يـا «مقتـدر»
فـی السئل يـا «مقـدم المـؤخر»
أنـــت علـــی إعطائهـــا قـــدير
و مـــن ســـواک بالعطـــا جـــدير
يـا «اوّل» اجعـل هـذه الـدنيا لنـا
خيـــراً بـــه تجعـــل خيـــراً حالنـــا
یا«آخر»اجعل فی الغدا حشری بمن
نَجَـــوْا و فـــازوا بجلائـــل المِـــنَن

یا «ظاهر» اغفر کلَّ ذنب صادرِ

منّی و ما اسررتُ من جرائری

کمّلنی یا «باطن» بالفضائل

و صُفَّ باطنی عن الرزائل

أرجوک أن ترحمنی یا «والی»

فی هذه الدنیا و فی المآل

یا «متعالی» اجعل فؤادی صافیا

و أنت کن لی دائما معافیا

و اکتبنی یا «بَرٌّ» بوالدیَّ

باراً و أنت امْنن بذا علیّ

أسکنهما بالفضل فی جنات

أنهارها جعلت جاریات

و أرتجی منک رضاهما لِکَی

تقرُّ عینی بلقاء والدَی

و اجعلنی فضلا منک یـا «تـوابُ»

ممــن الــی بابــک قــد أنــابوا

أعــذنی یــا «منــتقم» مــن الــنِقم

فـان هـذی کـان لـی أولـی الـنعم

و أنــت یــا «عفــوّ» فــی الــدارین

تحــبّ أن تعفــو فــاعف عنّــی

و یــا «رئــوف» رأفــة بحــالی

هب لـی لکـی أحمـی مـن الوبـال

یا «مالک الملـک» أنلنـی بالرضـا

منـک و أن تغفـرْ لکُـلّ مـا مضـی

بالــدّوم «ذالجــلال والإکــرام»

جــودک فیّــاض علــی الأنــام

فهــب لأمــی و أبــی و نفســی

مســاکنا فــی جنــة الفــردوس

عـاملنی یـا «مُقسـط» لا بالعـدل

فــلا تعــاملنی ســوی بالفضــل

إذ أنّ نفســی لــو بعــدل عوملــت

خابــت و فــی نــار الهــوان ذُلّلــت

أرجوک یـا «جـامع» جمـع شـملی

و شــمل إخــوانی و شــمل أهلــی

أســئل مـــن فضــلک أن تــأتیَنی

فــوزی بمــا أودّه لــی یــا «غنّــی»

و أنت یا «مغنی» هب لی فی الغـدا

مــن کنــز جــودک رضــا مؤبــدا

یـا «مـانع» امنعنـی مـن العصـیان

و مــا بــه أزدادُ فــی النقصــان

یـا «ضـارّ» بعِّـد عنّـی کـل ضـرّ

و هـب لـی یـا «نـافع» کـل خیـر

یا «نور» نوّر أنت لی فؤادی
أجد به ما ضلّ من مرادی
أرجوک أن تهدیَنی یا «هادی»
الی سبیل الخیر و الرشاد
و یا «بدیع» عن جمیع بِدَعی
أسأل عفوک و عن تَصَنُّعی
و ابعثنی یا «باقی» غدا شهیدا
و أحیینی موحدا سعیدا
سواک یا «وارث» لایدوم
لاالعین لاالأعراض لاالرسوم
فآتینی من فضلک العظیم
وراثة من جنّة النعیم
و یا «رشید» هب لی الرشادة
و آتینی الإخلاص فی العبادة

و يا «صبور» اجعلني صابراً على

مالي به غدا رضاك حصلا

أختم بالحمد و بالسلام

على النبي شافع الأنام

و آله و صحبه الكرام

و علماء الأمة الأعلام

ربّ به و بهمُ مرامي

هب لي واجعل حسَناً ختِامي

{وروى بدل اسم (المغيث)

(المقيت)و قد نظمت له :}

وأنت يا مقيت جد بالوسعة

في قوّة جُثماني و قوّة مهجتي

تمت هذه المنظومة الشريفة بيد ناظمها: احمد الملا محمدالقاضيفي:١٧/٢/١٩٦٢مالموافق ٢١/١٠/١٣٨٢ه

ـ ببلدة السليمانيه في عصر يوم الأحد بجامع الكبير.

بسم الله الرحمن الرحيم

سلسلة المشايخ النقشبنديه

حمـــدا لمـــن أمرنـــا تعـــالى

فـــى محكـــم آياتـــه فقـــالا

(أدعـــونى أســـتجب لكـــم) فمالنـــا

لانـــدعو مـــن يبلغنـــا آمالنـــا

ثـــم صـــلاته مـــع الســـلام

علـــى الـــذى قـــد جـــاء بالإســـلام

و آلـــه و صـــحبه الكـــرام

و مـــن قفـــا إثـــره فـــى الأنـــام

بســـمك يـــا الله يـــا الله

يـــا مـــن يجيـــب العبـــد مـــا دعـــاه

أســـئلک الحفـــظ عـــن البليـــة

و أرتجـــى المراتـــب العليـــة

و أرجـــو أن تغفـــر مـــن ذنـــوبى
طُـــراً و أن تســـتر لـــى عيـــوبى
و أســـئل الكمـــال فـــى اليقـــين
و منصِـــبا مُفَخّمـــاً فـــى الـــدين
و أن أكـــون فـــى الغـــدا محشـــورا
معافيـــا مبتســـما مســـرورا
و أدخـــل الخُلـــد مـــع الكِـــرام
تحـــت لِـــواء ســـيد الأنـــام
بمـــن بـــه قـــد فاحـــت الأزهـــار
مـــن بـــدره اســـتنارة الأقمـــار
و انفعلـــت مـــن جـــوده البحـــار
تـــاه النهـــى مـــن مجـــده و حـــاروا
بـــه ارتقـــى الأقطـــاب و الأخيـــار
بـــدت لهـــم مـــن ســـره الأســـرار

و وضـــعت مـــن أجلـــه الأوزار
عنّـــا و أبـــرِدت علينـــا النـــار
و أُزلفـــت لنـــا بـــه الجنـــات
مـــن تحتهـــا الأنهـــار جاريـــات
و ســـتقر بـــه عـــين الـــنفس
و نســـتقر بـــه فـــى الفـــردوس
(محمـــد) صـــلى عليـــه الله
مـــادام فـــى إبدائـــه مـــا قضـــاه
و الآل و الصـــحب و كـــل الراســـخ
فـــى حبـــه و زمـــرة المشـــايخ
أرجـــو المعافـــاةَ مـــن الـــبلاء
و الحفـــظ مـــن مكائـــد الأعـــداء
و أن أكـــون مـــن حُمـــاة الـــدين
و صـــادقا مـــا عشـــت فـــى اليقـــين

و ضـاحكا مستبشـرا حـين المنـون

و تاليـا يـا ليـت قـومى يعلمـون

و أغفَـرا مـن خطئـى و عمـدى

و أحشـرا تحـت لـواء الحمـد

و حامـدا أسـاق للجنـان

فأُكتسـى بحلـل الرضـوان

ثـم صـلاة الله و السـلام

عليـه مـا أحبـه الإسـلام

بصـاحب الغـار هـو (الصـديق)

هـو الإمـام الراشـد الوثيـق

هـب بسـطة للقلـب وانشـراحا

للصـدر وامـنح أمـرى النجاحـا

و جُـد بعيـب النفس لـى بالمعرفـه

لتلـبس الأفخـر مـن ثـوب الصـفة

و جُبّــة الحفــظ مــن الجحــيم

و فوزهـــا بنضـــرة النعـــيم

بـ(عمـر) الفـاروق أرجـو منـک أن

تحمينــی مــن أن يســوءنی المِحَــن

و أن أكـــون دائمـــا معافيـــا

مــن كــل مــا يظلــم قلبــا صــافيا

و تابعـــا لســـيد الإنســـان

و نـــائلا برتبـــة الإحســـان

و أنـــت فـــاقض حـــاجتی و دينـــی

بالســـيد الشـــهيد(ذی النـــورين)

و وجهـی اجعـل فـی وجـوه ناضـرة

إليـک ربّـی فـی الجنـان نـاظرة

بالــ(حيـدر) الكـرار إنّـی أرتجـی

ألفـــوز مـــن همومنـــا بـــالفرج

و أن یکـــون نـــزع مـــوتی أســـهَلا

مـــن سَـــوغ مـــاء الـــثلج ذاق عســـلا

یطغـــی بـــه الظمـــآن فـــی الهـــواجر

مـــا التهبـــتْ مـــن حـــرّ نـــار الخـــاطر

و أرتجـــی بـــ(ابنیـــه) و (البتـــول)

ممـــن الـــیهم انتمـــوا قبـــولی

و أرتجـــی الوصـــول بالشـــهادة

و الفـــوز فـــی الـــدارین بالســـعادة

ثـــم بـــ(ســـلمان) عظـــیم الجـــاه

أحمـــی مـــن الفحشـــاء و المنـــاهی

بـــ(قاســـم) أســـأل کـــل خیـــرٍ

ابـــن محمـــد و دفـــع ضـــیر

بجـــاه(جعفـــر)الصـــفی الصـــادق

نجـــل النبـــی أشـــرف الخلایـــق

المرشد السّامی الحریّ الفایق

بدر الهدی و مجمع الطرایق

أرجو بنیل ما ابتغیه الظفرا

و من قطوف الخُلد جنّی الثمرا

بدرّ قَعر قُلزُم الأنوار

حریق حُبّ الملک الجبار

سیدنا(طیفور)البسطامی

أسأل أن تُعلی لی مقامی

و أرجو أن أحفظ من کل المحن

فی هذه الدنیا و فی الحشر و أن

أطوف مع أحبّتی الکرام

فی الخلد بالقصور و الخیام

و أرتجی بسیدی (أبی الحسن)

ألحفظ فی الدارین من سوءالفِتَن

بالفارمَــدىّ شــيخنا(أبــى علــى)

أســأل فــى الــدين حصــول أملــى

بالهمــدانى ســيّدى يوســف فــى

غــدٍ أكــون للنبــىّ مقتفــى

و أرتجــى بالقطــب عبــدِالخالق[١]

لــى انكشــاف حُجــب الحقــايق

أرجــو بخواجــه(عــارف)[٢]الريــوگرى

الحفـظ مـن اهـوال يـوم المحشـر

بخواجــه (محمــود)مــن الوبــال

أرجــو مــن الله خــلاص حــالى

بــالخير بــدّل ربّ ســوء عملــى

بســرّ قلــب نسيّدى خواجــه(علــى)[٢]

---

[١] – الغجدوانى

[٢] – الرامتينى المشهور بخواجەی عزیزان

(بابــا محمــد) هــو السماســى
أرجــو بــه الحفــظ مــن الوســواس
نرجــو بمولانــا(الأميــر كُــلال)ِ
الفــوز فــى الــدارين بــالنوالِ
بجــاه شــمس فلــك العرفــان
مــن قــد سـرى نــوره فــى الأكـوان
ســيدنا (محمــد) البخــارى
قطــب الزمَــان مطلــع الأنــوار
أســرار صــدر زُمــر، الأحــرار
كغرفــة مــن بحــره الزخــار
أرجــو انتقــاش الحــق فــى فــؤادى
و الفــوز بالحســنى لــدى المعــادى
و يقظــة لنفســى النائمــة
و النيــل بالســعادة الدائمــة

و فرحة النجاح في أموري
و في الجنان أجمل القصورِ
بالغوث (عبدالقادر)الجيلاني
شيخ شيوخ الجن والإنسان
السيّد القائل هذي قدمي
على رقاب الأولياء كلهم
فالأوليا الأمجاد و الأقطاب
قد خضعت منهم له الرّقاب
منه الفيوضات اليهم بالغه
هم كنجوم حول شمس بازغه
أسأل أن تجعلني مهتديا
و بسُراة الكُمّل مقتديا
و لاتطاول عليّ للعدو
يدٌ؛ و ليس لي سواك منجد

و ربّ هــب لــی بعــلاء الــدين
فــی النشــئتين أصــدق اليقــين
أســأل ربّــی العفــو عــن ذنــوبی
جميعهــــا بشــــيخنا (يعقــــوب)
و أرتجــی الحفــظ مــن الــدواهی
فــــی العــــالمين بــــ(عبيــــدالله) [1]
و الفــوز أرجــو بــ(محمــد زاهــد)
بعـــــزة الــــــدارين و المقاصـــــد
بســــيدی (محمــــد الــــدرويش)
أرجــو الإلــه الوســعة فــی العــيش
بحـــق خـــواجگی(محمـــد)غـــدا
أســأل حشــری فــی ســواد الســعدا
ثـــم بجـــاه (بـــاقی بـــالله)بـــلا
مــسٍّ الأذی أرجــو المراتــب العُــلا

[1] المشهور بخواجه الأحرار

بالسـيد الغـوّاص فـى المعـانى
نيِّــر بُــرج فلــك العرفـــان
إمامنـــا المشـــهور بالربـــانى
مَـن فيـه قـد قيـل للألـف الثـانى
بغابــة التجديــد غيــر (الأحمــد)
لـم يـكُ أحـرى أحـدٌ فـى الأسـد
أرجـو بـأن يقضـى مـن الـرحمن
فــى حقنــا بــاْلعفو و الغفــران
و أرتجـــى عطيـــة الشـــفاء
مـن كـل مـا بنـا مـن الأدواء
و النيــل بــالخلوص فــى العبــادة
و الفــوز بــالخلود فــى الســعادة
بنجلـــه (محمـــد المعصـــوم)
حُلّــت لنــا مشــاكل العلــوم

كــذا ابنـــه أعنـــى بـــه ســـعيدا
غـــداً أقـــوم مؤمنـــا شـــهيدا
و أرتجـــى الله بـــ(عبـــد الأحـــد)
النيـــل منـــه بالرضـــا المؤبـــد
أرجـــو بمولانـــا (محمـــد عابـــد)
الفـــوز بـــالعيش الرّضـــىّ الخالـــد
بحـــق ســـيف الـــدين إنـــى أرتجـــى
عفوك كى أكون فى الحشـر النّجـى
بجـــاه ســـيد(نورمحمـــدٍ)الـــى
رحمـــة ربّـــى أرجـــو أن ارتجـــلا
بخواجـــه (مظهـــر حبيـــب الله)
أرجـــو بـــأن أحظـــى بعلـــو الجـــاه
بجـــاه (عبـــدالله) قطـــب دِهلـــى
صـــلاح حـــالى أرتجـــى و أهلـــى

ثــــم بمولانـــا الأجـــلّ (خالـــد)

خـــاض برحمـــة الإلـــه والـــدى

أرجـــو بـــ(عثمـــان) ســـراج الـــدين

غـــوث الـــورى قطـــب ذوى اليقـــين

الحشـــــر فـــى المعاشـــر الكـــرام

و الفـــوز فـــى الـــدارين بـــالمرام

و ببهـــــاء الــــدين أى(محمـــــد)

قضــــى لنـــا الله بســـعد ســـرمد

و بضـــياءالدين مولانـــا(عمـــر)

أرجـــو بـــأنّ الله يقضـــى لـــى وطـــر

ثـــم (بـــنجم الـــدين) إنّـــى سِـــائل

مَـــولاىَ أن تحصـــل لـــى المآمـــل

و بالـــذى اســـتوى علـــى الْكُرســـىّ

مُنفـــرداً فـــى المجلـــس القُدســـىّ

فقـــد رقـــى بنفســـه الأبيّـــه[١]
فاجتـــاز مـــن مرتبـــة القطبيّـــه
الفـــرد فـــى عصـــره بـــاليقين
حضـــرة شـــيخنا (علاءالـــدين)
أســـأل أن أفـــوز بـــالمُرادِ
فـــى هـــذه الـــدنيا و فـــى المعـــاد
فمنـــه أن أكـــون فـــى المحشـــر مـــعْ
رَكْـــبهمُ المصـــون مـــن هـــول الفـــزع
و أرثـــا مـــن غيـــر مـــسّ البـــأسِ
مـــأوىً بـــأعلا جنَّـــة الفـــردوس
علـــيهم الرحمـــة و الرضـــوان
مـــا ازدهـــرتْ لأهلهـــا الجنـــان
ثُـــمّ بنائـــب النبـــىّ الأكـــرم
قطـــب الأنـــام شـــيخنا المُعَظَّـــمِ

---

[١] – هى المتعالية عن الدنائات

(عثمـان) طـود الحلـم و الإحسـان
بحـر النَّـدى و منبـع العرفـان
الفـردُ غـوثُ السـالكين الجـامعُ
شـيخ الفـريقين الوجيـهُ البـارعُ
سـراج الـدين المصـطفى الوهـاجُ
بـدرٌ منيـرٌ زاخـرٌ مـوّاج
لمّـا ثـوى[١] بخَيْمَـةِ التمكـين
أحـاط بالـدوائر العشـرين
فبـان بالشـواهد القاطعـة
قـد حـلّ بالتّزكيـة السـابعة[٢]
لكنّـه[٣] كـالغوث ثـم الأحمـد
منهـا نجـا و لـم يكـن بمُقْعَـد

---

[١] – اى استقر

[٢] – وهى التزكية الترابية

[٣] – استدراک عما قيل يلزم فى احاطة بالدوائر العشرين ان يكون مقعدا لحصول الإقعاء لكل من وصل بالتزكية الترابية التى يضع فيها السالک قدمه فى الدائرة التاسعة عشر

أرجــو الإلــه أن يُقــرّ عينــى
بنيلــى بالآمــال فــى الــدارين
أطــل لــه عمُــره و آتــه
بفضــلک الصــحة فــى حياتــه
و هــب لــه الحفــظ مــن الــبلاء
لاســيّما مــن حســد الأعــداء
ربّ بجــاه هــؤلاء العرفــا
فرســان شــجعان ميــادين الوفــا
لــدُّرر الأســرار هُــم بُحــورُ
فــى فلــک العرفــان بــل بُــدورُ
و هُــم لُــؤالى لُجّــة النّقشــيّة
أرواحهــم قُدســيّة عرشــيّة
ضع عنّى وِزرى و اقض لى أوطارى
و اجعلنــى مــن معاشــر الأبــرار

و هب لنا الحسنى التى قد سبقتْ

منكَ و آمالاً لنا تحقّقتْ

أهمّها الحفظ من المخاوف

و الفوز بالحب و بالمعارف

فيا محب العفو يا غفّار

يا من يُجيرنا و لايُجار

يا مُجرى المياه بالرياح

و مسرى الأرواح فى الأشباح

جُد لى بروح حبّك القتال

و أجر سُفن الحُسن فى مآلى

و اغفر لى الذّنوب و القُصورا

غداً و هب لى الحور و الحُبورا

و ارض الهى أنتَ عن أُمّى و عن

أبى و من لى سأل اللهَ المنَن

فالحمــــد لله العلـــىّ الأعظـــم

الملـــک الوهّـــاب هـــادی الأمـــم

ربّ المغـــارب مـــع المشـــارق

مـــولی الأنـــام موجـــد الخلايـــق

ثـــم علـــى مـــن قـــد أتـــى يقينـــا

برحمـــــة للخلـــــق أجمعينـــــا

و جـــاء هـــو منـــذر بشـــير

مـــن ضـــوئه الأكـــوان تســـتنير

شـــيخ النبيـــين و فخـــر رُســـلهم

زَيْـــنُ أُلـــى العـــزم إمـــام كلّهـــم

محمـــــد فضـــــائل الصـــــلواة

مـــا جـــرت الأنهـــار فـــى الجنّـــات

كـــذلک الســـلام و التحيّـــه

و آلـــه ذی هِمَـــمٍ عليّـــه

تمّــــت بحمـــــد بـــــارئ البريّـــه

سلســـــلة المشـــــايخ النقشـــــيّه

۲۲ذی‌القعیده ۱۳۸۲هـ‍ـق

شەکوا حاڵ لە خزمەت رسول اللەدا

بـەنـاوی ئـەو خـودا نـاوی کـە نـووری قـەلیبـی بێـدارە
کـە نـاوی قـووتی ئـەڕواح و کلیلـی فـەتحـی هـەرکـارە
عەریزەی ناکەسـی و شـەکـوای گورفتـاری خـەتاکـاریم
ئەکەم تەقدیم بە ئەو شاهی مەدینـەی عـیلم و ئـەسـرارە
کە چوونکە هەر ئەوە مەقبووڵ ئەبێ هەرچـی تـەمـەنناکـا
کە چوونکە هەر ئەو ئـەتـوانێ هـەمـوو دەردێ بکـا چـارە
صلاة الله لەسەرتۆ ئەی شەهەنشـاهی فـەلـەک حیشـمەت
سـلام الله لـەتـۆ ئـەی شـافیعی هـەرچـی گونـەهبـارە
صلاة الله لـەسـەرتـۆ ئـەی حـەبیبـی حـەزرەتـی بـاری
سلام الله لەسەر تـۆ ئـەی ڕەئیسـی هـەرچـی ئـەخیـاڕە
لەسەر تۆبێ ئەبەد فەیزی خـودا؛ دایـیم سـەلامـی حـەق
لەتۆ ئەی ساحیبی هەرچـی کـەمـاڵ و حوسـنی ئـەتـوارە
نەزەر فەرمـوو لە شەکـوام و تـەماشـای شـان و باڵـم‌کـە
کە چەند داماوو بێقـەدر و کـە چـەنـد بـێمایـەوو خـوارە

دڵــم دایــم پــەرێشــانە، نــەخۆشــە، پــەرتــە، بــێهۆشــە

لە نووری مـەعریفـەت چۆڵـە بـە كـوللی قاسـیی و تـارە

لەهێزی جیسمیا بێبەش لەسـیحەتـدا نـەبـوو بـەهـرەم

بە ئەغڵەب ساحەیـی سـینەم مـەحـەللـی دەرد و ئـازارە

لەرێـی بـاغی عیبـادەتـدا ئـەبـێ چـۆن جێـنەمێـنم مـن

كە پێی حاڵـم بـە درِكـی هـەردی بـەدبـەختـی گرفتـارە

خوسوس شەیتانەكەم گورگە و بەعەینی نەفسەكەم ئەژدەر

منی خەستە چلۆن دەرچم لە چنگ ئەم گورگـە ئـەم مـارە

بــە داوی پــڕ لــە قــوللابی هـــەواوە واگرفتــارم

بــە كــوللی زایقــەی خــولقم لــە تاڵــیدا ئــەڵێــی ژارە

سەراسیمەم ئیتر سا من بەچـی دڵـخۆش و بـێغـەم بـم

كە چاكەم كـەم خراپـەیشـم حیسـابی دوور لـە گوفتـارە

بەجـارێ وا هـەمـوو نـەزمـی وجـوودم تێـكچوە وەزعـی

ئـەسـاسـی خانـەیـی خۆشـی دڵـم شێـواوە یـەكبـارە

لەبۆ چاری خەلاسی خۆم لە قەیـدی ئـەم هـەمـوو دەردە

كە هەریەک بۆ شكاری من بە چەشـنی شێـری خۆنخـوارە

پەنام هێنا بەتۆ ئەی ساحیبی قەلبی ڕەحیم سا تۆ
بینای خانووی وجودی تێکچووم تەعمیرکە دووبارە
ئەگەرچی نەفسەکەم ناسی و کذوب و ناقض العهدە
ئەمە مەحسولی تووی خۆیە لە درویَنەی کە بێزارە
وەلێ ئەهلی جیهان حەتا اطباء القلوبانیش
هەموو بۆ دەردی خۆی یەک یەک لە تۆ داوا ئەکەن چارە
منی بەدبەختی دڵ تەنگی بەدەن بیماری عیسیان بار
کە بەم دەردانەوەش ئێشتا ئەبینم نەفسەکەم هارە
ئەبێ چۆن بۆ حوسولی حوسنی حاڵی خۆم نەپارێمۆ
لەبەر ئەو دەرکە وا خۆڵی کلی (ابصار)ی ئەبڕاڕە
بە جاهی مەرتەبەی قوربت بە پایەی عیزەت و جاهت
بەحەقی پڕتەوی نوورت کە نووری هەرچی ئەنوارە
بە (والليل اذا يغشى) کە باسێکە لە تۆڕڕەی مووت
بە نووری سورەیی والشمس کە شەرحی حوسنی ڕوخسارە
بە سورمەی قووەتی دیدەی(و مازاغ البصر)قوربان
بە(سبحان الذى اسرى) کە ڕازی وەقتی دیدارە

بە ئەو بادەی سەداقەت نۆشە ئەو خەرقەی سەخا پۆشە
کە هەرچی شک ئەبرد بەخشی مەتاع ئەلبیسە و پارە
کە زاتی حەق بە جیبریلا لەگەل موژدەی ڕەزامەندی
سەلامی ناردبوو بۆ ئەو ڕەفیق و هەمدەمی غارە
بەحەقی ئەوکەسە ئایین پەرەی بەو سەند و وەک ئاور
سوپای سووتێنەری پوش و پلاشی عومری کوففارە
ئەمیر جەیشی لە ئێرانا لەکاتی خوتبەدا دەنگدا
موهەیابن کەوا دوشمن لەسەردا هات و چەکدارە
بەسیمای پڕ سەنا و نووری جەنابی ئەوکەسەی فیرقەی
مەلەک گشتی لە رووی وەقری ئەوا شەرم و حەیادارە
لە یۆ تەجهیزی جەیشولعوسرە ئەتبینی ئیعانەی ئەو
بە داوێن هەر زەڕی سوورە و بە سەد سەد وشتر و بارە
بە جاهی فاتیحی خەیبەر کوڕی مامی شەهی سەروەر
کە کاتی مەعرەکە نەعرەی بە عەینی شێری کەڕڕاڕە
کە خۆت فەرمووتە هەرشەخسێ ئەمن سەردار و گەورەی‌بم
بزانن بۆ ئەویش بێشک عەلی مەولا و سەردارە

بـە عیـزز و نـازی ئـەو دوو نـەوجـەوانانـەی شـەهیدانـە
کـە هـەر دوو (قـرة العیـنن)لـە بـۆ ئـەو شـاهە نـازدارە

بە حەقی حـەزرەتـی حـەمـزە بـە عبـاس و بـە عبـدالله
بە ئەهل و بـەیـت و هـەر زاتـێ لـە ریـزی ئـالی اَطهـارە
بە ابن عەوف و جرّاح و زوبەیر و هەم سـەعیـد و سـەعـد
بـە تـەلحـە و جوملـە یارانـت موهـاجر یـا خـود اَنصـارە
بە وەیس و مالک و نوعمان بە جاهی شـافیعی و ئـەحمـەد
کەوا جۆیان لە بەحری دین بـەحـەق لێـداوە ئـەم چـوارە
بە جاهی هەر کـەسـێ دارای تزیکـی و نیسـبەتـی تۆیـە
تـەڕەحومکـە بـە ئـەحوالـی منـی بـەدبـەختـی ئـاوارە
لە بۆ چارێکی یەکجاریم لـە هـەرچـی دەردە هیممـەتکـە
بە مەخسوسی لە شەیتان و لە نـەفسـی زالـی مـەککـارە
مەسیح ئیزنی بە ئیحیای قالـبی گـەر بـوو مـوجـازی تـۆ
بە زیندوو کردنەوەی جیسـم و دڵ و تـەئـدیبی ئـەممـارە
تـەمـەنـا سـا بفـەرمـوو بـۆ ئیعـادەی قـووەت و ڕەفعـی
حیجابی قەلب و بۆ شـەرح و شـیفای ئـەم سینە بیمـارە

بە بەزلی یەک نیگاهت بۆ نەجات و فەوز و ئیسعادم
هەموو دەردی کەم و کورتیم بە سەهلی بۆ بکە چارە
لە سایەی بێشەیی شێرانی خاسەی قوربەتت قوربان
دڵم بۆ پەروەرش بوونی بە لوتفت وا هیوادارە
بەسەر دێمی دەروونمدا نمەی فەیزی خودا داکا
بە سەوزەی مەعریفەت شین کا تەواوی ئەو زەوی و زارە
بە گوڵزاری مەحەببەت ئەرزی دڵ گشتی بنەخشێنێ
لە دەشتی سینە بروێنێ ئەوەی هۆی قوربی غەفارە
ئەگەرچی نیسبەتی پەستیم لە چاو تۆڵەی ئەوەی نفسی
بە تۆڵەی ئێوە نیسبەتدا لە قەدرا عوشری میعشارە
لە گەورە هەر ئەبێ گەورە تەلەب بکرێت و ناچارم
لە بەر دەردی گرانی خۆم بکەم ئەم داد و هاوارە
بە دەریای میهری تۆ شایەد بگا پای ئاهی سەردی من
لە بۆ ئیمدادی من بێتە شەپۆل ئەم بەحرە زەخخارە
کە دەریای گەوهەری حوببە و یەمی مەرجانی ئێحسانە
کە بەحری دوڕی عیرفان و لوئلوئی فەیزی شەهوارە

لە خەزنەی ئەو جەواهێراتە وا بارم بەرێکە وەک
شەهێ گەنجێ کەرامەتکا بە میسکینێکی بێچارە
لە خواری و ناکەسی و پەستیم مەپرسە چۆن بەسەر خاکا
وەک و یەک شەست ئەکا باران ئەگەر بەرزی ئەگەر خوارە
ئەوا عەرزی پەرێشانی و تەممەنای بەزلی ئینعامت
بەکورتی هاتە سەر کاغەز بە کوردی بەم دوو ئەشعارە
بە ئومێد و هیواوە خۆی ئەوا هاوێشتە ئەو دەرگا
کەوا خاشاکی مەسودی جینان و باغ و گوڵزارە
کە بەڵکوو بێ لەوێوە موژدەیە قەتعی کەوا (ئەحمەد)
سەگی خۆمە و لە هەردوولا لە هەرچی دەردە رزگارە
ئیتر بڕژێ بە خوڕ بارانی ئەلتافی خودا دایم
بە سەر ئەو حەزرەتە و ئال و بەسەر ئەو سەحبە کوببارە

٢٠ذی‌القعیده ١٣٨٢هـ‌ق

پێنج خشتەکی

ئەی نەفس هەوای منالّی تاکەی ئەبێ لەسەر بێ
تاکەی درەختی ژینت لە چاکە بێ سەمەر بێ
بۆ شاری کۆچی دوایی ئەتۆ کە رێت لەبەر بێ
هێزت کە زۆری چوبێ و باقی لەسەر سەفەر بێ
نامەت ئەبێ بۆ ئەوەند بێ خێر و پرلە شەر بێ

بۆ جەمعی زادی چاکە بە ئاشکرا و نیهانی
لە مەزرەعەی عیبادەت چەن کەس بە ڕەنجی شانی
کاروانی بێ وچانی بۆ رۆژی دوایی هانی
ئەوەش بە دەس بەتالّی وەک تۆ بە ناتەوانی
رێی گرتەبەر ئەبێ هەر داماوو قووربەسەر بێ

بەرگی درەختی ژینم ئەونەی نەماوە پێوە
بەریدی بای خەزانی نەمانم وابە رێوە
ئاخر بە تەمەلّی چۆن ئەی نەفسی بەد لە چێوە
مومکین ئەبێ برینی ئەو شیوو دەشت و کێوە
رێیە کە چەن هەزار سالّ بە توول و پڕخەتەر بێ

رێ کە زەخیرە خوازە من بە خەتاوە چیبکەم
بەباری بەد ڕەوشتی و کۆلّێ ڕیاوە چیبکەم
بە رووی زەبون و زەردوو نامەی سیاوە چیبکەم

بۆ کەسبی تۆشە تازە عـومرم نـەمـاوە چیبکـەم
چیبکەم بە ڕووت و قووتی کە کاتی چوونەدەر بێ

خـودا بـە جـاهی زاتـێ کـە شـاهی ئـەنبیایـە
کە نـووری هـەر دوو چـاوی گرۆهـی ئـەولیایـە
شـەهێـکە خۆشـەویسـتی جـەنـابی کیبریایـە
ڕجای کە بـۆ نـەجـاتی ئینسـان و جـین هیوایـە
ڕۆژێ کە ڕۆژ ئەوەندەی میلێ لەسەر بەشـەر بـێ

خۆش‌بە لە گشت گوناهم لە غەفڵەت و قوسورم
بە سەهلی بێنەجێ بۆم هیوای بـە نـرخ و دوورم
ڕووناک و شادکە سینەی تاریـک و بـێ سـرورم
دڵ وا لـە جیلـوەدابـێ بـە پڕتـەوی حـوزورم
کە شەوقی سەد بەرابەر بە شوعلەیی قەمەر بـێ

بای وەشتی جوودت هەڵکە با بۆی(قنوط) نەمێنێ
هەوری کـەرەم بـە ناڵـەی تـەڕەحومـۆ بهێـنێ
مژدە بـە بـەرقـی ئیحیـا لـە دێـمی دڵ بسێـنێ
فەیزانی شەستی فەیزت سەوزەی حیکـەم بڕوێـنێ
خەرمانی دەغلی عیرفان بە پیت و پڕ لە فەڕ بـێ

نەفسم بـە ئنتیـزاری مـوژدەی نـەجـاتی تۆیـە
چاوی لە رێـی هوبـوبی سـەبـای هیبـاتی تۆیـە
قووەتـی قـووتی ئـەحمـەد بـە ئیلتیفـاتی تۆیـە
یانێ بە بەزلی فەزڵـی موچـەی بـەراتـی تۆیـە
ئومێدی وا بـەتۆیـە بـاغی هیـوای بـە بـەر بـێ

فاحشـرنی یـا الهـی فـی زمـرة الكـرام
تحـت لـواء مـن قـد سـاد علـی الأنـام
و آتینـی الوصـول بجملـة المـرام
منهـا غـدا نزولـی بـأرفع المقـامی
باغاتی خۆش و دڵگیر قەسری لە زیـوو زەڕ بـێ

بالشـكر و الثنـاء و حمـدك اختتـام
ثـم علـی النبـی الصـلاة و السـلام
و الآل والـذین قـد آمنـوا و قـاموا
لنصـره و جـادوا بجهـدهم و دامـوا
هەتا نەمان . ئەوەش وا پەیڕەوی پێغەمبـەر بـێ

پێرست

پێشەکی ٤
حەمد و سەنا ٦
دانانی بە هۆی قسەی رەخنەگران لە پێشینیان کە هەر ئایین پەروەر بوون ٧
پێشەکی ١٠
بیرێک لە سەرە تای دروست بوون ١٣
بیرێ لە سودەکانی زەوی ١٥
بیرێ لە سودی ئیجادی هەور و هەوا ١٧
بەیانی کەمێ لە سودەکانی رۆژ ١٨
هیلال و میسال ٢٢
بیرێ بە کورتی لە ئەندامی لەش ٢٦
نمونەیەکی‌تر (بیر لە رێی تەکامولەوە) ٣٦
بیرێکی کورتی ئافاقی ٣٨
سەرنجێکی تازە لە بونەوەر ٥١
نمونەیەکی‌تر لە یەکیەکی چشت ٥٦
نمونەی تریش ٥٧
نیشان لە سەر پێویستی پێغەمبەران ٥٩
سروشتی ڕەوشتی پێغەمبەرانعلی نبینا و علیهم السلام ٦٣
ڕەزیلە و فەزیلە کامانەن ٦٤
باسی قوڕئانی مەجید ٦٨
بەیانی شەرەفی نەوعی ئینسانی ٨٦
تقسیمی موجود بە مەحسوس و غیرە ٩١
بەیانی هۆی کەهاڵی لە بەجێ هێنانی فەرمانی خوا ٩٧
بەیانی دەوای نەخۆشی تەڕدید ٩٩

شەرحی نەخۆشی:نەخۆشی دووهەم ١٠٣
(دەرمانی نەخۆشی-نەخۆشی دووهەم).. ١٠٨
تەمسیلی تەسخیری عەقڵ بۆ نەفس ١١٣
بەشەر نوستوە مرد بەخەبەر دێ ١١٨
کە مردی حاڵی ئەبی خوا چاوی لە هەموو کردەوەیەکتەوە بووە بە یەقین ١٢٠
میسالی سوتاندنی رۆحانی بە ئاگری جیابونەوهلە موتەعەللقاتی و محبوبانی.......... ١٢٢
بەیانی بێ کەڵکی پەشیمانی ١٢٥
شیی کردنەوەی دنیا و مەئالی ١٢٧
باسی ئەولیای کیرام ١٣٢
سەرەتای باسی ئەولیا.. ١٣٤
ئاگاداری.. ١٣٨
چاو ڕۆشنی بۆ ڕێگای مەحەببەت ١٣٩
سەبەبی وصول رزقنا الله اياه و القبول بجاه حضرة الرسول ١٤٢
بەیانی ئیستیعدادی بەشەر بۆ وصول بە ئیمانی شهود................................. ١٤٥
بەیانی فائیدەی سلوک و پەیڕەوی ئادابی تەریقە...................................... ١٥٣
بەیانی ئەمە کە تەریقەت هەموو حەقن بەڵام لە سوود و نزیکیانا دارای فەرقن ١٥٤
وەڵامی ڕەخنەگرەکان لە دین پەروەری گرۆی پێشینان ١٦٣
موناجات لە قاپی قاضی الحاجات ١٧٩
اسماء الحسنی.. ١٨٤
سلسلة المشايخ النقشبنديه.. ٢٠٣
شەکوا حاڵ لە خزمەت رسول اللەدا ٢٢٣
پێنج خشتەکی.. ٢٣٠